

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Birutė BOŽYTĖ ir Aistė ČEPAITĖ

**ŽEMĖS APŽELDINIMO MIŠKU, KAIP KAIMO PLĖTROS
PRIEMONĖS, ĮGYVENDINIMAS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2009

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Birutė BOŽYTĖ ir Aistė ČEPAITĖ

**ŽEMĖS APŽELDINIMO MIŠKU, KAIP KAIMO PLĖTROS
PRIEMONĖS, ĮGYVENDINIMAS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)**

Magistro darbo autorės Birutė Božytė.....

Aistė Čepaitė.....

Vadovas doc.dr. Kęstutis Ališauskas

Recenzentas doc.dr. Skaidrė Žičkienė.....

SANTRAUKA

Birutė Božytė ir Aistė Čepaitė

Žemės apželdinimo mišku, kaip kaimo plėtros priemonės, įgyvendinimas.

Magistro darbas

Magistro darbe yra suformuluotos pagrindinės 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos priemonių – žemės ūkio paskirties ir ne žemės ūkio paskirties žemės apželdinimo mišku, – kaip alternatyvaus žemės panaudojimo, įgyvendinimo problemos bei įvertintos šių priemonių įgyvendinimo galimybės Lietuvoje. Remiantis apklausos bei interviu tyrimo metodais, pateiktas žemės apželdinimo mišku priemonių įgyvendinimo tyrimas, kurio rezultatai atskleidė pagrindines priemonių įgyvendinimo problemas ir priežastis, dėl kurių tik nedaugelis ryžtasi jomis pasinaudoti. Šis tyrimas parodė žemės savininkų požiūrį į ES paramą ir miškininkystės vertinimą, kaip alternatyvą žemės ūkiui. Patvirtinta hipotezė, kad žemės savininkai teigiamai vertina galimybę pasinaudoti KPP priemonėmis miškui apželdinti ir gauti Europos Sąjungos paramą. Nuosavų lėšų stygius, baimė patirti finansinių nuostolių, didelis biurokratizmas paramos administravimo procese, miškininkystės nuvertinimas, palyginus su žemės ūkio veikla ir informacijos bei žinių apie miško įveisimą stoka turi įtakos neigiamam požiūriui į žemės apželdinimą mišku. Tačiau apželdinę savo žemę mišku yra visai kitokios nuomonės, kadangi jiems paramos įgyvendinimo procesas didelių sunkumų nesudarė.

Raktiniai žodžiai: žemės apželdinimas mišku; miškininkystė; Europos Sąjungos parama; žemės ūkis.

SUMMARY

Birutė Božytė ir Aistė Čepaitė

Afforestation of land as a tool of Rural Development implementation

Master's work

Master's work is formulated in the main the 2007-2013 Rural Development Program - agricultural and non agricultural land afforestation, - as an alternative land uses, implementation issues and assess the implementation of measures in Lithuania.

According to the survey and interview research methods, given the land afforestation measures in the implementation of the investigation, the results of which revealed the key to the problems and causes, for these reasons, only a few of them resolved, showed the land owners to approach the EU for the assessment and forestry, as an alternative to agriculture. The analysis and synthesis of the results of research confirmed the hypothesis that the owners of the land appreciates the opportunity to use RDP to forestation and the European Union support. Lack of own funds, the fear of suffering a financial loss, a large bureaucracy for administration, forestry depreciation against the agricultural activities, and information and knowledge about the lack of forest establishment has negative impact on the approach to land afforestation. However, the green land of the forest is quite a different opinion, because they support the implementation process did not give rise to significant difficulties.

Key words: land afforestation, forestry, the European Union support, Rural Development.

Pagrindinės darbe vartojamos sąvokos

A

Alternatyvi žemės ūkiui veikla – bet kuri kaimo vietovėje vykdoma veikla, nepriskirtina žemės ūkio veiklai (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Apleista žemė – žemės ūkio paskirties žemė, nenaudojama žemės ūkio veiklai ir nedeklaruojama ne mažiau kaip 3 metus iš eilės (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Apželdinimas mišku – nenaudojamų žemės ūkio paskirties žemių apsodinimas mišku. ES rekomenduojama tas žemes, kuriose gamybos išlaidos viršija pajamas arba joms lygios, apželdinti mišku. ES Kaimo plėtros plano politikos priemonė, kurią įgyvendinus skiriama parama (žemės ūkio ekonomikos terminų aiškinamasis žodynas).

E

ES struktūriniai fondai – tai ES regioninės politikos finansavimo priemonė, kuria siekiama sumažinti skirtumus tarp išsivysčiusių ir mažiau išsivysčiusių regionų arba valstybių (ES struktūriniai fondai).

K

Kaimas – geografiškai apibrėžta gyvenamoji vietovė, neturinti miesto ir miestelio požymių (Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas).

Kaimo plėtra – kaimo vietovių gyventojų gyvenimo kokybės gerinimas, kaimo ūkinės ir socialinės struktūros, taip pat bendruomeninių ryšių tobulinimas siekiant užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, saugoti ir kurti darbo vietas kaimo vietovėse, saugoti ir puoselėti etninę kultūrą, kraštovaizdį bei gamtinę aplinką (Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas).

Kompensacinė išmoka – parama pinigais, skirta kompensuoti pajamų netekimą bei atlyginti patirtus nuostolius, atsiradusius dėl valstybės ar savivaldybių institucijų nustatytų suvaržymų žemės ūkio veiklai, Žemės ūkio ministerijos nustatyta tvarka tiesiogiai teikiama žemės ūkio veiklos subjektams, kurie atitinka jos skyrimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus (Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas).

M

Mažiau palankios ūkininkauti vietovės – kaimo vietovės, kuriose dėl demografinių, aplinkosaugos, dirvožemio kokybės ir kitų gamtinių kliūčių iš žemės ūkio veiklos gaunamos mažesnės pajamos, tačiau žemės ūkio veikla turi būti tęsiama, kad būtų išsaugota aplinka ir pati kaimo vietovė. Mažiau palankios ūkininkauti vietovės nustatomos Žemės ūkio ministerijos nustatyta tvarka. (Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas).

Miškas – žemė, kurioje medžių lajų danga užima daugiau kaip 10 proc. didesnio nei 0,5 ha ploto sklypo, o medžių aukštis siekia ne mažiau kaip 5 metrus, taip pat medžiai, galintys pasiekti tokias ribas *in situ*. Miškui priskiriami laikinai neapželdinti plotai, atsiradę dėl žmogaus veiklos ar natūralių priežasčių, tačiau tikimasi, kad jie virs mišku, taip pat atkuriamų miškų teritorijos, kuriose medžių lajų danga dar nėra pasiekusi, tačiau tikėtina, kad ji pasieks 10 % miško dangos plotą ir medžiai išaugs iki 5 metrų aukščio. Miškui priskiriami miško keliai, priešgaisrinės juostos ir kiti nedideli atviri miško plotai; nacionalinių parkų miškai, gamtos rezervatai ir kiti saugomi plotai, kurie turi ypatingą aplinkos, mokslinę, istorinę, kultūrinę ar dvasinę vertę. Miškui priskiriamos vėjavartos ir vėjalaužos, užimančios didesnę kaip 0,5 ha plotą, kurio plotis siekia daugiau kaip 20 metrų, taip pat plantacijos, auginamos miškų arba apsaugos tikslais. Miškui nepriskiriama žemė, kuri daugiausia naudojama žemės ūkio tikslams ar miesto reikmėms, taip pat medžių grupės žemės ūkio gamybos ir agrarinės miškininkystės sistemose, miesto parkai ir sodai (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Miško veisimas – miško želdinimas žemėse, kuriose prieš tai miško nebuvo (Gaižutis, 2005).

Miško žemė – apaugęs mišku (medynai) ir neapaugęs mišku (kirtavietės, žuvę medynai, miško aikštės, medelynai, daigynai, miško sėklinės plantacijos ir žaliaviniai krūmynai bei plantacijos) plotas. Miško žemei taip pat priskiriami tame pačiame plote esantys miško keliai, kvartalų, technologinės ir priešgaisrinės linijos, medienos sandėlių bei kitų su mišku susijusių įrenginių užimti plotai, poilsio aikštelės, žvėrių pašarų aikštelės, taip pat žemė, skirta miškui įveisti (LR Miškų įstatymas).

N

Ne žemės ūkio paskirties žemė – žemė, nepriskirta prie žemės ūkio paskirties žemės, t. y. miškų ūkio, vandens ūkio, konservacinės ir kitos paskirties žemė (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

P

Paramos gavėjas - operatorius, asmuo arba viešoji ar privati įmonė, atsakinga už operacijų įgyvendinimą ar paramos gavimą (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Paramos paraiška – nustatytos formos dokumentas, kurį turi užpildyti ir pateikti pareiškėjas, siekiantis gauti paramą (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Pareiškėjas – asmuo, nustatyta tvarka pateikęs užpildytą paraišką paramai gauti (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Pareiškėjo ar paramos gavėjo duomenų ir dokumentų patikra (toliau – patikra) – fizinis ir (arba) administracinis pareiškėjo ar paramos gavėjo pateiktų duomenų ir dokumentų tikrinimas.

Projektas – visuma dokumentų, kuriuose nurodomi verslo plane (projekto apraše) numatyti veiksmai, pagrįsti paramos paraiškoje, jos prieduose ir tam tikrose duomenų bazėse esama informacija,

ir pinigų suma numatytiems projekto tikslams pasiekti (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Projekto įgyvendinimo laikotarpis – laikotarpis nuo paraiškos užregistravimo Agentūroje datos iki paskutinio mokėjimo prašymo pateikimo Agentūrai datos (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

T

Tiesioginė išmoka – parama pinigais, skirta pajamų lygiui palaikyti, Žemės ūkio ministerijos nustatyta tvarka tiesiogiai teikiama žemės ūkio veiklos subjektams, atitinkantiems jos skyrimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus (Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas).

Trumpos rotacijos plantaciniai želdiniai – vienos greitai augančių medžių ar krūmų rūšies želdiniai, nukertami ne vėliau kaip kas 15 metų (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Ū

Ūkininkas – fizinis asmuo, teisės aktų nustatyta tvarka įregistravęs žemės ūkio valdą ir ūkį (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Ž

Žemės konsolidacija – žemėtvarkos dalis, kai kompleksškai pertvarkomos tam tikroje kaimo vietovės teritorijoje esančių žemės sklypų ribos, šiuos sklypus sujungiant taip, kad būtų sudarytos racionaliai tvarkomos žemės ūkio valdos, pagerinta jų struktūra, sukurta reikiama kaimo infrastruktūra ir įgyvendinti kiti žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos apsaugos politikos tikslai ir uždaviniai. Žemės konsolidacija vykdoma pagal žemės konsolidacijos projektą (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Žemės ūkio naudmenos (toliau – ŽŪN) - dirbamoji žemė, sodai, pievos, ganyklos, naudojamos arba tinkamos naudoti žemės ūkio augalams auginti (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Žemės ūkio paskirties žemė – žemė, naudojama arba tinkama naudoti žemės ūkio produktų gamybai, įskaitant žemės naudotojui priklausančius gyvenamaisiais namais ir ūkiniais statiniais užstatytus plotus, jeigu jie nesuformuoti kaip atskiri sklypai (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

Žemės ūkio veikla – veikla, apimanti žemės ūkio produktų gamybą, jų apdorojimą, savo pagamintų ir apdorotų žemės ūkio produktų perdirbimą (išskyrus maisto produktų gamybą ir realizavimą iš ne savo ūkyje pagamintų ir apdorotų žemės ūkio produktų) ir paslaugas žemės ūkiui (Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės).

TURINYS

IVADAS	12
1. ŽEMĖS APŽELDINIMO MIŠKU, KAIP KAIMO PLĖTROS PRIEMONĖS, ĮGYVENDINIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	16
1.1. Bendrosios kaimo plėtros politikos samprata ir analizė	16
1.2. Miškų sektoriaus svarba kaimo plėtros kontekste	18
1.2.1. Valstybinio ir privataus miškų ūkio valdymas ir plėtra.....	21
1.2.2. 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos priemonių žemei apželdinti mišku įgyvendinimo organizavimas	25
1.2.3. 2004-2006 metų ir 2007-2013 metų Europos Sąjungos paramos miškų veisimui įsisavinimo palyginimas.....	28
1.2.4. Europos Sąjungos finansinė parama naujiems miškams įveisti	30
1.3. Lietuvos miškingumas	33
1.4. Daugiatiksliis miškų naudojimas: ekologinė, socialinė ir ekonominė miško želdinimo reikšmė	36
2. ŽEMĖS APŽELDINIMO MIŠKU, KAIP KAIMO PLĖTROS PRIEMONĖS, ĮGYVENDINIMO TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS	42
2.1. Tyrimo metodai	42
2.2. Tyrimo instrumento pagrindimas	45
3. ŽEMĖS APŽELDINIMO MIŠKU, KAIP KAIMO PLĖTROS PRIEMONĖS, ĮGYVENDINIMO TYRIMO REZULTATŲ VERTINIMAS	50
3.1. Pagrindinės žemės savininkų demografinės charakteristikos.....	50
3.2. Europos Sąjungos paramos, skirtos miškui apželdinti pagal 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos priemones, vertinimas, paremtas anketinės apklausos tyrimu.....	52
3.2.1. Visuomenės informavimas ir švietimas kaimo plėtros įgyvendinimo klausimais	53
3.2.2. Žemės apželdinimo mišku, pasinaudojant 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos priemonėmis, perspektyvos Lietuvoje	55
3.2.3 Veiksniai įtakoiantys žemės savininkų apsisprendimą naudotis apželdinimo mišku priemonėmis	58
3.2.4. Miškininkystės, kaip alternatyvos žemės ūkiui, vertinimas	59
3.3. Kaimo plėtros priemonių, skirtų žemei apželdinti mišku, įgyvendinimo organizavimo rezultatai, remiantis interviu apklausos duomenimis	62
3.3.1. Kaimo plėtros priemonių vertinimo finansavimo aspektu analizė	67
3.3.2. Žemės savininkų, dalyvavusių interviu apklausoje, rekomendacijos ES paramai apželdinti mišku	68
IŠVADOS	73
REKOMENDACIJOS	75
LITERATŪRA	76
PRIEDAI	83

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Privačių miškų plotas pagal savininkų skaičių.....	22
2 lentelė. Lietuvos 2007 – 2013 m. kaimo plėtros programos finansavimas atskiroms kryptims	31
3 lentelė. ES išmokos už miško įveisimą ir priežiūrą 2007-2013 m.....	32
4 lentelė. Pagrindiniai miškų rodikliai metų pradžioje 1993-2008 m.....	34
5 lentelė. Tyrimo instrumento dalys ir anketos klausimų pavyzdžiai.....	45
6 lentelė. Tyrimo instrumento dalys ir interviu klausimų pavyzdžiai.....	48
7 lentelė. ES paramos vertinimas priklausomai nuo gyventojų vidutinių mėnesinių pajamų	52
8 lentelė. Žemės savininkų nuomonė apie racionalų ES lėšų paskirstymą ir panaudojimą.....	53
9 lentelė. Žemės savininkų informuotumas apie žemės apželdinimo mišku priemones, lyginant su tuo kaip jie vertina ES finansinę paramą kaimo plėtrai.....	57
10 lentelė. Pažįstamų įtaka apsisprendimui želdinti mišką savo žemėje pasinaudojant ES parama.	58
11 lentelė. Pagrindinės priežastys, stabdančios žemės savininkus apželdinti savo žemę mišku, pasinaudojant ES finansine parama.....	58
12 lentelė. Žemės savininkų požiūris į miškininkystę.	59
13 lentelė. Žemės ūkio paskirties keitimas	60
14 lentelė. ES paramos miškui apželdinti vertinimas	61
15 lentelė. Išlaidų ir pajamų palyginimas žemės apželdinimui mišku ir įveisto miško priežiūrai....	68

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas.	Miško žemės pasiskirstymas pagal nuosavybę	21
2 paveikslas.	Miško žemės pasiskirstymo pagal nuosavybę žemėlapis	22
3 paveikslas.	Lietuvos miškingumo pasiskirstymas	35
4 paveikslas.	Respondentų pasiskirstymas pagal amžių.....	50
5 paveikslas.	Apklaustųjų gyventojų išsilavinimo skirtumai skirtingose vietovėse.....	51
6 paveikslas.	Žemės savininkų vidutinės mėnesinės pajamos.....	52
7 paveikslas.	Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinius pajamų šaltinius	52
8 paveikslas.	Europos Sąjungos finansinės paramos kaimo plėtrai vertinimas.....	52
9 paveikslas.	Pagrindiniai informacijos šaltiniai apie ES finansinę paramą apželdinimui mišku....	54
10 paveikslas.	Žemės savininkų informuotumas apie žemės apželdinimo mišku priemones	55
11 paveikslas.	Pasiskirstymas pagal ūkinę veiklą savo žemėje.....	55
12 paveikslas.	Apželdinimo mišku perspektyvos	57
13 paveikslas.	Ketinimo įveisti mišką priklausomybė nuo žinių miško įveisimo srityje.....	62

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas. Anketa žemės savininkams

2 priedas. Interviu protokolo pavyzdys, naudotas apklausti žemės savininkams, pasinaudojusiems žemės apželdinimo mišku priemonėmis

3 priedas. Lietuvos kaimo plėtros strategijos tikslai, kryptys ir uždaviniai

4 priedas. Vietinės medžių ir krūmų rūšys iš kurių formuojamas medynas

5 priedas. Miško želdinimo projekto pavyzdys

6 priedas. Tyrimo metu gautų duomenų statistika

IVADAS

Lietuvai įsijungus į bendrąją Europos Sąjungos (toliau – ES) rinką, atsivėrė galimybė veikti didesnėje ir aktyvesnėje rinkoje, naudotis ES parama. Įgyvendinant Europos Sąjungos kaimo plėtros politiką sudaromos palankios sąlygos stabiliai ūkinei, socialinei ir aplinkosaugos, žemės ir maisto, ūkio bei kaimo plėtotei. Prasidėjus 2007–2013 metų programiniam periodui, vis dažniau kalbama apie tinkamą paramos įgyvendinimą ir gebėjimą įsisavinti Europos Sąjungos skirtą finansinę paramą (Ratkevičienė, 2008). Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatyme žemės ūkio ir kaimo plėtra ekonominiu, ekologiniu, socialiniu ir etninės kultūros požiūriu yra įvardijamos kaip valstybės prioritetinės kryptys.

2007-2013 m. Kaimo plėtros planas (toliau – KPP) yra viena svarbiausių Europos Sąjungos finansinės paramos Lietuvos kaimui programų. Lietuvos žemės ūkiui modernizuoti Europos Sąjunga kasmet skiria milijonus litų. Vien 2007-2013 metams KPP biudžete numatyta 7,8 milijardo litų parama šalies kaimui. Lietuvos ūkininkai gali pasinaudoti KPP priemonių teikiama parama, padėsiančia modernizuoti žemės ūkio produktų gamybą ir gerinti gyvenimo lygį kaime. Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metų programa pasižymi didele paramos miškų ūkiui formų įvairove. Joje patvirtintos dvi priemonės skirtos žemės apželdinimui mišku: „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ ir „Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“.

Miško želdinimas nuo pat miškininkystės atsiradimo pradžios yra viena iš svarbiausių miškininkystės veiklos sričių. Želdinimu galima ne tik geriau mišką atkurti, įveisti ten, kur anksčiau jis neaugo, bet ir gerokai padidinti veisiamų medžių našumą ir biologinį stabilumą, parenkant augimvietėms optimalias medžių rūšis, taikant efektyvią veisimo technologiją ir medžių selekcijos pasiekimus. Sukurti ekologiškai atsparius medynus – tai ne tik miškininkų rūpestis, bet ir visos visuomenės socialinė būtinybė (Danusevičius, Gradeckas, Kirklys, Malinauskas, 1991).

Žemės apželdinimas mišku laikomas svarbia ūkinės veiklos įvairinimo priemone, siekiant sumažinti priklausomybę nuo žemės ūkio veiklos ir pagerinti aplinkos sąlygas kaimo vietovėse.

Ši priemonė taip pat svarbi ir tarptautiniu mastu, siekiant sumažinti aplinkos užterštumą, nes miškai vaidina svarbų vaidmenį sugerdami į aplinką išmetamus teršalus. Be to, tvarus ir subalansuotas miškų ūkis yra neatsiejamas nuo biologinės įvairovės palaikymo ir gausinimo, kraštovaizdžio puoselėjimo bei kultūros paveldo išsaugojimo. Pagal Kaimo plėtros planą, kurio sudėtinė dalis yra ši priemonė, parama miškų ūkiui, įskaitant ir žemės apželdinimą mišku, prisideda prie miškų ekonominių, ekologinių ir socialinių funkcijų kaimo vietovėse išlaikymo ir plėtotės.

Mokslinė tyrimo problema. KPP priemonių, susijusių su žemės apželdinimu mišku įgyvendinimas, tam kad būtų efektyviai ir pagal paskirtį panaudotos Europos Sąjungos paramai skirtos lėšos.

Pastaruoju metu dėl vis didėjančio medienos poreikio kasmet iškertami dideli miškų plotai. Šių priemonių įgyvendinimas padės gausinti jau turimus miškų išteklius bei palaikyti kaimo plėtros ir aplinkosaugos balansą. Taip pat sudarys naujas užimtumo bei finansines galimybes kaimo gyventojams, turintiems nuosavos žemės.

Miško atkūrimo ir įveisimo teorija ir praktika tiek pasauliniu, tiek mūsų šalies mastu smarkiai plėtojasi. Nuolat tobulėja miško želdinių veisimo būdai. Šiuo metu aktualios tokios problemos, kaip miškų įveisimas menkavertėse ir nenaudojamose žemėse, miškų būklės gerinimas, veisiamų medynų tvarumo didinimas, želdinių kokybės vertinimas ir pan. (Kuliešis, 2008).

Tyrimo aktualumas. Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje dėl žemės reformos ir žemės ūkio sektoriaus prisitaikymo prie laisvosios rinkos sąlygų, atsirado nemažai apleistų ir nederbamų žemės plotų. Norint juose atgaivinti ūkinę veiklą, būtina mąstyti apie jų panaudojimą ne žemės ūkio veiklai. Viena iš tokių alternatyvų – miškininkystė. Miškininkystė ne toks intensyvus žemės naudojimo būdas, lyginant su žemės ūkio veikla, miškams nereikalinga kasdieninė priežiūra, todėl tuo patogu užsiimti ir žemės savininkams, gyvenantiems toli nuo savo valdų (pvz., mieste).

Šiuo metu Lietuvoje palyginti mažai privačios žemės savininkų naudojasi galimybe gauti ES paramą miškui įveisti. Įsisavinama tik dalis ES fondų Kaimo plėtrai skirtų pajamų. Žmonės želdinti mišką vengia dėl ilgai neatsiperkančių pajamų investuotų į mišką, mieliau renkasi veiklą kuri finansiškai naudinga dabar. Todėl būtina žinoti žemės savininkų nuomonę, informuotumo lygį, paslaugų poreikį ir jų vertinimą įvairiais su Kaimo plėtra bei apželdinimu miškais susijusiais aspektais.

Tyrimo objektas – 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos priemonių – žemės ūkio paskirties ir ne žemės ūkio paskirties žemės apželdinimo mišku – įgyvendinimas.

Tyrimo dalykas - žemės apželdinimo mišku, kaip kaimo plėtros priemonės, įgyvendinimas.

Tyrimo tikslas - nustatyti KPP priemonių – žemės ūkio paskirties ir ne žemės ūkio paskirties žemės apželdinimo mišku, – kaip alternatyvaus žemės panaudojimo, įgyvendinimo galimybes Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai:

- Konceptualizuoti kaimo plėtros sąvoką bei atlikti mokslinės literatūros analizę apibūdinančią 2007-2013 metų programos žemės apželdinimo mišku priemonių reikšmę Kaimo plėtros kontekste;
- Apibūdinti 2007-2013 m. Kaimo plėtros programos priemonių apželdinimui mišku įgyvendinimo ir organizavimo procesą bei palyginti jį su senosios 2004-2006 m. KPP įgyvendinimu;
- Nustatyti žemės apželdinimo mišku galimybes ir naudas;

- Įvertinti priežastis, skatinančias ir stabdančias žemės savininkus naudotis žemės apželdinimo mišku priemonėmis pagal 2007-2013 m. KPP.
- Pateikti žemės savininkų, pasinaudojusių ES parama miškui įveisti, patirtį ir šių priemonių organizavimo ypatumus.

Tyrimo uždavinių patikrinimui suformuluotos hipotezės:

- Žemės savininkai teigiamai vertina galimybę pasinaudoti KPP priemonėmis miškui apželdinti ir gauti Europos Sąjungos paramą.
- Informacijos ir žinių apie miško įveisimą stoka turi įtakos neigiamam požiūriui į žemės apželdinimą mišku;
- Ilgai užtrunkantis paramos administravimo procesas turi įtakos žemės savininkų apsisprendimui pasinaudoti šiomis KPP priemonėmis.

Tyrimo metodika

Pagrindiniu tyrimo metodu pasirinktas anoniminis uždaro tipo klausimynas, skirtas žemės savininkams. Parengta anketa atsitiktiniams žemės savininkams kurioje pateikiama 19 klausimų ir 11 teiginių žemės savininkų nuomonei pareikšti apie žemės apželdinimo mišku priemones.

Kokybinei analizei atlikti pasirinktas standartizuoto (struktūrizuoto) interviu metodas, kurio metu buvo apklausiami žemės savininkai, kurie jau yra apželdinę savo žemę mišku ir pasinaudoję Europos Sąjungos parama.

Atliekant anketinę apklausą bus renkami duomenys, kuriuos galima suskirstyti į šias grupes:

- Demografiniai požymiai (pvz., amžius, išsilavinimas, gyvenamoji vieta, pagrindinis pajamų šaltinis).
- Kiekybiniai požymiai (pvz., kiek žemės apželdinta);
- Kokybiniai požymiai (pvz., motyvai, poreikiai);

Tyrimo imtis. Tiriama populiacija – Lietuvos gyventojai turintys nuosavos žemės ir galintys pretenduoti į ES paramą apželdinti savo žemę mišku ir gyventojai, kurie jau yra pasinaudoję šiomis 2007-2013 m Kaimo plėtros plano priemonėmis. Tikimybinė imtis sudaryta atsitiktinės atrankos metodu. Anketiniu būdu planuojama apklausti apie 300 žemės savininkų, kurie galėtų pasinaudoti šiomis priemonėmis. Struktūrizuotu interviu būdu planuojama apklausti 5-7 ūkininkus pasinaudojusius ES parama miškui želdinti.

Tyrimo vieta – Lietuvos Respublika.

Tyrimo metodai:

Teoriniai:

- Mokslinės literatūros analizė;
- Naujausių publikacijų kaimo plėtros tematika analizė;

- Teisinės bazės, susijusios su parama Lietuvos kaimo plėtrai, analizė;

Empiriniai:

- Anketinė apklausa;
- Interviu;
- Duomenų sisteminimas, lyginimas ir apibendrinimas;
- Matematinė statistika.

Tyrimo strategija. Tyrimo pradžioje, pradėjus analizuojant literatūrą kaimo plėtros tematika, tuo pačiu metu buvo sudaroma anketa žemės savininkams, kurioje buvo išdėstomi demografiniai ir teminiai klausimai, pristatomas apklausos tikslas ir tyrimo svarba. Interviu apklausai buvo sudarytas interviu protokolas. Kitas tyrimo žingsnis buvo respondentų atranka anketinei ir interviu apklausai. Įvairiais būdais buvo ieškoma nuosavos žemės savininkų, kurie galėtų pasinaudojant ES parama apželdinti savo žemę mišku, ir jau pasinaudojusių 2007-2013 metų KPP apželdinimo mišku priemonių parama. Visiems žemės turėtojams anketos buvo išdalinamos asmeniškai atsitiktine tvarka. Dėl respondentų vengimo dalyvauti apklausoje anketavimas buvo kartojamas. Anketinė ir interviu apklausos buvo vykdomos 2009 m. sausio – balandžio mėnesiais. Vėliau gauti duomenys grupuojami ir sisteminami naudojantis SPSS ir MS Excel kompiuterinėmis programomis. Taikant matematinės statistikos metodus duomenys buvo analizuojami, grupuojami, pateikiami diagramose bei lentelėse ir apibendrinami. Galiausiai pateikiamos tyrimą apibūdinančios teorinės ir praktinės išvados ir siūlymai, kaip spręsti susidariusią problemą.

Praktinė tyrimo reikšmė. Iš tyrimo duomenų bus galima daryti išvadas apie Lietuvai teikiamos Europos Sąjungos finansinės paramos žemės apželdinimui mišku įsisavinimo efektyvumą, šių priemonių įgyvendinimo eigą ir galimas kliūtis bei pateikti siūlymus ar rekomendacijas šių KPP priemonių tobulinimui. Taip pat bus galima palyginti gautus duomenis su ankstesnio 2004 – 2006 m. KPP įgyvendinimu.

Darbo pasiskirstymas dalimis: 1,1; 1.2; 1.2.1; 2,1; 1.4; 3.1; 3.2 dalis analizavo Birutė Božytė, 1.2.2-1.2.4; 1.3; 2.2; 3.3 – Aistė Čepaitė.

1. ŽEMĖS APŽELDINIMO MIŠKU, KAIP KAIMO PLĖTROS PRIEMONĖS, ĮGYVENDINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Bendrosios kaimo plėtros politikos samprata ir analizė

Šiandien kaimo sąvoka Europos visuomenėje užima naują padėtį. Kaimiški ir miesto rajonai nebesiplėtoja atskirai, kaip du atskiri objektai. Kaimas ir urbanizuotos teritorijos vystosi kartu, nes pakitimai, vykstantys kaimo rajonuose vis daugiau įtakoja miesto visuomenę, kuri neabejinga kaimo rajonų ateičiai (Leon, 2005). Kaimas vis labiau vertinamas kaip neatskiriama valstybės infrastruktūros dalis, nuo kurios priklauso ir kaimo, ir miesto gyventojų kokybė (Baležentis, Abugelytė, 2007). Kaimo rajonai vykdo funkcijas, kurios dabar yra būtinos urbanizuotų teritorijų gyventojams. Be tradicinių funkcijų, kaimo vietovės naudingos daugeliu aspektų. Kaimiški rajonai tiekia urbanizuotoms vietovėms maisto produktus iš žemės ūkio, miškininkystės produkciją, daugelį žaliavų pramonei, amatų dirbinius ir pan. Be to, kaimiškos vietovės tampa vis populiariesne laisvalaikio praleidimo aplinka, yra mūsų ekologinių išteklių širdis (Leon, 2005).

Europos Sąjunga aktyviai vykdo kaimo plėtros politiką, kuri padeda daug nuveikti kaimo vietovių bei jose gyvenančių ir dirbančių žmonių labui. ES kaimo plėtros politika siekiama spręsti kaimo vietovėms tenkančius uždavinius ir vystyti šių vietovių potencialą. Daugiau kaip 56 % 27 Europos Sąjungos (ES) valstybių narių gyventojų gyvena kaimo vietovėse, užimančiose 91 % teritorijos, todėl kaimo plėtra yra gyvybiškai svarbi politikos sritis. Ūkininkavimas ir miškininkystė tebėra labai svarbūs naudojant ES kaimo vietovių žemę ir valdant gamtos išteklius. Be to, šios sritys svarbios didinant kaimo bendruomenių ekonominę įvairovę. Kaimo plėtra yra Bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) ašis, siekianti užtikrinti darnią ir subalansuotą kaimo vietovių plėtrą. Kaimo plėtros politika taip pat tarnauja kaip vienas iš pagrindinių paramos miškų ūkiui instrumentų (Lazdinis, 2005). Todėl ES kaimo plėtros politikos stiprinimas yra visos ES prioritetas (Rural Development policy 2007-2013).

Kaimo plėtra įvardyta kaip progresyvioji BŽŪP dalis bei ramstis. Ji siekia užtikrinti stabilias kaimo gyventojų pajamas ir pakankamą gyvenimo lygį, skatinti aplinkosaugos reikalavimų paisymą žemės ūkyje ir ieškoti alternatyvių žemės ūkiui pajamų šaltinių ir galimybių įsidarbinti žemdirbiams ir jų šeimų nariams. Kaimo plėtra galėtų tapti modernios BŽŪP pagrindu. Jau tapo įprasta, kad Europos Komisija nuolat pabrėžia būtinybę didinti paramą kaimo plėtros priemonėms. Tai ypač priimtina valstybėms narėms, kuriose daug žemdirbių arba su jais susijusių gyventojų ir kurių žemės ūkio sektoriuose vyrauja maži arba pusiau natūriniai ūkiai. Taip pat kaimo plėtros svarbos didinimas atitiktų valstybių narių, kuriose ypač daug dėmesio skiriama ekologiškam, su aplinkosaugos reikalavimais suderinamam žemės ūkiui, interesus. Lietuvoje, 2005 m. duomenimis, žemdirbiai sudarė 14,8 % visos darbo jėgos arba apie pusę dirbančiųjų kaimo vietovėse. Todėl

labiausiai tikėtinas BŽŪP raidos scenarijus numato tolesnį paramos atskyrimą nuo gamybos, laipsnišką finansavimo, skirtą tiesioginėms išmokoms ir rinkos reguliavimo priemonėms, mažinimą bei tolesnį kaimo plėtros svarbos didinimą (Trakelis, 2007).

Teoriškai ES valstybės narės galėtų nuspręsti ir vykdyti visiškai savarankišką kaimo plėtros politiką, tačiau tai įgyvendinti praktiškai sunkiai pavyktų. Ne visos Europos Sąjungos šalys galėtų skirti pakankamai lėšų reikiamai politikai vykdyti. Be to, daugelis klausimų, sprendžiamų vykdančią kaimo plėtros politiką, yra aktualūs daugeliui žmonių, o ne tik tam tikrai valstybei ar regionui. Pavyzdžiui, tarša ir aplinkos tausojimas yra daugelio šalių problema, todėl ES vykdo bendrą kaimo plėtros politiką. Nepaisant to, nemažai atsakomybės už ją tenka atskiroms valstybėms narėms ir regionams. Ši politika iš dalies finansuojama iš ES biudžeto. Kitą dalį lėšų skiria valstybės narės ir regionai.

Svarbiausios 2007–2013 m. kaimo plėtros politiką reglamentuojančios taisyklės ir valstybėms narėms bei regionams numatytos politinės priemonės išdėstytos Tarybos reglamente (EB) Nr. 1698/2005. Pagal šį Reglamentą 2007–2013 m. daugiausia dėmesio skiriama trims kaimo plėtros politikos kryptims:

- žemdirbystės ir miškininkystės sektorių konkurencingumui didinti;
- aplinkai ir kaimo kraštovaizdžiui gerinti;
- gyvenimo kokybei kaimo vietovėse ir įvairesnei kaimo ekonomikai užtikrinti.

Kad būtų užtikrinta pusiausvyra, valstybės narės ir regionai įpareigoti savo lėšas, skirtas kaimo plėtrai, paskirstyti visoms trimis kryptims. Iki 2007 m. kiekviena valstybė narė (arba regionas, kai galios deleguojamos regionams) turėjo parengti kaimo plėtros programą, kurioje būtų konkrečiai nurodyta, kiek lėšų kokioms priemonėms bus išleidžiama 2007–2013 m. (Rural Development policy 2007-2013).

Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programa Europos Komisijos sprendimu Nr. C(2007)5076 buvo patvirtinta 2007 m. spalio 19 dieną (Kupstaitis, 2008). Kaimo plėtros 2007-2013 metų programa yra pagrindinis dokumentas teikiant ES paramą miškų ūkiui nuo 2007 metų. Šį dokumentą parengė Žemės ūkio ministerija, derindama su Aplinkos ministerija (Kupstaitis, 2006).

Vienas iš pagrindinių dokumentų, apibūdinančių valstybės politiką strategiškai įgyvendinant 2007-2013 metų kaimo plėtros programą (toliau – KPP) yra Nacionalinė kaimo plėtros strategija (toliau - NKPS) (Kupstaitis, 2006). Šią strategiją parengė Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija (toliau - ŽŪM), įgyvendindama įpareigojimus, nurodytus Europos Tarybos reglamento 1698/2005 “Dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (toliau - EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai” 11 ir 12 straipsniuose ir Kaimo plėtros Bendrijos strateginėse gairėse.

Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų strategijoje yra numatytos keturios kaimo plėtros kryptys (žr. 3 priede):

- žemės, maisto ūkio ir miškininkystės sektorių konkurencingumo didinimas;
- aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas;
- gyvenimo kokybės kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas;
- „Leader“ programa (Nacionalinė 2007-2013 metų kaimo plėtros strategija).

Šiame darbe plačiau analizuojamos **antrosios kaimo plėtros krypties - Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas – priemonės klimato kaitai mažinti**: „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ ir „Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“.

1.2. Miškų sektoriaus svarba kaimo plėtros kontekste

Miško reikšmė labai išaugo šiuolaikinio gyvenimo kontekste, didėja jo įtaka kaimo plėtrai, ugdo ir stiprina kaimo bendruomenę, miškas kaime prigyja kaip alternatyvi veikla žemės ūkiui.

Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programa pasižymi didele paramos miškų ūkiui formų įvairove. Vietoj anksčiau 2004-2006 metų laikotarpiu buvusių 2, net 12 Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai priemonių yra skirtos miškų ūkio sektoriui

- Profesinio mokymo ir informavimo veikla;
- Naudojimasis konsultavimo paslaugomis;
- Žemės ūkio valdų modernizavimas;
- Miškų infrastruktūros gerinimas;
- Miškų ekonominės vertės didinimas;
- Trumpos rotacijos plantacinių želdinių įveisimas;
- Žemės ūkio ir miškininkystės plėtra ir pritaikymo infrastruktūra;
- Pirmas žemės ūkio paskirties apželdinimas mišku;
- Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku;
- Miškininkystės potencialo atkūrimas ir prevencinių priemonių įdiegimas;
- Pelną nesiekiančios investicijos miškuose, miškų aplinkosaugos išmokos;
- Natura 2000 išmokos (MŪ informacija, 2007).

2007 – 2013 m. Kaimo plėtros plane žemei apželdinti mišku yra skirtos dvi priemonės: „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ ir „Pirmas ne žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“. Šių priemonių pagrindinis tikslas yra išsaugoti ir plėtoti miškų ekologines ir rekreacines funkcijas kaimo vietovėse, išplėsti galimybes kaimo gyventojams verstis alternatyvia veikla, pagerinti aplinkos kokybę, biologinę ir kraštovaizdžio įvairovę.

Žemės ūkio ministerija dar 2005 metų rudenį pristatė 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos projektą, kuriame buvo numatomas žemės apželdinimo mišku priemonių poveikis ir rezultatai. Pažymėta, kad įgyvendinus šias priemones sumažės kaimo gyventojų priklausomybė nuo žemės ūkio veiklos, bus suteiktos naujos pastovaus užimtumo galimybės kaimo vietovėse, sukurti papildomi pajamų šaltiniai, padidės žemės valdų ekonominės, ekologinės ir socialinės vertė. Šios priemonės užtikrins aplinkos išsaugojimą, biologinės įvairovės palaikymą ir gausinimą, kraštovaizdžio turtinimą. Projekte buvo numatoma, apželdinti apie 500 ha per metus (3500 ha. per visą laikotarpį). Miškingumą padidins miško įveisimas 11 tūkst. ha žemės ūkio paskirties žemės ir apie 50 % apleistos žemės. Apie 5500 žemės savininkų gaus paramą žemės ūkio paskirties žemei apželdinti mišku, apželdindami vidutiniškai apie 3–4 ha ploto žemės sklypus. Apie 20 % įveisiamo miško ploto skirta įgyvendinti prioritetinę funkciją prisidedant prie dirvožemio, oro, vandens telkinių ir kaimo vietovių apsaugos.

Šios priemonės yra kompensacinio pobūdžio ir įgyvendinamos, siekiant skatinti žemės apželdinimą mišku, kaip alternatyvų žemės panaudojimą, ir plėtoti miškų ūkio veiklą, vadovaujantis Lietuvos miškingumo didinimo programoje ir Lietuvos miškų ūkio politikoje bei jos įgyvendinimo strategijoje numatytu tikslu – iki 2020 m. padidinti šalies miškingumą 3 % (Lietuvos miškingumo didinimo programa, 2002). Kasmet valstybinėje ir privačioje žemėje įveisiant ne mažiau kaip 7 tūkst. ha naujų miškų, tuo pagerinant šalies ekologines bei aplinkosaugines sąlygas ir užtikrinant ekonomiškai racionalų dirvonuojančių ir menkaverčių žemių panaudojimą bei priartinant šalies miškingumą prie kitų Baltijos šalių miškingumo, atsižvelgiant į tai, kad šalyje yra dideli nenašių, apleistų ir pažeistų žemių plotai. Taip pat šios priemonės skirtos įgyvendinti 2006 m. Europos Komisijos priimtą Europos Sąjungos miškams skirtą veiksmų planą (*Forest Action Plan*). Jame numatyta skatinti miško želdinimą aplinkosaugos tikslais ir skatinti naudoti miškų biomasę energijos gamybai, siekiant sušvelninti klimato kaitą (Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metų programos priemonės).

Lietuvos miškų ūkio strategijos įgyvendinimo ir veiksmų bei priemonių plane 2007-2010 m. yra numatyta nemažai priemonių, skatinančių 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos įgyvendinimą. Už šių priemonių įgyvendinimą atsakingi vykdytojai – Miškų departamentas, Generalinė miškų urėdija, miško savininkus vienijančios ir konsultuojančios organizacijos, regionų aplinkos apsaugos departamentai, Valstybinė miškotvarkos tarnyba ir kitos institucijos turi siekti, kad privačios žemės savininkams būtų sudaromos sąlygos pasinaudoti Kaimo plėtros 2007-2013 metų programos lėšomis naujų miškų įveisimui, skatinti ažuolynų įveisimą valstybinėje ir privačioje žemėje. Taip pat organizuoti seminarus miškų urėdijų specialistams dėl galimybių miškų urėdijoms pasinaudoti Kaimo plėtros 2007-2013 metų programos parama miškų ūkio srities priemonėms, visose apskrityse organizuoti seminarus privačių miškų ir žemės savininkams,

organizuoti informacinių leidinių parengimą ir išleidimą. Periodiškai vertinti Europos Sąjungos paramos, įgyvendinant Kaimo plėtros 2007-2013 metų programos miškų ūkio srities priemones, lėšų panaudojimo efektyvumą ir teikti siūlymus Žemės ūkio ministerijai dėl efektyvesnio paramos panaudojimo (Lietuvos miškų ir jos įgyvendinimo strategijos veiksmų ir priemonių planas 2007-2010 m., 2006).

Pagrindinis žemės ūkio ir miškininkystės sektoriaus tikslas yra didinti žemės, maisto ūkio ir miškininkystės konkurencingumą, gerinti aplinką ir kraštovaizdį, sukuriant palankią ekonominę aplinką efektyviai dirbantiems žemės ūkio subjektams, konkuruojant vidaus ir užsienio rinkose, plėtojant žemės ir maisto ūkio gamybos bei paslaugų infrastruktūrą, didinant investicijas į pirminę žemės ūkio gamybą, produkcijos perdirbimą. Pasak Kretingos rajono savivaldybės žemės ūkio skyriaus vedėjos Ž. Seniūnienės norint tai pasiekti, reikia įsisavinti nacionalinę ir Europos Sąjungos finansinę paramą, skirtą kaimo plėtrai, skatinant konkurencingumo augimą, inovacinio klimato gerėjimą, tuo sudarant sąlygas kaimo žmonių gyvenimo kokybei kilti, gerinant kaimo infrastruktūrą, modernizuojant žemės ūkio ir kaimo valdas, sudarant tinkamas sąlygas ekonominei ir socialinei plėtrai, didinant kaimo gyventojų ir ūkininkų pajamas bei užimtumą (Seniūnienė, 2007).

A. Gaižutis ir J. Kurtinaitienė (2007) pabrėžia, kad dėmesys miškininkystei ir visam miškų sektoriui tik didės. 2006 m. Briuselyje buvo priimta daug ypač svarbių strateginių dokumentų, kurių įgyvendinimas turi įtakos ir Lietuvos miškų sektoriui.

1998 m. Europos Sąjungos taryba patvirtino Europos Sąjungos miškininkystės strategiją, paremtą dviem pagrindiniais principais: tvaraus miškų valdymo ir daugiafunkcinio (ekologinio, ekonominio, socialinio) miškų vaidmens (Domarkas, Varapnickas, 2006).

Pirmiausiai tai ES miškų strategija ir ES miškų strategijos įgyvendinimo priemonių planas 2007–2011 metams. Bendros Europinės Miškų sektoriaus technologijų platformos pastangomis parengta ir patvirtinta ES miškų sektoriaus plėtros vizija iki 2030 m., parengta Strateginių tyrimų darbotvarkė. Svarbus vaidmuo šiame procese tenka Lietuvoje veikiančiai nacionalinei miškų sektoriaus technologijų platformai, bendrai su Ūkio ministerija, verslo ir mokslo atstovais rengiančiai Lietuvos miškų sektoriaus plėtros iki 2030 m. viziją, siekiant numatyti būdus stiprinti miškų sektoriaus ekonominį gyvybingumą (Gaižutis, Kurtinaitienė, 2007).

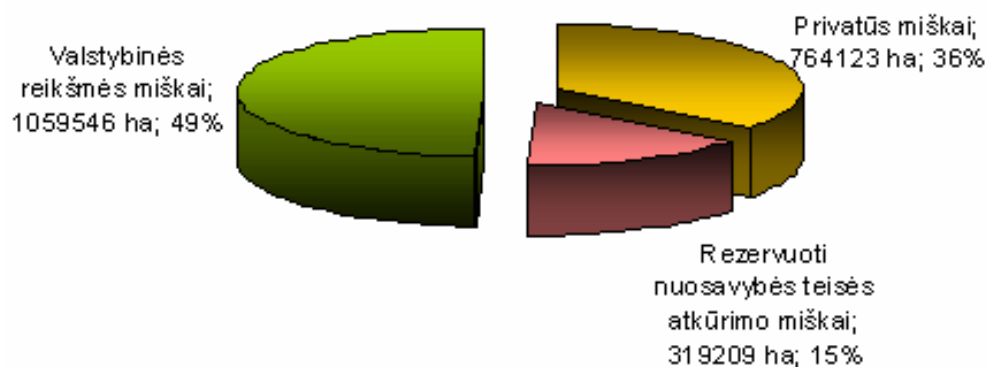
Minimuose dokumentuose daug dėmesio skiriama privačiam miškų sektoriui, o tai visiškai suprantama dėl didelės jo reikšmės. Europos Sąjungoje yra apie 16 mln. smulkių privačių miško savininkų. Privatūs miškai ES užima 60 proc. teritorijos, o medienos pramonė beveik išimtinai privati. Miškų ūkyje ir medienos pramonėje dirba apie 3,4 milijono žmonių, o kasmet šiame sektoriuje sukuriama produkcijos vertė – 356 milijardai eurų. ES žemės ūkio politika taip pat keičiasi ir (2005 m. patvirtinus naująjį Europos Komisijos reglamentą dėl kaimo plėtros Nr. 1698/2005) nuo šiol yra vadinama ES bendrąja kaimo plėtros politika, o miškininkystei joje

skiriamas lygiavertis dėmesys kaip ir žemės ūkiui. Šie pokyčiai matyti Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programoje, 10 proc. visos kaimo plėtrai ES skiriamos paramos naudojama miškininkystės priemonėms įgyvendinti (Gaižutis, Kurtinaitienė, 2007).

V. Domarkas ir A. Varapnickas (2006) akcentuoja, kad tolimesnei ES valstybių narių miškų ūkio raidai turi įtakos Europos Sąjungos Tarybos patvirtinta Europos Sąjungos miškininkystės strategija bei jos įgyvendinimo veiksmų planas, tačiau iki šiol ES nėra bendro miškų ūkio valdymo modelio, ir todėl nacionaliniai modeliai kuriami atsižvelgiant į vietines sąlygas, susiklosčiusias tradicijas ir bendrąsias ES miškų ūkio vystymo tendencijas.

1.2.1. Valstybinio ir privataus miškų ūkio valdymas ir plėtra

Remiantis Lietuvos miško ūkio statistikos duomenimis (2008), apie pusę visos miško žemės sudaro valstybinės reikšmės miškų plotai. 2008 metų sausio 1 d. Lietuvoje buvo beveik 229 tūkst. privačių miškų savininkų. Šiuo metu apie 36 % miško žemės ploto užima privatūs miškai (žr. 1 pav.).

1 pav. Miško žemės pasiskirstymas pagal nuosavybę

Šaltinis: Lietuvos miškų ūkio statistika, 2008, p. 26

Prognozuojama, kad pasibaigus žemės reformai, privačios miškų valdos užims 40-45 % viso miškų ploto (Nacionalinė 2007-2013 metų kaimo plėtros strategija). Pažvelgę į 1 lentelę, matome, kad privačių miškų plotas bei privačių miškų savininkų skaičius nuolat didėja. Pagrindinė šio augimo priežastis yra ta, kad atkuriamos nuosavybės teisės į miškus buvusiems savininkams, taip pat sodinant mišką žemėse, kuriose jis iki šiol neaugo (Ministry of Finance of the Republic of Lithuania, 2005).

Privačių miškų plotas pagal savininkų skaičių

Metai	Miško plotas, ha	Privačių miško savininkų skaičius	Privačių miško valdų skaičius	Vidutinis privačios miško valdos dydis
2002	518,277	162,088	153,391	3,4
2003	586,036	183,365	130,412	4,5
2004	641,900	208,881	141,426	4,5
2005	684,451	231,878	148,926	4,6
2006	717,212	250,000	160,000	4,5
2007	744,477	221,701	238,213	3,2
2008	764,123	228,571	248,488	3,3

Šaltinis: Lietuvos miškų ūkio statistika 2007,2008, Aplinkos ministerija

Šiuo metu vidutiniškai vienam savininkui priklauso 3,3 ha miško (Lietuvos miškų ūkio statistika, 2008, p. 27). Apie pusę privačių miško valdų ploto sudaro valdos iki 5 ha dydžio. Tokių smulkų privatų miškų ūkį lėmė tebevykstantis nuosavybės grąžinimo procesas.

2 pav. Miško žemės pasiskirstymo pagal nuosavybę žemėlapis

Šaltinis: Lietuvos miškų ūkio statistika, 2008, p. 29

Daugiausia privačių miškų yra Telšių miškų urėdijos ribose. Šios urėdijos ribose yra 53 % privačių miškų. Jų plotas viršijo 40 tūkst. ha. (Telšių miškų urėdija, 2009). Utenos ir Varėnos miškų urėdijų ribose privačių miškų plotai siekia daugiau nei po 30 tūkst. ha. (Utenos miškų urėdija, 2009; Varėnos miškų urėdija, 2009). Anykščių, Rietavo, Tytuvėnų, Utenos miškų urėdijų ribose privatūs miškai sudaro 47 - 48%. Mažiausia privačių miškų yra Dubravos ir Kazlų Rūdos miškų urėdijose kur jų plotai neviršijo 4 tūkst. ha. Šių urėdijų ribose privačių miškų dalis buvo pati mažiausia atitinkamai 10% ir 16% (2 pav.) (Generalinė miškų urėdija, 2009).

Miškų politikos ekspertai pabrėžia, kad nėra absoliučiai geriausios miškų nuosavybės formos, visos jos turi ir pranašumų ir trūkumų. Privačios miškų nuosavybės pranašumai yra lankstumas, operatyvumas, absoliutus verslo principų taikymas, iniciatyvos skatinimas, intensyvi naujovių paieška, rimta nuolatinė savikainos analizė (Deltuvai, 2006).

Dabartinė privačių miško valdų struktūra sudaro sunkumų užtikrinti subalansuotą ir ekonomiškai gyvybingą miško išteklių naudojimą. Tai stabdo konkurencingumą miškininkystės sektoriuje. Miško savininkų kooperatyvų ir kitų ekonominio pobūdžio susivienijimų tinklas auga labai lėtai. Miškų savininkų asociacijos vienija tik labai nedidelę dalį miškų savininkų. (Nacionalinė 2007-2013 metų kaimo plėtros strategija). Dėl valdų smulkumo ir nesijungimo į asociacijas ir kooperatyvus miško savininkams yra sunku gauti iš miško geras pajamas, didinti miško socialinę, ekonominę, aplinkosauginę reikšmę. Todėl gausėjant miško savininkų skaičiui, kurie mažai turi profesinių žinių apie kooperacijos plėtrą ir jo teikiamą naudą, reikia visų mūsų pastangų mokyti, konsultuoti ir šviesti miško savininkus (Ministry of Finance of the Republic of Lithuania, 2005).

Iki naujojo 2007-2013 metų kaimo plėtros programos patvirtinimo, parama miško savininkų mokymui ir konsultavimui buvo teikiama tik iš valstybės biudžeto – tam nebuvo skiriama Europos Sąjungos lėšų. Dabar priemonės yra daug įvairesnės mokymų ir konsultacijų rėmimo atžvilgiu (Karpavičius, 2006). Tiesa, dar 2005 metais, remiantis aukščiau išvardintomis problemomis, VŠĮ „Privačių miškų plėtros centras“ parengė projektą, pagal kurį buvo rengiami mokymai miško savininkams. Šiuose mokymuose buvo akcentuojami ES struktūrinių fondo lėšų panaudojimo tikslai, Europos Sąjungos reikalavimai privačiam miškų ūkiui, Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai, reglamentuojantys miškų ūkio veiklą, Lietuvos savininkų asociacijos reikšmė privačiam miškų ūkio sektoriui, kooperacijos būtinybė, kuri padeda užtikrinti pastovesnes pajamas ir geriau įgyvendinti aplinkosaugos reikalavimus, tvaraus ūkininkavimo principai, miškotvarkos reikšmė, miško atkūrimo būdai, saugaus darbo pagrindinės taisyklės ir pan. Mokymo kursai miško savininkams padeda pažinti mišką kaip gyvą organizmą, kuris ne tik teikia medieną, valo upes ar grynina orą, bet turi išlikti ir ateities kartoms (Ministry of Finance of the Republic of Lithuania, 2005).

Kalbant apie apželdinimą mišku vertėtų pabrėžti, kad miško želdinimas taip pat yra mokslo sritis, tirianti ir rengianti miško atkūrimo ir veisimo teorinius pagrindus, metodus bei technologiją. Ji remiasi daugelio disciplinų – botanikos, genetikos ir selekcijos, augalų fiziologijos, ekologijos, agrochemijos, dirvožemio mokslo, žemdirbystės, miškininkystės, miško darbų mechanizacijos, miško apsaugos ir kt. duomenimis (Danusevičius, Gradeckas, Kirklys, Malinauskas, 1991).

Didžiausius plotus iki šiol miškais apželdindavo miškų urėdijos, tuo tarpu privačios žemės savininkų iniciatyva apželdinimas miškais tebevyksta vangiai. Privačios žemės savininkai nagrinėja visas galimybes - būsimus įsipareigojimus bei galimas pajamas - gaunant paramą iš Europos Sąjungos. Kartą apželdinta mišku žemė tampa mišku visiems laikams, todėl tokiam žingsniui pakankamai sunku apsispręsti. Realī parama apželdinimui mišku tampa įmanoma tik pradėjus įgyvendinti Kaimo plėtros planą. Ją galima vertinti kaip naują žemės naudojimo galimybę. Todėl tik po keleto metų žemės savininkai mato realią naudą, kurią gali gauti pavertę žemės ūkio naudmenas mišku. Ypač tai aktualu žemėse, kurios netinkamos žemės ūkio tikslams. (Nacionalinė kaimo plėtros strategija).

Be to, lyginat privačių bei valstybinių miškų valdymą, reikėtų pabrėžti, kad daugumos privačių miškų infrastruktūra yra gana prasta: blogos kokybės miško keliai arba jų visai nėra. Valstybiniuose miškuose kiekvienais metais maždaug 20 % miško kelių renovuojama. Be to, kasmet nutiesiama apie 100 km naujų kelių. Tuo tarpu privačių miškų keliai yra pačių miško savininkų problema. Kelių trūkumas mažina miškų ekonominę vertę, komplikuoja jų kirtimo ir medienos išvežimo darbus. (Nacionalinė 2007-2013 metų kaimo plėtros strategija). Todėl reikia skatinti tokį privataus miško tvarkymą, kuris padėtų didinti miško ekologinę, ekonominę ir rekreacinę vertę. Šiuo metu dauguma miško savininkų savo veiklą organizuoja taip, kad būtų galima per trumpą laiką gauti ekonominę naudą. Vienas iš būdų padidinti ilgalaikę miško ekonominę vertę yra skatinti ir remti jaunuolynų ugdymą dar prieš medynui įgyjant prekinę vertę. Kadangi tokia veikla brangi ir atsiperka tik maždaug po 50 metų, miško savininkai ja užsiimti nenori. Todėl siekiant skatinti miško savininkus investuoti į ateities naudą, turėtų būti jiems teikiama finansinė parama. (Nacionalinė 2007-2013 metų kaimo plėtros strategija).

Apibendrinant, galima būtų pasakyti, kad pastaruoju metu smarkiai susikerta privačių ir valstybinių miškų sektorių bei žmoniškųjų išteklių interesai. Reikia daugiau dėmesio skirti privataus miškų sektoriaus valdininkams ir jų aplinkosauginio bei su kaimo plėtra susijusio švietimo organizavimui.

1.2.2. 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos priemonių žemei apželdinti mišku įgyvendinimo organizavimas

Lietuvos žemės ūkyje vyrauja smulkūs, iki 10 ha ūkiai. Jie sudaro beveik 83 % visų ūkių ir užima 35 % dirbamų žemės ūkio naudmenų. Analizuojant ūkių dydžio pokyčius matyti, kad Lietuvoje daugėja ūkių, dirbančių 10 ir daugiau hektarų žemės ūkio naudmenų, tačiau išlieka gana daug 3-10 ha ūkių (46 %), todėl tiesioginės išmokos ir kompensacinė parama turi svarbią reikšmę smulkiems mišrios gamybos ūkiams. Jiems ypač palanku pasinaudoti žemės apželdinimo priemonėmis (Tamašauskienė, 2007).

Miškas ne miško žemėje įveisiamas Aplinkos ministerijos ir Žemės ūkio ministerijos nustatyta tvarka. Kai įstatymų nustatyta tvarka miškas įveisiamas ne miško žemėje, šiam plotui taikomas Miškų įstatymas. Pagal Lietuvos respublikos Miškų įstatymo IV skyriaus 16 straipsnį medynų auginimo ir priežiūros priemonėmis siekiama formuoti augavietės sąlygas atitinkančius, našius miškus, pirmenybę teikiant vietinėms medžių ir kitų augalų rūšims, mišriems miško želdiniams ir mišriems medynams. Medynų augimą ir priežiūrą reguliuojančios priemonės atliekami pagal Aplinkos ministerijos tvirtinamus normatyvus ir taisykles (LR Miškų įstatymas).

Europos Sąjungoje yra siekiama, palaikyti gyvybingas kaimo vietas, ypač tas, kurių būklė dėl nepalankių gamtinių sąlygų yra depresinė. Lietuvoje beveik pusė žemės ūkio naudmenų užima mažiau palankios ūkininkauti vietovės. Kaimo plėtros departamento (2007) duomenimis, 43,5 % žemės ūkio naudmenų yra mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse. Šių priemonių įgyvendinimas Lietuvoje svarbus tuo požiūriu, kad suteikiama galimybė smulkiems bei vidutiniams ūkiams pasinaudoti finansine parama (Kriščiukaitienė, Tamošaitienė, Andrikienė, 2006). Skiriant ES paramą už apželdinimą mišku, numatoma vadovautis penkiais projekto kriterijais. Pirmenybę gauti ES lėšas teikiama dar negavusiems paramos miškui įveisti, taip pat fiziniams asmenims veisiantiems ne trumpos rotacijos mišką nuosavoje žemėje, apželdinant apleistas žemes, jei miškas sodinamas mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse, karstinių įgriuvų teritorijoje, žemės našumo balas neviršija 32. Prioritetas skiriamas ir veisiantiems miškus, kuriuose ažuolai sudaro pusę ir daugiau medžių, taip pat veisiantiems miškus žemės sklypuose, suformuotuose konsolidacijos projekto metu (Karpavičius, 2006). Rengiant miškingumo didinimo programą (2002) taip pat daugiau atsižvelgta į nederlingų, žemės ūkiui netinkamų žemės plotų apželdinimą.

Apželdinantiems valstybinę žemę, taip pat veisiantiems trumpos rotacijos (plantacinius) želdinius, dažnai kertamus želdinius, želdinius skirtus biokuro gamybai neatsižvelgiant į žemės nuosavybės formą, mokama tik želdinių įveisimo išmoka, už kitą kompensacijos nėra mokamos (Tavorienė, 2008). Pasodinusiems trumpos rotacijos želdinius bei apželdinusiems valstybinę žemės ūkio paskirties žemę miško priežiūros ir apsaugos bei kompensacinės už prarastas pajamas išmokos nepriklauso. Paramos miškui įveisti negali siekti buvę ūkininkai, gaunantys paramą už pasitraukimą

iš prekinės žemės ūkio gamybos. Taip pat parama neskiriama kalėdinėms eglutėms auginti, laukų apsauginėms juostoms apsodinti ir „Natura 2000“ teritorijoms apželdinti mišku (Ivoškus, 2008).

Kaimo plėtros 2007-2013 m. programos projekte numatyta, kad ES paramą gali gauti ūkininkas, žemės ūkio bendrovė, kooperatinė bendrovė (kooperatyvas) ar kitas žemės ūkio veiklos subjektas, bet kuris kitas fizinis asmuo, nuosavybės teise valdantis arba nuomojantis žemės ūkio paskirties žemę, savivaldybė arba jų asociacija, kiti miško valdytojai. Paramos gavėjais pagal „Ne žemės ūkio paskirties žemės apželdinimą mišku“ gali būti tik žemės savininkai. Tačiau per šiuos septynerius metus ES paramos jie gali kreiptis ne daugiau kaip du kartus (Karpavičius 2006). Už geros agrarinės būklės žemės ūkio paskirties žemės apsodinimą mišku parama mokama pagal KPP priemonę „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“, bet dvejus metus iki paraiškos pateikimo ūkininkų ar kitų valdytojų valdoma geros agrarinės būklės žemė turi būti deklaruota. Pagal KPP priemonę „Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ paramą gali gauti apleistos žemės ūkio paskirties ir miškų ūkio paskirties žemės savininkai ir valdytojai (Nacionalinė mokėjimo agentūra, 2009).

Būsimieji paramos gavėjai turi žinoti, kad ūkininkų kategorijai yra priskiriami fiziniai ar juridiniai asmenys, kurie didžiąją savo darbo laiko dalį skiria žemės ūkio veiklai ir iš jos uždirba bent 50 % savo pajamų (Razauskas, 2007).

Ūkininkai, norintys gauti paramą miško įveisimui ar jo priežiūrai, iki paraiškos paramai gauti pateikimo turi būti užsiregistravę bei atnaujinę valdos duomenis Žemės ūkio ir kaimo verslo registre. Taip pat pareiškėjai turi gauti leidimą miškui įveisti ne miško paskirties žemėje. Leidimas veisti mišką yra būtinas tik privačios žemės savininkams, apželdinantiems ne miškų paskirties žemę. Leidimus išduoda teritoriniai žemėtvarkos skyriai, vadovaudamiesi rajonų savivaldybių miškų išdėstymo žemėtvarkos schemomis arba taisyklėse nustatytais kriterijais. Tais atvejais, kai žemė neatitinka nurodytų kriterijų arba labai derlinga (derlingumas 32 balai ir daugiau), žemės savininkas savo lėšomis gali rengti Kaimo plėtros žemėtvarkos projektą miškui įveisti ne miško žemėje, tačiau jis nebus kompensuojamas (Bitvinskaitė, 2006).

Jei žemės ūkio naudmenų plotai ne apsodinti, o apaugo mišku savaime, mokama tik žėlinių priežiūros išmoka, prarastųjų pajamų išmoka nėra mokama, kadangi toks plotas nebuvo naudojamas žemės ūkio produkcijai gaminti. Norintieji gauti žėlinių priežiūros ir apsaugos išmoką turės teikti paraišką Nacionalinei mokėjimo agentūrai, turėti leidimą veisti mišką ne miško žemėje, pateikti patvirtintą nustatytos formos miško želdinimo ir žėlimo projektą, atlikti žėlinių inventORIZaciją, pateikti kokybės vertinimo pažymą, o jei žėlinių tankumas nepakankamas, turės papildomai želdinti (Bitvinskaitė, 2007).

Su paraiška svarbu pateikti miško želdinimo ir žėlimo projektą (žr. 5 priede), kuris atitiktų miško atkūrimo ir įveisimo nuostatų reikalavimus. Projektus rengia miškų urėdijos ir privačios

įmonės, teikiančios miškininkystės paslaugas. Juose turi būti numatyta viename kadastriniame sklype apsodinti ne mažiau kaip 20 % lapuočių medžių ir krūmų rūšių nuo visų sodinamų medžių ir krūmų kiekio (Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatai, 2008).

Miško įveisimo išmoka paramos gavėjui skiriama pirmaisiais arba antraisiais metais po miško pasodinimo, atsižvelgiant į tai, kada baigti želdinimo darbai. Norint ją gauti NMA teritoriniams skyriams reikia pateikti iš Regiono aplinkos apsaugos departamento rajono agentūros gautą dokumentą, liudijantį, kad miškas pasodintas pagal visus reikalavimus (Nacionalinė mokėjimo agentūra, 2009). Jei dalis pasodintų ar pasėtų medelių neprigyja, paramos gavėjai žuvusius augalus privalo atsodinti (Razauskas, 2007).

Paraiškų vertinimas, kaip ir visas paramos administravimas – labai atsakingas procesas, kurį reikia atlikti kruopščiai, pagal nustatytą tvarką ir atitinkamas procedūras. Norint užtikrinti, kad lėšų įsisavinimas vyktų skaidriai, pareiškėjai turi atitikti visus teisės aktuose numatytus reikalavimus ir pateikti reikalingus dokumentus.

Pirmiausia pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programą (KPP) pateikta paraiška yra užregistruojama Nacionalinėje mokėjimo agentūroje prie žemės ūkio ministerijos (NMA) arba jos teritoriniuose skyriuose. Tada teritoriniuose skyriuose atliekamas pirminis paraiškų patikrinimas, kurio metu yra žiūrima ar paraiška pateikta nepavėluotai, ar pareiškėjas nesiekia paramos pagal kitas KPP priemones ir panašiai (Nacionalinė mokėjimo agentūra, 2008).

Po pirminio patikrinimo seka trys paraiškų vertinimo etapai:

- administracinės atitikties tikrinimas;
- tinkamumo skirti paramą vertinimas;
- prioritetiškumo vertinimas (atliekamas tik tuo atveju, jei prašomos paramos suma yra didesnė už planuojamą skirti paramos sumą).

Dažnai pasitaiko, kad pateikti ne visi dokumentai ar paramos paraiška netinkamai užpildyta, todėl pareiškėjo prašoma per 10 dienų pateikti trūkstamą informaciją. Jeigu pareiškėjas nepatikslina duomenų NMA siunčia pakartotiną pranešimą. Jeigu ir tada nepateikiama visa reikalinga informacija, paraiška atmetama (Nacionalinė mokėjimo agentūra, 2008).

Atlikus administracinės atitikties tikrinimą ir neradus jokių pažeidimų, paraiška patenka į kitą vertinimo etapą – tinkamumo skirti paramą. Šiame etape nustatoma, ar projektas yra tinkamas gauti paramą, nustatoma paramos suma. Jei trūksta duomenų vėl skiriamas 10 dienų terminas informacijai pakoreguoti. Jeigu po antrojo perspėjimo pareiškėjas nepateikia trūkstamos informacijos paraiška atmetama.

Teigiamai įvertintos paraiškos, teiktos pagal kompensacinio pobūdžio KPP priemones, patvirtinamos mokėjimu ir per keletą savaičių suma išmokama paramos gavėjams.

Pagal investicines KPP priemones teigiamai ir neigiamai įvertintų paraiškų NMA ataskaita pateikiama žemės ūkio ministerijai (ŽŪM), kurios sudarytas Projektų atrankos komitetas svarsto, kuriuos projektus finansuoti. Galutinį sprendimą dėl paramos skyrimo priima ŽŪM, kuri per 5 darbo dienas nuo jo priėmimo informuoja NMA. Dar po 5 dienų NMA apie teigiama ar neigiama sprendimą informuoja pareiškėjus registruotu laišku. Pasirašęs sutartį pareiškėjas tampa paramos gavėju.

Paramos gavėjas po kiekvieno projekto įgyvendinimo etapo, pateikia nustatytos formos mokėjimo aprašymą (Nacionalinė mokėjimo agentūra, 2008).

Paraiška gali būti teikiama jau ir įveisus mišką, tačiau miškas turi būti įveistas ne anksčiau kaip 2007m. rugsėjo 19d. Pagal želdinių rūšinę sudėtį nustatyto dydžio kompensacinės išmokos už miško įveisimą yra mokamos pareiškėjui, atitikusiam visus priemonių įgyvendinimo taisyklėse nustatytus tinkamumo kriterijus (MŪ informacija, 2008).

1.2.3. 2004-2006 metų ir 2007-2013 metų Europos Sąjungos paramos miškų veisimui įsisavinimo palyginimas

Žemės ūkis ir aplinkos apsauga yra neatsiejami. Siekiant suderinti žemės ūkio veikla užsiimančių subjektų ekonominius poreikius ir išsaugoti gamtines ekosistemas, materialų ir dvasinį palikimą, tradicijas bei gyvenseną kaimo vietovėse, yra numatyta finansinė parama tam tikroms programoms įgyvendinti. Parama miškams įveisti geros agrarinės būklės žemės ūkio paskirties žemėje pradėta skirstyti dar nuo 2004 metų. Kaimo plėtros 2004-2006 m. plano Agrarinės aplinkosaugos priemonei skirtos lėšos per pirmus 2 metus panaudotos 39 % , o mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms su aplinkosaugos apribojimais – 70 %. Šios priemonės įgyvendinamos ir 2007-2013 m. Jos finansuojamos iš naujo Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) (Kriščiukaitienė, Tamošaitienė, Andrikienė, 2006).

2007–2013 m. naujiems miškams veisti, panaudojant ES struktūrinių fondų ir šalies lėšas, skirta daugiau kaip 370 mln. Lt. Tačiau iš 92,5 mln. litų, 2004–2006 m. skirtų Kaimo plėtros plano priemonei „Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“, panaudota tik šiek tiek daugiau nei pusė. Iš viso per 2004–2006 m. dėl paramos miškams veisti į Nacionalinę mokėjimo agentūrą kreipėsi daugiau kaip 1 200 privačių žemių savininkų, ketinusių įveisti daugiau kaip 5 000 ha miškų buvusioje žemės ūkio paskirties žemėje. Maždaug dešimtadalis jų su Nacionaline mokėjimo agentūra nepasirašė sutarčių todėl, kad jų numatomi apželdinti plotai neatitiko reikalavimų arba apsisprendė miško neveisti patys. Daugelį atgrasė nepatrauklios paramos sąlygos ir nelanksti biurokratinė sistema (Bitvinskaitė, 2007). Todėl 2005 m. pavasarį buvo patvirtinta nauja Kaimo plėtros 2004-2006 m. plano priemonės „Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“

administravimo taisyklių redakcija, kurioje numatyta keletas esminių pakeitimų, siekiant privačios žemės savininkams palengvinti paramos miškų veisimui įsavinimo sąlygas. Patvirtintos naujos redakcijos taisyklės:

- panaikinta būtinybė teikiant paraišką Nacionalinei mokėjimo agentūrai nurodyti projektų finansavimo šaltinius;
- numatyta, kad 3 komercinius pasiūlymus dėl paslaugų teikimo būtina pateikti tik tada, kai projekto vertė viršija 10 000 EUR;
- pareiškėjams, kurie neturi lėšų apželdinti žemę mišku, numatyta galimybė, pasirašius sutartį su paslaugų tiekėju, už padarytus darbus su paslaugų tiekėju atsiskaityti tik tada, kai pinigai bus pervesti į pareiškėjo sąskaitą;
- numatyta galimybė, kad dirvos ruošimo darbus pareiškėjas gali atlikti iš anksto, prieš pasirašydamas sutartį su Nacionaline mokėjimo agentūra;
- išspręstas PVM grąžinimo klausimas pareiškėjams, kurie nėra PVM mokėtojai;
- parengtos detalesnės Miško želdinimo projekto rengimo taisyklės;

Įgyvendinus minėtas priemones, 2005 m. paraiškų surinkta dvigubai daugiau.

Taip pat, siekdama paspartinti leidimų miškui veisti teritoriniuose žemėtvarkos skyriuose išdavimo procedūrą, Aplinkos ministerija 2005 m. organizavo 5 rajonų savivaldybių miškų išdėstymo žemėtvarkos schemų parengimą, o 2006 m. pradėtos rengti dar 12 rajonų savivaldybių miškų išdėstymo žemėtvarkos schemas (Bitvinskaitė, 2006).

Europos Sąjungos paramos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai lėšas administruoja bei jų mokėjimo ir kontrolės funkcijas atlieka Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos (LR Žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas, 2002). 2007-2013 m. už 1 ha miško įveisimą žada mokėti nuo 3625 iki 12 430 litų siekiančią paramą, tuo tarpu 2004-2006 m. maksimali parama už 1 ha siekė 5345 litus. 2007-2013 m. daugiau lėšų skiriama ir miško apsaugai bei priežiūrai – po 1035-1726 litus kasmet. Tuo tarpu seniau už miško priežiūrą antraisiais-penktaisiais metais buvo mokama vos po kelis šimtus litų (Rimkutė, 2007).

Mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse pagal 2007-2013 m. KPP kompensuojama 80 % visų išlaidų, kitose vietovėse – 70 %, tačiau ši suma dėl pabrangusių paslaugų yra vis tiek didesnė nei anksčiau taikytas 100 % finansavimas, apskaičiuotas pagal 2004 m. kainų lygį (Razauskas, 2007).

2007-2013 m. Kaimo plėtros plane miško įveisimo išmoka mokama pirmais arba antrais metais po miško pasodinimo, atsižvelgiant į tai, kada baigti miško įveisimo darbai. Kitaip nei 2004–2006 m. plane, į miško įveisimo išmoką yra įskaičiuotos išlaidos želdavietei paruošti, miško želdinimo projektui parengti ir želdinių apsaugos priemonėms (tvoroms, individualioms apsaugos priemonėms ir pan.), mineralizuotoms juostoms įrengti. Miško įveisimo, priežiūros ir apsaugos iki 5 metų

išmokos neskaičiuojamos atskirai už įvairius želdinimo darbus, įsigytus sodmenis bei priemones, reikalaujant išlaidas pagrindžiančių finansinių dokumentų. Paramos gavėjui pakanka pirmais metais pateikti tik želdinimo darbų, želdinių (pirmais, antrais metais, jei sodins rudenį – ir trečiais metais) ar savaiminių žėlinių (trečiais metais) inventorizacijos pažymas ir kokybės įvertinimo pažymą penktais metais. Planuojama, kad išmoka už jaunuolyno priežiūrą ir apsaugą bus mokama kasmet, bet ne dažniau kaip penkis kartus per 5 metus, paskutinė dalis – po jo kokybės įvertinimo (Bitvinskaitė, 2007).

Visą numatytą išmoką galima gauti tada, kai minėti darbai yra įvertinti gerai. Už blogesnę želdinimo darbų arba želdinių kokybę mažinamas ir paramos dydis.

Skirtingai nei pagal Kaimo plėtros 2004-2006 metų planą, nuo 2007 m. parama teikiama ir apleistų bei kitos paskirties žemės plotų (išskyrus kirtavietes) apželdinimui. Tačiau tiems privačios žemės savininkams, kurie nori įveisti mišką apleistoje ir nederlingoje bet kurios paskirties žemėje, bet negali pasinaudoti Europos Sąjungos struktūrinių fondų teikiama parama miškų veisimui, nes jų žemė yra blogos agrarinės būklės, Aplinkos ministerija numatė nemokamai skirti miško sodmenis. Paramos skyrimo tvarką reglamentuoja Privačios nederlingos ir apleistos žemės apželdinimo mišku, netinkamo finansuoti Europos Sąjungos fondų lėšomis, skatinimo priemonių taikymo tvarka, patvirtinta Aplinkos ministro 2005 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. D1-651 „Dėl Privačios nederlingos ir apleistos žemės apželdinimo mišku, netinkamo finansuoti Europos Sąjungos fondų lėšomis, skatinimo priemonių taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr.2-21). Norintys pasinaudoti šia parama, turi kreiptis į artimiausias miškų urėdijas, pateikdami šioje tvarkoje nurodytus: žemės nuosavybės dokumentus, leidimą miškui veisti, miško želdinimo projektą bei prašymą skirti paramą miško želdinimo projekte nurodytų sodmenų įsigijimui. Miškų urėdijos prašymus turi išnagrinėti ir pateikti sprendimą pareiškėjui. (Bitvinskaitė, 2006).

1.2.4. Europos Sąjungos finansinė parama naujiems miškams įveisti

Lietuva, tapusi Europos Sąjungos nare, pradėjo įgyvendinti Bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) įsipareigojimus bei naudotis ES teikiama parama. Buvo priimti nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys paramos administravimo institucinę struktūrą, paramos priemones, pagal kurias skirstomos ES lėšos.

Kaimo plėtros politikoje vienas iš trijų pagrindinių tikslų yra aplinkos ir kraštovaizdžio puoselėjimas remiant žemės išteklių valdymą. Šiam tikslui pasiekti numatyta skirti apie ketvirtadalį Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) skiriamų lėšų (Kriščiukaitienė, Tamošaitienė, Andrikienė, 2006, p. 35–47).

Prioritetinėmis Lietuvos 2007-2013 metų kaimo plėtros fondo finansavimo sritimis įvardinamos žemės ūkio ir miškininkystės sektoriaus konkurencingumo didinimas bei aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas. Šioms sritims atitinkamai skiriama po 43 ir 40 % fondo lėšų (žr. 2 lent.) (Nacionalinė 2007-2013 metų kaimo plėtros strategija).

2 lentelė

Lietuvos 2007 – 2013 m. kaimo plėtros programos finansavimas atskiroms kryptims

Kryptis	Bendrosios viešosios išlaidos	EŽŪFKP tenkanti viešųjų išlaidų dalis procentais	EŽŪFKP įnašas
1 kryptis	930 197 109	75	697 647 832
2 kryptis	824 590 405	80	659 672 324
3 kryptis	275 613 992	75	206 710 494
„Leader“	136 993 804	80	109 595 043
Techninė parama	92 979 200	75	69 734 400
Iš viso	2 260 374 510	77, 13	1 743 360 093

Šaltinis: Išoraitė Margarita. Lietuvos kaimo plėtros politikos tendencijos. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2008. 2 (11) 99-109.

Miškininkystės sektoriui 2007–2013 m. numatyta parama siekia 221,1 mln. eurų (732,8 mln. litų) arba beveik 10 % visos Kaimo plėtros programos sumos. Miškas visuomet yra ne tik atskiro žmogaus, bet ir visos šalies kraštovaizdžio dalis, ir valstybės nuosavybė, todėl jis ir yra remiamas (Žemės ūkio ministerijos informacija, 2007).

Žemės ūkio ir miškininkystės sektoriaus konkurencingumo didinimui numatyta 38,3 mln. eurų (132,1 mln. litų), Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimui – 165,1 mln. eurų (569,6 mln. litų), Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimui – 17,7 mln. eurų (61 mln. litų) (MŪ informacija, 2007).

„Investicija į mišką yra ilgalaikė. Kita vertus, miškams nereikia kasdienės priežiūros, tad investuoti į mišką verta toli nuo savo valdų gyvenantiems savininkams“, - sako Nerijus Kupstaitis, Aplinkos ministerijos Miškų departamento Privačių miškų skyriaus vedėjas (2003).

2007–2013 m. Kaimo plėtros plane kompensuojamos ne visos miško įveisimo, želdinių priežiūros ir apsaugos išlaidos. Paramos dydis priklauso nuo pasirinktų medžių rūšių ir apsodinamos žemės ploto bei derlingumo. Didesnės išmokos mokamos sodinantiems ažuolynus, lapuočių miškus, mažiausios – miškus, kuriuose vyrauja spygliuočiai (žr. 3 lent.) (Tavorienė, 2008). Spygliuočių miškai yra pažeidžiami grybinės ligos šakninės pintainės (*Heterobasidion annosum*), kuri pažeidžia spygliuočių šaknis ir prazudo ištisus šių medžių rūšių medynus. Todėl dabartinė apželdinimo miškais politika skatina įveisti mišrius miškus, kuriuose vyrautų lapuočių medžių rūšys, iš dalies apsaugančios nuo minėtosios ligos. Naujai įveisti miško želdiniai gana dažnai nukenčia nuo laukinių žvėrių, todėl būtina užtikrinti želdinių apsaugą naudojant tinkamas apsaugos

priemonės (tvoras, individualias apsaugos priemonės, repelentus ir pan.) (Nacionalinė 2007-2013 metų kaimo plėtros strategija).

3 lentelė

ES išmokos už miško įveisimą ir priežiūrą 2007-2013 m.

Miško želdinių sudėtis	Miško įveisimo išmoka, LT/ha (100%)		Kasmetinė įveisto miško priežiūros ir apsaugos išmoka, LT/ha
	Palanki ūkininkauti vietovė	Mažiau palanki ūkininkauti	
Spygliuočių su minkštaisiais lapuočiais (ne mažiau kaip 20 proc.) ar minkštųjų lapuočių želdiniai	3625,44	4143,36	1035,84
Spygliuočių ir/ar minkštųjų lapuočių želdiniai su ne mažiau kaip 20 proc. kietųjų lapuočių ir/ar liepos priemaiša	4833,92	5524,40	1208,48
Kietųjų lapuočių ir/ar liepos želdiniai su spygliuočių ir/ar minkštųjų lapuočių priemaiša iki 40 proc.	6042,40	6905,60	1381,12
Kietųjų lapuočių, liepos, selektinės drebulės grynų želdiniai	7250,88	8286,72	1381,12
Ažuolo želdiniai, kai pasodinta ir apsaugota individualiomis apsaugomis ne mažiau kaip 2500 vnt./ha azuolo sodmenų	10 876,32	12 430,08	1726,40
Greitai augančių hibridinių drebulių želdiniai	7250,88	8286,72	-
Kitų greitai augančių medžių želdiniai	3625,44	4143,36	-

Šaltinis: Jungtiniai miškai: privačių miškų girininkija, 2008. [žiūrėta 2009-04-16]. Prieiga per internetą:

<<http://www.girininkija.lt/index.php?lang=1&sid=449>>

3 lentelėje nurodytos išmokos už miško įveisimą ir priežiūrą, kurios turėtų būti mokamos pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programą.

Už žemės apželdinimą mišku skiriamos trijų rūšių išmokos: vienkartinė miško įveisimo išmoka, naujai įveisto miško priežiūrai bei prarastų pajamų kompensavimo išmoka arba metinis priedas, padengiantis prarastas pajamas iš žemės ūkio veiklos įveikus mišką.

Vienkartinė miško įveisimo išmoka skiriama pirmaisiais arba antraisiais metais po miško įveisimo, atsižvelgiant į tai, kada baigiami miško įveisimo darbai (miškas turi būti įveistas per tris miško želdinimo sezonus nuo paraiškos pateikimo). NMA atkreipia dėmesį, kad ši išmoka

nepriklauso tiems paramos gavėjams, kurių apleisti žemės plotai mišku apaugo savaime ir jų papildomai želdinti nereikia.

Kasmetinė miško priežiūros ir apsaugos išmoka mokama penkerius metus už kiekvieną hektarą. Ji neskiriama želdinantiesiems greitai augančius medžius bei apželdinusiesiems valstybinę žemės ūkio paskirties žemę. Taip pat miško priežiūros ir apsaugos išmokos nemokamos miškų ūkio paskirties žemei apželdinti mišku.

Prarastas pajamas kompensuojantis priedas yra skiriamas tik pagal priemonę „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“. Ši kompensacinė išmoka mokama 15 metų. Kompensacijos negauna asmenys, veisiantys greitai augančias rūšis bei apželdinę valstybinę žemės ūkio paskirties žemę.

Ūkininkams bei kitiems asmenims, kurie apželdino prekei žemės ūkio gamybai naudotą žemę, 15 metų mokama metinė išmoka už hektarą prarastosioms pajamoms iš žemės ūkio veiklos įveisus mišką kompensuoti. Šios išmokos visur, neatsižvelgiant į vietovės palankumą ūkininkauti, yra vienodos; ūkininkų kategorijai priklausantiems pareiškėjams numatomos 111 EUR/ha, kitų kategorijai – 25 EUR/ha. Jeigu apželdinama apleista žemės ūkio paskirties žemė, prarastųjų pajamų išmokos nėra mokamos, nes tose žemėse iki to laiko nebuvo ūkininkaujama. Pagal KPP priemonę „Pirmas ne žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ apleistų žemių savininkai paramą gauna tik miškui įveisti ir prižiūrėti.

Prognozuojama, kad paramos miškams įveisti bei prižiūrėti, taip pat kompensacinėms išmokoms turėtų pakakti visiems pareiškėjams. Taip pat prognozuojama, jog galimybe įveisti miškus pasinaudos apie 6 tūkst. asmenų ir bus apželdinta daugiau kaip 24 tūkst. ha plotas (Ivoškus, 2008).

1.3. Lietuvos miškingumas

Lietuva yra miškų zonoje. Miškai yra natūrali Lietuvos augalija ir užimtų beveik visą jos teritoriją, jeigu neįsikištų žmogaus ūkinė veikla. Šiuo metu didesnėje Lietuvos dalyje vietoje miškų plyti dirbamieji laukai, miestai arba gyvenvietės.

Miškai sudaro 7,5 % Lietuvos nacionalinio turto vertės, užima trečdalį šalies teritorijos, teikia atsinaujinančius ir nuolat didėjančius medienos išteklius (Gaižutis, Kurtinaitienė, 2007).

Lietuvos miškų sektorius yra labai įvairiapusis: teikia medienos žaliavas ir gaminius, medienos kurą, teikia rekreacines ir aplinkosaugines paslaugas. Sektoriaus pagrindą sudaro:

- Miškininkystė, teikianti tiek medienos išteklius, tiek nemedieninius miškų produktus ir paslaugas.

- Medienos produktų pramonė, apimanti lentpjūvystę, pjautinės medienos ir medienos plokščių produktų, medinių namų, baldų ir popieriaus pramonės šakas.
- Medienos energetika.

Miško plotas Lietuvoje nuosekliai didėja nuo XX amžiaus vidurio. Mažiausias miškingumas – 19,7 % užfiksuotas 1948 metais, o didžiausias 32,8 % - 2008 m. sausio 1 d. Lietuvoje buvo 2040 tūkst. hektarų miškų (Gaižutis, Kurtinaitienė, 2007). (žr. 4 lent.). Šie rodikliai didėja didėjant miško plotams ir mažėjant gyventojų skaičiui.

4 lentelė

Pagrindiniai miškų rodikliai metų pradžioje 1993-2008 m.

Statistiniai rodikliai	1993	1998	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Miško žemė pagal žemės fondo apskaitą, tūkst. ha	1970	1975	1998	1997	2009	2026	2038	2100	2115	2121
Miško žemė pagal valstybinę miškų apskaitą, tūkst. ha	1920	1978	2020	2034	2045	2069	2091	2121	2136	2143
Apaugusi miškų miško žemė (medynai), tūkst. ha	1860	1888	1928	1938	1951	1968	1988	2014	2030	2040
Miškingumas, %	30,1	30,3	30,9	31,2	31,3	31,7	32	32,5	32,7	32,8
Miško plotas, tenkantis vienam gyventojui, ha	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Medienos tūris, tenkantis vienam gyventojui, m ³	89	93	106	109	110	113	115	118	120	127

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2009.

Pagal ūkininkavimo tikslus, ūkininkavimo režimą ir pagrindinę funkcinę paskirtį miškai skirstomi į grupes (LR Miškų įstatymas).

- I grupė – rezervatiniai miškai, kurioje miškai sudaro 1,2 %;
- II grupė – ekosistemų apsaugos bei rekreaciniai miškai – 11,9 %;
- III grupė – apsauginiai miškai) – 16,1 %;
- IV grupė – ūkiniai miškai – 70,8 % bendro šalies miškų ploto.

Lietuvoje miškai skirtingai išsidėstę įvairiuose regionuose: kai kur jie užima vos kelis procentus, o kitur net daugiau nei 50 % teritorijos. Miškingiausios yra Alytaus (49,1 %) ir Vilniaus (42,0 %) apskritys. Mažiausiai miškingos Marijampolės (21,7 %) ir Klaipėdos (26,5 %) apskritys. Lietuvos teritorijoje miškai išsidėstę įvairaus dydžio plotais - nuo nedidelių miškelių, nesiekiančių ir 1 ha, iki didelių masių, kurių plotas siekia dešimtis ir šimtus tūkstančių hektarų (Lietuvos miškų ūkio statistika, 2008, p. 27).

3 pav. Lietuvos miškingumo pasiskirstymas

Šaltinis: Lietuvos miškų ūkio statistika. [žiūrėta 2009-04-30]. Prieiga per internetą:

http://www.lvmi.lt/vmt/leid_paveikslas.php?form_current=100

2003 metų Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje kaip vienas pagrindinių ilgalaikių uždavinių numatyta Lietuvos miškingumą padidinti 3–5 % bei sumažinti teritorinį miškų išsidėstymo netolygumą, ypatingą dėmesį skirti mažiausiai miškingų rajonų miškingumo didinimui. Minėtos strategijos SSGG analizėje viena iš silpnųjų įvardyta, kaip didelė problema – netolygus teritorinis miškų išsidėstymas dėl atskiruose regionuose susiformavusių žemės naudojimo tradicijų. Šis veiksnys neleidžia užtikrinti siekio, kad šalies miškai būtų pasiskirstę tolygiai, todėl būtina kai kur apželdinti mišku ir derlingesnius dirvožemius (Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, 2003).

Dideli žemės ūkio naudmenų plotai, nenaudojami žemės ūkio tikslams, yra specifinė Lietuvos problema. Pastarąjį dešimtmetį vis daugėja apleistų ir kurį laiką nedarbiamų žemės ūkio naudmenų. Tokia tendencija išryškėjo vykstant žemės reformai ir žemės ūkio sektoriui prisitaikant prie laisvos rinkos sąlygų. Lietuvoje yra daug apleistų žemių. Šiuo metu maždaug 500 - 600 tūkst. ha žemės ūkio naudmenų plote neūkininkaujama (Nacionalinė kaimo plėtros strategija, 2006). Žemės valdytojai, neketinantys žemės naudoti žemės ūkio produkcijos gamybai, galėtų ją apsodinti mišku ir gauti paramą iš ES struktūrinių fondų, juo labiau, kad remiamas miško įveisimas žemės ūkio paskirties ir ne žemės ūkio paskirties žemėje. Be to, apželdinti skirtuose plotuose žemės valdytojai skatinami auginti biokurai skirtus medžius ir krūmus. Ši iniciatyva taip pat remiama (Stonkutė, 2005). Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane numatoma kad, apželdinus žemės ūkiui

netinkamas žemės, šalies miškingumas galėtų padidėti iki 38 %. Pagal žemės ūkio naudmenų įvertinimą yra nustatyta daug pažeistų žemių, kuriose galėtų augti miškų plotai (Lietuvos miškingumo didinimo programa, 2002).

Lietuvos miškų ūkio politikoje ir jos įgyvendinimo strategijoje nustatyta, kad šalies miškingumą per ateinančius 20 metų planuojama padidinti 3 %. Siekiant įgyvendinti šį tikslą, 2002 metų lapkričio mėnesį patvirtinta Lietuvos miškingumo didinimo programa 2003-2020 metams. Šios programos tikslas - nustatyti miškingumo didėjimo tendencijas ir prognozuojamą miškų užimamą plotą, atsižvelgiant į darančius įtaką šiam procesui veiksnius: miškų struktūrą ir jų teritorinį pasiskirstymą, taip pat Lietuvos ir kitų šalių patirtį. Lietuvos miškingumo didinimo programoje (2002) numatyta, kad optimalus miškingumas, atitinkantis ekologinius reikalavimus yra 33 % – 35 %. Todėl tikimasi, kad KPP priemonės apželdinimui mišku padės pasiekti tikslą, įvardytą Lietuvos miškingumo didinimo programoje.

1.4. Daugiatikslis miškų naudojimas: ekologinė, socialinė ir ekonominė miško želdinimo reikšmė

Žmogus savo sąmoninga ir tikslinga veikla gali padėti atkurti gamtoje pusiausvyrą. Šiuo požiūriu vis didesnę vaidmenį atlieka miškas (gaižutis, 2005). Miškas yra vienas pagrindinių Lietuvos gamtos turtų, vienas iš svarbiausių kraštovaizdžio elementų. Nepriklausomai nuo miškų nuosavybės formos, miškas pirmiausia yra nacionalinis turtas, kuris turi būti išsaugotas ateities kartoms, tenkindamas ekologines, ekonomines bei socialines visuomenės reikmes. Miškas tarnauja valstybės ir piliečių gerovei, saugo kraštovaizdžio stabilumą ir aplinkos kokybę. Teikia ne tik medieną ir kitus miško produktus, bet yra svarbiausias ekologinės pusiausvyros faktorius, kuris apsaugo dirvožemį nuo erozijos ir užpelkėjimo, absorbuoja anglies dioksidą iš atmosferos ir grynina orą, stabilizuoja neigiamus klimato kaitos procesus, saugo gruntinius ir paviršinius vandenis, suteikia galimybes gyventojų poilsiui.

Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku laikomas svarbia ūkinės veiklos įvairinimo priemone, siekiant sumažinti priklausomybę nuo žemės ūkio veiklos ir pagerinti aplinkos sąlygas kaimo vietovėse. Ši priemonė taip pat svarbi ir tarptautiniu mastu, siekiant sumažinti aplinkos užterštumą, nes miškai vaidina svarbų vaidmenį sugerdami į aplinką išmetamus teršalus. Be to, tvarus ir subalansuotas miškų ūkis yra neatsiejamas nuo biologinės įvairovės palaikymo ir gausinimo, kraštovaizdžio puoselėjimo bei kultūros paveldo išsaugojimo. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1257/1999, pagal kurį parengtas Kaimo plėtros planas ir kurio sudėtinė dalis yra ši priemonė, 29(1) straipsnis pabrėžia, kad parama miškų ūkiui, įskaitant ir žemės ūkio paskirties žemės

apželdinimą mišku, prisidės prie miškų ekonominių, ekologinių ir socialinių funkcijų kaimo vietovėse išlaikymo ir plėtotės.

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) taip pat yra įteisintas daugiatis – ekonominis, aplinkosauginis bei socialinis miškų naudojimas.

Apželdinimas miškais ir miškingumo padidinimas yra svarbus aplinkos apsaugos veiksnys atsižvelgiant į kraštovaizdžio ekologinius kriterijus, kultūros paveldo išsaugojimą, taip pat įvertinant tokius aspektus kaip žemės ūkio naudmenų racionalus naudojimas ir kitų ekologinių, socialinių ir ekonominių funkcijų vykdymas. Žemės ūkio naudmenų apželdinimas miškais teikia naudą visuomenei ir aplinkai:

- saugoma biologinė įvairovė
- sukuriamas svarbi poilsio infrastruktūra
- miškų vaidmuo svarbus anglies kaupimo procese
- saugomas požeminis ir paviršinis vanduo
- sumažinama vandens ir vėjo sukeliama dirvožemio erozija (Nacionalinė kaimo plėtros strategija).

Socialinė reikšmė. Didžioji dalis rekreacijai skirtų teritorijų įrengtos miško plotuose. Miško gyvenimas, jo grožis teikia estetinį pasigėrėjimą (Daukšas, 2004).

Miško socialinių funkcijų grupei priskiriamos gebėjimas valyti orą, saugoti aplinką nuo triukšmo, išskirti deguonį, stabilizuoti ir švelninti klimatą. Pagal antrosios kaimo plėtros krypties - Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas – prioritetą siekiama aktyvinti veiklą, kuri mažintų klimato kaitą. To bus siekiama per racionalų žemės išteklių, ypač apleistų žemės ūkio paskirties plotų, naudojimą, skatinant subalansuotą miškų ūkio plėtrą. Parama miškininkystės sektoriui yra vienas iš svarbiausių žingsnių užkertant kelią klimato kaitai. (Nacionalinė kaimo plėtros strategija). Priemonės miškų apželdinimui labai svarbios aplinkai, kadangi, vykstant klimato kaitai, nauji įveisti miškai atliks teigiamą vaidmenį, absorbuos anglies dvideginį, pagrindines šiltnamio reiškinių dujas, ir taip sumažins jų kiekį atmosferoje. (Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metų programos priemonės). 2000 m. birželį buvo patvirtinta Europos klimato kaitos programa, kurios pagrindinis tikslas – identifikuoti priemones, leisiančias iki 2012 m. 8 % sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, numatytą Jungtinių Tautų Bendrosios klimato konvencijos Kioto protokole. Taigi, miškininkystės plėtra ateityje bus labai svarbus veiksnys vykdant tarptautinius įsipareigojimus susijusius su dujų emisijos mažinimu (Watson, Noble, Bolin, 2000; Nacionalinė kaimo plėtros strategija).

Miškas gali sumažinti atmosferos taršą, sugeria kenksmingas žmogui medžiagas. Tyrimų duomenys rodo, kad hektaras eglyno ar pušyno per metus sulaiko 30-35 tonas dulkių dalelių. Šis

oro valymo efektas naudojamas pramonės rajonuose sodinant apsaugines juostas bei želdinant kelkraščius. Hektaras kadagyno išskiria apie 30 kg fitoncidų, to kiekio pakanka vidutinio dydžio mieste sunaikinti visus ligas sukeliančius mikrobus. Miške esantis jonizuotas oro deguonis teigiamai veikia žmogaus organizmą, gerina sveikatą. (Daušas, 2004; Gaižutis, 2005).

Ekologinė ir aplinkosauginė reikšmė. Visoje Žemėje miškai atlieka svarbų vaidmenį valydamiesi orą nuo dulkių ir kitų priemaišų, naudodami anglies dvideginį, gamindami deguonį, reguliuoja dujų apykaitą biosferoje. Miškas sukuria palankesnes augmenijos ir gyvūnijos egzistavimo sąlygas, didina jų įvairovę, padeda išvengti dirvožemio erozijos, oro, žemės bei vandens taršos, apsaugo nuo stipraus vėjo gūsių, mažina triukšmą, vietinį temperatūrų svyravimą. Dar daugiau, miškas gali sumažinti ir nutolinti laukiamą globalinį atšilimą (Gaižutis, 2005).

Atskiruose geografiniuose regionuose miško ekologinis vaidmuo yra skirtingas. Ypač svarbus kalnuose, nes medžių šaknimis sutvirtindamas ir purendamas dirvožemį, formuodamas paklotę, sulaiko dalį kritulių, mažina paviršinių nuotėkį, perveda jį į dirvožemį ir apsaugo nuo erozijos. Miškas kalnuose apsaugo ir nuo sniego lavinų, mažina nuošliaužų pavojų. Kalnų miškų priešerozinė reikšmė didesnė pietinėse platumose, rajonuose, kur daugiau kritulių ir ilgesnis vegetacijos laikotarpis negu šiauriniuose rajonuose, kur nedaug kritulių ir ilga žiema, taip pat ir Lietuvoje. (Karazija, 2008).

Pagal Aplinkos ministerijos skaičiavimus, miškai absorbuoja vieną ketvirtadalį viso anglies dvideginio, kuris išmetamas į atmosferą deginant kietąjį kurą (Nacionalinė kaimo plėtros strategija). Miškas anglį kaupia medienoje, todėl miškų naikinimas didina anglies dioksido koncentraciją. Jei iškastinį kurą pakeistume mediena, jo kiekis nebedidėtų, nes tą kiekį, kurį išleistume degindami medieną, neutralizuotų miškas. Todėl visų mišką sudarančių komponentų tarpusavio sąveiką žmogui reikėtų nukreipti taip, kad trumpiausiu laiku būtų išaugintas didžiausias ir aukštos kokybės medienos kiekis ir kartu užtikrinti gamtosauginiai reikalavimai.

Miško želdinimo tikslas – nepertraukiamas ir spartus vertingos medienos bei kitos miško produkcijos gavimas ir naudingų jos savybių panaudojimas ūkio ir gyventojų reikmėms tenkinti. Tam tikslui, remiantis medžių selekcija ir pažangia technologija, kuriami ūkiškai vertingi, našūs, biologiškai stabilūs eksploataciniai, apsauginiai, rekreaciniai, ir kitos paskirties miškai (Danusevičius, Gradeckas, Kirklys, Malinauskas, 1991).

Savaime miškui atželiant, nereikia darbo sąnaudų ir lėšų, išaugusi nauja miško karta atitinka esamas augaviečių sąlygas, klimatą, dirvožemį. Tačiau savaiminis atžėlimas dėl ne laiku vykstančio apsisėjimo, krūmų bei žolių konkurencijos, nepalankių dirvos ir meteorologinių sąlygų bei kitų veiksnių ne visada sudaro sąlygas našioms medynams išaugti. Todėl natūralus miškų žėlimas neužtikrina išaugusių nuolatinio miško naudojimo mastų ir jau nebepatenkina šiuolaikinio krašto

ūkio, pramonės bei visuomenės poreikių. Neįmanoma įdiegti į miškininkystės praktiką medžių genetikos ir selekcijos pasiekimų, parinkti optimalios miškų plėtros esamomis sąlygomis ir t.t. (Gradeckas, Malinauskas, 2005). Lyginant įvairius mažo našumo dirvožemių tvarkymo būdus, moksliniais tyrimais nustatyta, kad savaimė apželiančiose (dirvonuojančiose) fitocenoze¹ sukaupiama ženkliai mažiau biomasės nei kultūriniuose žolynuose bei apželdinant mišku. Tai yra apie 3 – 4,4 karto mažiau. Nustatyta, kad žemės paskirties transformavimas į minėtas fitocenozes yra ypač efektyvus produktyvumo atžvilgiu. Pagal produktyvumą, apželdintos miškų fitocenzės yra produktyviausios (Marcinkonis, 2007).

Taip pat miškai labai svarbūs rajonuose, kurie ribojasi su kitomis gamtinėmis zonomis, kadangi sulaiko šaltų oro masių įsiveržimą į pietinius rajonus. Sausringuose rajonuose miškų augalija yra svarbus komponentas saugant dirvožemius nuo vėjo erozijos. (Karazija, 2008).

Svarbus miškų vaidmuo reguliuojant vandens balansą. Tačiau skirtingomis klimato sąlygomis šis vaidmuo skirtingas. Regionuose, kur pakankamai kritulių, šlapių augaviečių miškinimas, ypač įveisiant jose intensyviai transpiruojančias (transpiracija – vandens išgarinimas, vykstantis per augalą) medžių rūšis, padeda apsaugoti šias augavietes nuo pelkėjimo, nes miškas išgarina daugiau vandens negu laukas. Ten kur kritulių stinga, didelis išgarinimas jau yra neigiamas veiksnys regiono ekosistemoje, nors kitos miško savybės – nuotėkio reguliavimas, paviršinio nuotėkio mažinimas, mikroklimato formavimas, laukų ir dirvožemio apsauga - yra teigiamos. (Karazija, 2008).

Miško nevienodas vaidmuo esti ne tik skirtinguose geografiniuose regionuose. Ir viename regione panašiomis klimato sąlygomis įvairiuose kraštovaizdžiuose miško vaidmuo skiriasi pagal geografinę aplinką – reljefą, dirvožemį, padėtį vandens telkinių atžvilgiu ir panašiai. Lietuvos miškai, be jau minėtų bendrų visiems miškams funkcijų, atlieka ir šias specifines: paviršinio nuotėkio pervedimą į gruntinį ir su tuo susijusį nuotėkio reguliavimą ir vandenų apsaugą nuo užterštumo, dirvožemio apsaugą nuo erozijos ir defliacijos. Šios funkcijos ne visur vienodai svarbios. Didžiausią apsauginę reikšmę turi miškai, augantys netoli vandens telkinių, ypač jų šlaituose, kalvotame reljefe ir lengvai pustomo smėlio dirvožemiuose. Tai miškai svarbūs aplinkos apsaugos požiūriu, apsaugantys nuo nepalankių gamtos veiksnių. (Karazija, 2008).

Pastaruoju laikotarpiu, nuo XIX amžiaus Europoje, nuo XX amžiaus vidurio – ir Lietuvoje, svarbia miško ekologine funkcija tapo aplinkos apsauga nuo pramoninės taršos, urbanizacijos, transporto ir rekreacijos neigiamos įtakos. Ši miško funkcija svarbi vietovėse, kur neigiamos įtakos daugiausia. Miškų reikšmę lemia ne tik gamtinės sąlygos, bet ir vietovės ūkinės veiklos pobūdis (Karazija, 2008).

¹ Fitocenzė – tai tam tikros augimvietės augalų rūšių visuma su jai būdinga sandara, kurią lemia augimvietės komplekso tarpusavio santykiai ir aplinkos veiksniai (Daukšas, 2004).

Ekonominė reikšmė. Miškai yra pagrindinis mūsų šalies atsikuriantis išteklius, reikšmingas krašto ekonomikai: kasmet Lietuvoje iškertama 5 – 6 mln. m³ medienos (Bužinskas, Šatkus, 2001). Be to jis teikia medieną, grybus ir kitus nemedieninius išteklius.

Miškininkystė skiriasi nuo žemdirbystės tuo, kad padarytos klaidos negalima atitaisyti kitais metais. Svarbiausia tinkamai parinkti veisiamų medynų rūšinę sudėtį ir erdvinį išdėstymą, dirvos paruošimo būdą, sodinukų kilmę ir dydį, jaunuolynų priežiūros intensyvumą. Šie dalykai susiję tarpusavyje, o šiandienos pasirinkimas lemia miško savininko veiksmus ateityje. (Gaižutis, 2005)

Savininkas iš savo miško finansinę naudą gali gauti keletu būdų:

- Pats kirsdamas mišką arba organizuodamas kirtimus ir parduodamas medieną
- Parduodamas nenukirstą mišką iškirsti kitiems
- Naudodamas mišką kitiems tikslams: kaimo turizmui organizuoti, medžiojamų gyvūnų aptvarams įrengti, miško poilsiavietėms statyti ir kt.
- Parduodamas savo mišką su žeme.

Ūkinio miško kaina priklauso nuo to, kokių medžių rūšių medienos sortimentai bus gaunami iškirtus mišką. Brangiausia yra ąžuolo mediena, po jos – eglės, pušies, beržo, uosio, juodalksnio mediena. Pigiausiai kainuoja drebulės ir baltalksnio mediena (Gaižutis, 2005).

Darbo našumas miškininkystės ir miško pramonės sektoriuje nuolat auga. Didėja investicijos į miško pramonę – medienos ir medžio gaminių gamybą, baldų pramonę, celiuliozės ir popieriaus pramonę. Didžioji tiesioginių užsienio investicijų dalis teko medienos ir medžio gaminių gamybos šakai, šiek tiek mažiau celiuliozės ir popieriaus pramonei. (Nacionalinė 2007-2013 metų kaimo plėtros strategija).

Torinės dalies apibendrinimas

Apibendrinus išanalizuotą literatūrą Europos Sąjungos paramos kaimo plėtrai tematika, galima teigti, kad žemės apželdinimo mišku, kaip kaimo plėtros priemonės, įgyvendinimo skatinimas gali būti vykdomas siekiant įvairių tikslų. Visų pirma siekiant padidinti Lietuvos miškingumą, siekiant sudaryti naujas užimtumo galimybes žemės savininkams, sumažinti priklausomybę nuo žemės ūkio veiklos ir panašiai.

Atsižvelgiant į iškeltą žemės apželdinimo mišku priemonių tikslą, formuojama jo įgyvendinimo sistema, kurioje turi atsispindėti: kaip žemės savininkai vertina miškininkystę, kaip alternatyvią žemės ūkiui šaką, ES finansinę paramą apželdinimui mišku, ar jiems suteikiama pakankamai informacijos, kaip jie vertina paramos miškams administravimo sistemą

Atlikus vertinimą, remiantis gautais rezultatais, turi būti priimamas atitinkamas sprendimas – paramos įgyvendinimo priemonių patobulinimas, planuojami ūkininkų mokymai,

Remiantis sukaupta ir išanalizuota literatūra, praktinėje darbo dalyje siekiama išanalizuoti esamą apželdinimo mišku priemonių įgyvendinimo situaciją Lietuvoje bei įvertinti visas su šių priemonių įgyvendinimu susijusias galimybes ir trūkumus.

Atsižvelgiant į teorijoje išskirtus žemės apželdinimo mišku, pagal kaimo plėtros programą, įgyvendinimo etapus ir organizavimo struktūrą, yra sudaryta tyrimo anketa, bei interviu protokolai, kurie plačiau apibūdinami tyrimo metodikos ir organizavimo skyriuje.

2. ŽEMĖS APŽELDINIMO MIŠKU, KAIP KAIMO PLĖTROS PRIEMONĖS, ĮGYVENDINIMO TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

2.1. Tyrimo metodai

Rengiant magistro darbą buvo vadovaujamas 2004 m. Šiaulių universitete patvirtinta A. Lileikienės, G. Šaparnio, T. Tamošiūno „Magistro darbo rengimo metodika“.

Atliktas tyrimas paremtas empiriniu duomenų rinkimo metodu:

Kiekybinė empirija, kai surenkama informacija atliekant apklausą, naudojant iš anksto parengtas anketas, vėliau matematiškai apskaičiuojant rezultatus. Toks metodas tinka iš anksto iškeltoms hipotezėms patvirtinti arba paneigti.

Kokybinė empirija, kai apklausiami žmonės turi išsamiai atsakyti į pateiktus klausimus, todėl jų atsakymų negalima apskaičiuoti skaičiais, o reikia analizuoti atsakymus juos struktūrizuoti. Tokie duomenys suteikia galimybę pastebėti išskirtines, ypatingas žmonių nuostatas, atskleisti visiškai naujus reiškinius (Rienecker, Jorgensen, 2003).

Tyrimuose labai plačiai naudojami pirminiai duomenys, kurie gali būti renkami dviem būdais: apklausos ir stebėjimo. Šiame darbe mes pasirinkome kiekybinės apklausos metodą, kuris yra svarbiausias pirminių duomenų rinkimo metodas, plačiai paplitęs Socialiniuose moksluose, kurio rezultatus siekiama pritaikyti visai populiacijai. Tai rodo metodo patikimumą, o antra – populiarumą dėl jo paprastumo. Tačiau pasak K. Kardelio (2002), tokia pažiūra į šį metodą ir masinis jo taikymas gali sumenkinti jo reikšmę moksliniuose tyrimuose, mat daugelyje tyrimų nesilaikoma apklausos metodo metodologijos ir sudarant klausimyną bei parenkant tiriamųjų grupes, ir vykdant tyrimo procedūras bei atliekant matematinę analizę.

Apklausos, kaip pirminių duomenų rinkimo metodas, leidžia atsakyti į dažnai iškilančius klausimus: kodėl žmonės ką nors daro ar ko nedaro, kodėl naudojami ar nesinaudoja tam tikromis jiems suteiktomis galimybėmis ir pan. Apklausos padeda išsiaiškinti žmonių veiksmus lemiančias priežastis. Skiriama raštiška, žodinė, telefoninė ir kompiuterinė apklausa.

Šiam tyrimui atlikti buvo pasirinkta raštiška apklausos forma, kai respondentams duodama anketa, kuri gali būti įteikta asmeniškai, nusiųsta paštu, perduota kaip priedas su laikraščiu ar žurnalu. Tyrimui atlikti buvo vadovaujamas anketavimu tiesioginiu kontaktu. Kaip papildomą metodą naudojome ir anketinę apklausą elektroniniu paštu. Ši forma ypač tinka socialiniuose tyrimuose, nes ji pigesnė, trumpiau trunka nei interviu, tačiau metodo trūkumas – menkas anketų grįžtamumas (Kardelis, 2002).

Priėmus sprendimą, kokią apklausos formą pasirinkti, reikia spręsti apklausos taktikos klausimus: klausimų formulavimą, anketos formavimą ir atsakymų registravimą.

Klausimų tikslas – nuodugniau pažinti tiriamąjį reiškinį, gauti išsamesnės informacijos apie elgesio pobūdį. Tai savotiški indikatoriai, kurie gali nustatyti požymį ar reiškinį (indikatą) ir tiesiogiai, kai norima sužinoti tiriamojo nuomonę, ir netiesiogiai, kai tiriamas elgesys. Tiriamųjų nuomonė yra susijusi su tikruoju jų elgesiu. Todėl svarbu surasti tinkamiausią indikatorių, kuris geriausiai atitiktų tiriamąjį reiškinį.

Šiam tyrimui buvo parengta speciali anketa (žr. 1 priedą). Nemažai klausimų joje buvo skirta demografiniam blokui, kuriais siekta įvertinti gyventojų išsilavinimo, pragyvenimo, užimtumo lygį, tam, kad pagal šias grupes galima būtų kuo objektyviau įvertinti jų nuomonę. K. Kardelis (2002) pagal klausimų pateikimo formą išskiria keturis klausimų tipizavimo atvejus – atvirus ir uždarus, tiesioginius ir netiesioginius. Tiesioginiai klausimai yra tie, kuriais bandoma be užuolankų gauti atsakymą į dominantį klausimą. Pvz., *Iš kokių informacijos šaltinių dažniausiai tenka girdėti apie ES paramą Lietuvos kaimo plėtrai 2007-2013 m?* Netiesioginiai klausimai yra tie, kuriais siekiama gauti informacijos apie respondentui jautrias temas, kai yra tikimybė, jog jis gali pateikti neteisingą atsakymą ar apskritai nenorės atsakyti. Pvz., *Kokios, Jūsų nuomone, pagrindinės priežastys, stabdančios žemės savininkus apželdinti savo žemę mišku, pasinaudojant ES finansine parama?* Vyrauja daugiausia uždaro tipo tiesioginiai klausimai, tačiau yra ir keletas netiesioginių bei atvirų klausimų (Kardelis, 2002). Tam, kad būtų galima palyginti gautus rezultatus su kitais mokslinių tyrimų rezultatais, sudarant anketos klausimus panaudojome keletą teiginių iš S. Mizaro ir D. Mizaraitės 2006 m. straipsnyje „Afforestation of Agricultural Land as a Tool of Rural Forestry Development in Lithuania“ aprašomo tyrimo klausimyno.

Respondento pasirengimas pateikti informaciją priklauso ne tik nuo klausimų skaičiaus, bet ir nuo subjektyviai jaučiamos apklausos trukmės, todėl mūsų anketa sudaryta iš 19 klausimų ir 11 teiginių, kurie yra nesudėtingi, užima vos kelias minutes anketai užpildyti. Tyrimo imtį sudaro žmonės, turintys nuosavos žemės. Apklaustųjų amžius apima nuo 23 iki 86 metų. Tai daugiausia kaimo vietovėse gyvenantys asmenys, kurių pagrindinė veikla yra mišrus žemės ūkis.

Taip pat tyrime taikėme ir papildomą kokybinių duomenų rinkimo metodą – interviu. Tiriamojo interviu paskirtis gali būti įvairi: tiesioginė ir pagrindinė priemonė reikiamai informacijai gauti, priemonė iškeltai hipotezei patikrinti, taip pat gali būti panaudotas kartu su kitais tyrimo metodais ir renkant informaciją, ir įvertinant kitus metodus, šiuo atveju šį metodą taikėme anketinei apklausai papildyti.

Anot R. Tidikio (2003, p. 464), interviu – tai metodas, taikomas gauti žodinei informacijai, numatyta tyrimo programoje. Interviu yra vienas iš efektyvių kokybinio tyrimo metodų. Reikiamos žodinės informacijos gaunama tiesioginiu kryptingu interviu su respondentu. Pokalbio kryptį ir turinį sąlygoja tyrimo problema. Ji sprendžiama apklausiant respondentą. Tai individualus pokalbis,

garantuojantis didesnę patikimumą negu anketinis metodas ar kiti apklausos būdai (pvz.: apklausa paštu, laikraštiniai klausimynai ir kt.).

Interviu – tai viena iš apklausos rūšių, integruotų į stebėjimo metodų grupę. Interviu, kaip atskiras tyrimo metodas, gali būti skirstomas į daugelį variantų, pradedant nuo formalizuotų (standartizuotų) interviu, kur klausimai iš anksto numatyti, iki neformalių interviu, kur klausimų seka bei jų formalizavimas visiškai laisvi. Tyrimo metu buvo taikomas pusiau struktūrizuotas (standartizuotas) interviu.

Interviu papildo apklausos metodu gautus duomenis. Tačiau, kad pokalbio metu gautoji informacija būtų kuo objektyvesnė, šiam metodui, kaip ir kitiems, keliami tam tikri reikalavimai. Ne mažiau svarbi ir interviu fiksavimo bei gautų rezultatų analizės problema. Todėl, pasirinkus šį metodą, kaip mokslinės informacijos šaltinį, būtina griežtai laikytis jam keliamų reikalavimų ir, be abejo, visa tai metodologiniu požiūriu korektiškai aprašyti.

Kaip teigia L.C. Johnson (2003, p. 159), interviu – tai menas ir įgūdis. Kiekvienas interviu turi turėti tikslą arba uždavinį. Bendras tikslas gali būti gauti informacijos, kuri vėliau padės atlikti kokią užduotį ar funkciją. Interviu siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomonės tiriamu klausimu, kurias jie išsako savais žodžiais. Kiekvienas žmogus vartoja tam tikrus terminus gyvenimo įvykiams aprašyti, savo požiūriui išsakyti. Būtina kokybinio tyrimo sąlyga – savos terminologijos ir išankstinių schemų neprimetimas, rėmimasis informantų vartojamais terminais (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Būdingas tiriamojo interviu bruožas, kad visa informacija gaunama žodžiu. Tuo jis skiriasi nuo anketinės apklausos. Interviu suteikia platesnes galimybes nuodugniau pažinti tiriamąjį asmenį, tuo tarpu anketinėje apklausoje tokios galimybės labai ribotos. Kita vertus, interviu yra mažesnės galimybės nei anketinėje apklausoje aprėpti daugiau tiriamųjų, ne toks bendras šio metodo patikimumas (Kardelis, 2002).

Interviu galima suskirstyti į tipus, remiantis interviu dalyvaujančių informantų skaičiumi: individualusis – kai informantas yra vienas; diadų – kai informantai du; grupinis – kai informantų trys ir daugiau (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Šiame darbe buvo taikytas grupinis interviu, nes apklausti buvo 6 žmonės pasinaudoję ES parama žemės apsodinimui mišku. Šis interviu metodas buvo panaudotas anketinei apklausai papildyti. Šiuo atveju interviu metodą taikėme kaip papildomą prie anketinės apklausos. Jam buvo sudarytas specialus klausimynas (žr. 2 priedą) ir parengtas interviu protokolas pašnekovo atsakymams fiksuoti.

Taip pat naudojome telefoninio interviu metodą. K. Kardelio (2002) metodologinėje literatūroje nurodyti tokio interviu privalumai – operatyvumas ir bene svarbiausias bruožas – pigumas. Šio interviu metodas yra specifinis ir reikalauja iš interviu gavėjo tam tikro pasirengimo. Nors šis apklausos būdas ir turi kai kurių privalumų, tačiau moksliniuose tyrimuose taikomas retai.

Kokybinių duomenų statistiniams skaičiavimams atlikti buvo naudojama **aprašomoji (deskriptyvinė) statistika**. Anot G. Merkio (1995, p. 35), tai statistikos mokslo dalis, modeliuojanti empirinius skirsnius grafikų, lentelių bei pavienių skaitmeninių rodiklių forma.

2.2. Tyrimo instrumento pagrindimas

Apklausa ir interviu buvo vykdoma visuose Lietuvos regionuose. Jame dalyvavo kaimų, miestelių ir rajonų centrų gyventojai. Anketos buvo dalinamos 2008 metų pabaigoje ir 2009 metų pirmaisiais mėnesiais. Tyrimo metu buvo apklausti žmonės, kurie turi žemės priklausančios jiems nuosavybės teisę.

Surinkus anketas, prieš apdorojant surinktą informaciją, buvo patikrinta anketų užpildymo kokybė bei pilnumas, įrašyti kodai kiekvienam klausimui ir klausimų blokui. Apibendrinant pateiktą informaciją apie tyrimo eigą bei duomenų apdorojimą, galima būtų paminėti, kad tyrimo metu grįžo užpildytos 254 anketos, tai sudaro 84,7 % visų išdalintų. Apklausoje toks atsakiusiųjų procentas yra gana didelis – pakankamas apklausą laikyti reprezentatyvia. Surinktų anketų skaičius pakankamas ir leidžia daryti patikimas išvadas apie žemės apželdinimo mišku priemonių įgyvendinimo procesą. Atsakiusiųjų procentas tenkina apklausai keliamus reikalavimus.

Tyrimo duomenų kodavimas ir suvedimas. Anketa buvo suskirstyta į dvi pagrindines dalis (žr. 5 lent.):

- demografinę
- diagnostinę

5 lentelė

Tyrimo instrumento dalys ir anketos klausimų pavyzdžiai

Tyrimo instrumento dalys		Tyrimo instrumento klausimų pavyzdžiai
Demografinė dalis		Amžius
		Jūs gyvenate
		Jūsų išsilavinimas
		Jūsų pagrindinis pajamų šaltinis
		Jūsų vidutinės mėnesinės pajamos
		Kiek hektarų žemės turite?
		Kokiai ūkinei veiklai naudojate savo žemę?
Diagnostinė dalis	2007-2013 m. Europos Sąjungos finansinės paramos	Kaip vertinate Europos Sąjungos finansinę paramą Lietuvos kaimo plėtrai 2007-2013 m?
		Iš kokių informacijos šaltinių dažniausiai tenka girdėti apie ES paramą

	Lietuvos kaimo plėtrai vertinimas	Lietuvos kaimo plėtrai 2007-2013 m?
		Ar teko dalyvauti seminaruose 2007-2013 m. Kaimo plėtros programos įgyvendinimo tematika?
		Ar teko girdėti apie ES skiriamą finansinę paramą žemės apželdinimui mišku 2007-2013 metais?
		Jūsų nuomone žemės savininkams suteikiama pakankamai informacijos apie šios paramos sąlygas?
	Žemės apželdinimo mišku galimybės ir nauda	Ar galvojote apie galimybę savo žemę apželdinti mišku?
		Jei nuspręstumėte apželdinti savo žemę mišku, kuriai priemonei teiktumėte prioritetą?
		Kokią žemės dalį apželdintumėte mišku?
		Ar turite žinių apie miško sodinimą (įveisimą)?
		Ar pažįstate žmonių, kurie apželdino savo žemę mišku pasinaudoję ES parama?
		Jūsų nuomone, ES parama miškui įveisti bus racionaliai panaudota ir išskirstyta žemės savininkams?
	Priežastys, skatinančios ir stabdančios žemės savininkus apželdinti savo žemę mišku, pasinaudojant ES parama	Kokios, Jūsų nuomone, pagrindinės priežastys, stabdančios žemės savininkus apželdinti savo žemę mišku, pasinaudojant ES finansine parama?
		Apželdinimas mišku yra geras būdas išnaudoti apleistą žemę.
		Miškininkystė pelningesnė nei žemės ūkis.
		Miško žemė vertingesnė nei žemės ūkio paskirties žemė.
		Galimybė gauti ES fondų paramą apželdinimui mišku yra didelis paskatinimas žemės savininkams.
		Žemės savininkai įveisia miškus vien dėl ES paramos.
		Žemės ūkio paskirties žemė turėtų būti naudojama tik žemės ūkiui.
		Miškininkystė nepatraukli ūkio šaka.
		Žinių ir patirties miškininkystės srityje stoka lemia žemės savininkų neapsisprendimą naudotis Lietuvos kaimo plėtros programos teikiamomis priemonėmis žemei apželdinti mišku
		Žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai ir pelningai panaudoti pagal paskirtį.
		Ne žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai panaudoti kitai įdomesnei ir pelningesnei veiklai (pvz. kaimo turizmui ir pan.).
		Žemę apželdinti mišku pasinaudojant ES parama Kaimo plėtrai yra nuostolinga.

Klausimų, į kuriuos atsakant buvo galima pasirinkti daugiau nei vieną atsakymo variantą, anketoje buvo keturi. Trys klausimai anketoje buvo atviri, kur respondentai turėjo įrašyti savo amžių, nuosavos žemės plotą bei apytikslį plotą, kurį norėtų apželdinti mišku. Buvo peržiūrėti atsakymai į anketos 3, 4, 7, 9, 19 klausimus, kur prie galimų atsakymo variantų buvo pasirinkimas

atsakymą įrašyti patiems. Išrinkti visi skirtingi atsakymai į kiekvieną iš paminėtų klausimų. Atsakymai sugrupuoti, išrinkti dažniausiai pasitaikantys ir jų pagrindu parinkti kodai.

Tyrimų duomenų apdorojimas. Iš surinktų anketų duomenų buvo atliekama kiekybinė duomenų analizė. Pirmiausia duomenys apdorojami matematinės statistikos metodais. Po to atliekama teorinė jų analizė ir lyginimas su kitais mokslinių bei statistinių tyrimų rezultatais. Išanalizavus duomenis kiekybiškai patvirtinama arba paneigiama tyrimo pradžioje suformuluota hipotezė.

Tyrimo informacijos apdorojimui buvo naudojami *Microsoft Office Excel* bei *SPSS* programiniai paketai. Iš pirminės duomenų bazės sudarytos atsakymų į kiekvieną anketos klausimą pasiskirstymų lentelės ar grafiniai paveikslai. Kiekvienam anketos klausimui pateikiamas atsakymų variantų skaičius ir jų pasiskirstymas procentais. Parengta visa eilė lentelių bei grafikų naudojant kombinuotus grupavimus.

Lyginant skirtingo amžiaus, gyvenamųjų vietovių, išsilavinimo respondentų rezultatus, skaičiuotas žemės apželdinimo mišku priemonių vertinimo atskirose grupėse skirtumų statistinis reikšmingumas. Skirtumui tarp dviejų grupių statistiniams reikšmingumui įvertinti buvo taikomas Pirsono neparametrinis testas pagal χ^2 kriterijų (t-testo analogas ranginėms skalėms). Pasirinktas reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$.

Realioje pasaulyje daugelis reiškinių yra tarpusavyje susiję, todėl yra nustatinėjamos vieno reiškinio priklausomybės formos nuo kito. Tačiau dažnai negalima vienareikšmiškai nusakyti tarp jų egzistuojančių ryšių, kadangi paprastai vieną požymį veikia ne vienas, o keletas faktorių, pavyzdžiui, žemės savininkų noras apželdinti savo valdas mišku priklauso ne tik nuo to, kiek žemės jie turi, tačiau ir kokias pajamas gauna, ar pakankamai apie tai informuoti ir panašiai. Vienodą žemės plotą turintys asmenys gali būti labai skirtingos nuomonės apie Europos Sąjungos paramą Lietuvos kaimo plėtrai. Tokio pobūdžio ryšiai yra vadinami tikimybiniais. Praktikoje labai svarbu mokėti juos įvertinti. Pati paprasčiausia kiekybinė ryšio charakteristika yra koreliacijos koeficientas. Jis yra žymimas ρ raide ir įgyja reikšmes iš intervalo $[-1; 1]$. Jei koreliacijos koeficientas lygus nuliui, tai reiškia, kad nėra jokio ryšio tarp nagrinėjamų požymių. Jeigu koreliacijos koeficientas yra lygus ± 1 , tai reiškia kad nagrinėjamų požymių egzistuoja teigiama (neigiama) tiesinė funkcinė priklausomybė.

Šiame darbe kintamųjų tiesinei priklausomybei vertinti buvo naudojamas Spirmeno koreliacijos koeficientas (r_s). Spirmeno koreliacijos koeficientas skaičiuojamas naudojant ne išmatuotas kintamųjų reikšmes, bet jų rangus – eilės numerį variacinėje eilutėje. Todėl Spirmeno koreliacijos koeficientas yra vadinamas ranginiu.

Darbe buvo naudojama tokia ryšių skalė:

- labai silpnas ryšys, jei $|r| \leq 0,3$;

- silpnas ryšys, jei $-0,5 < r \leq -0,3$ arba $0,3 < r \leq 0,5$;
- vidutinio stiprumo ryšys, jei $-0,7 < r \leq -0,5$ arba $0,5 < r \leq 0,7$;
- stiprus ryšys, jei $-0,9 < r \leq -0,7$ arba $0,7 < r \leq 0,9$;
- labai stiprus ryšys, jei $-1,0 < r \leq -0,9$ arba $0,9 < r \leq 1,0$. (Augutis, Krikštolaitis, 2006)

Interviu protokolai buvo suskirstyti į tris pagrindines dalis (žr. 6 lent.):

- Priemonių įgyvendinimo procesas ir organizavimas
- Priemonių vertinimas finansavimo aspektu
- Priemonių vertinimas ir žemės savininkų rekomendacijos

6 lentelė

Tyrimo instrumento dalys ir interviu klausimų pavyzdžiai

Tyrimo instrumento dalys	Tyrimo instrumento klausimų pavyzdžiai
Priemonių įgyvendinimo procesas ir organizavimas	Kokią plotą žemės apsodinate mišku?
	Kokios paskirties buvo apsodinta žemė?
	Kas parengė apželdinimo projektą?
	Kas apsodino mišką?
	Kiek laiko užtruko dokumentų tvarkymo ir apželdinimo procesai?
	Su kokiais sunkumais susidūrėte tvarkydami dokumentus paramai gauti?
	Su kokiais sunkumais susidūrėte vykdant programos reikalavimus?
	Ar po apsodinimo buvo atliekama patikra?
	Ar buvo rasta pažeidimų?
Priemonių vertinimas finansavimo aspektu	Kokios pagrindinės problemos kyla įsisavinant ES lėšas pagal šias priemones? Kodėl?
	Ar patyrėte nuostolių ar apsimokėjo?
	Kiek išleidote pinigų miško užsodinimui?
	ES parama miškui įveisti bus racionaliai panaudota ir išskirstyta žemės savininkams.
Priemonių vertinimas ir žemės savininkų rekomendacijos	Kokie motyvai nulėmė Jūsų pasirinkimą pasinaudoti ES parama ir pagal KPP priemonę apželdinti žemę mišku?
	Ar jums užteko informacijos apie šias priemones, rengiama pakankamai seminarų, mokymų, konferencijų šiais klausimais?
	Privačios žemės savininkų iniciatyva apželdinimas miškais vyksta vangiai, kaip manote kodėl?
	Kaip reiktų patobulinti sukurta institucinę ir administracinę struktūrą, administruojant ES struktūrinę paramą ateityje?

Božytė, B., Čepaitė, A. „Žemės apželdinimo mišku, kaip kaimo plėtros priemonės, įgyvendinimas“. Šiauliai, 2009.

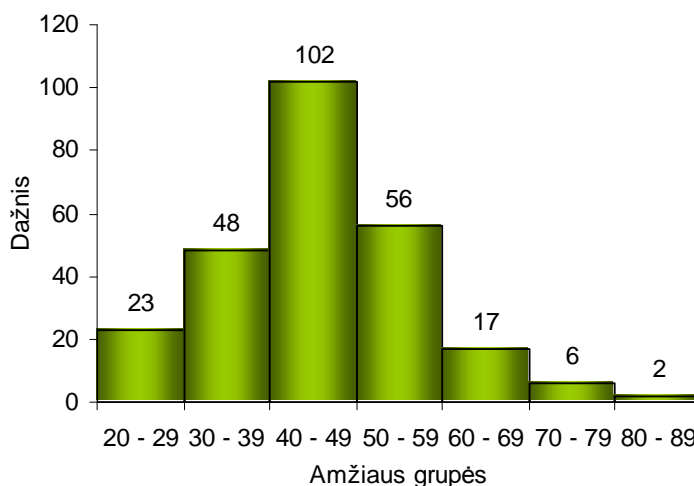
Interviu metu gautai informacijai apibendrinti atliekama kokybinė analizė – sudėtingesnis procesas, kadangi interviu būdu gautų atsakymų negalima apskaičiuoti skaičiais, o reikia analizuoti atsakymus, juos struktūrizuoti.

3. ŽEMĖS APŽELDINIMO MIŠKU, KAIP KAIMO PLĖTROS PRIEMONĖS, ĮGYVENDINIMO TYRIMO REZULTATŲ VERTINIMAS

3.1. Pagrindinės žemės savininkų demografinės charakteristikos

Šiame skyriuje analizuojamos bendrosios apklaustų gyventojų socialinės ir demografinės charakteristikos. Jos reikšmingos, norint pateikti apklaustų žemės savininkų socialinį demografinį portretą. Tiriant 2007 – 2013 metų Kaimo plėtros programos priemonių žemės apželdinimui mišku įgyvendinimo problemą ypač svarbūs tokie žemės savininkų demografiniai požymiai kaip gyvenamoji vieta, pagrindinis pajamų šaltinis bei vidutinės mėnesinės gyventojų pajamos. Demografinis blokas taip pat svarbus statistiniam reikšmingumui nustatyti.

Užkodavus visų surinktų anketų duomenis matoma, kad didžioji dauguma respondentų buvo apie 40-50 metų amžiaus. Tai sudarė maždaug pusę gyventojų (48 %), dalyvavusių apklausoje (žr. 4 pav.).

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

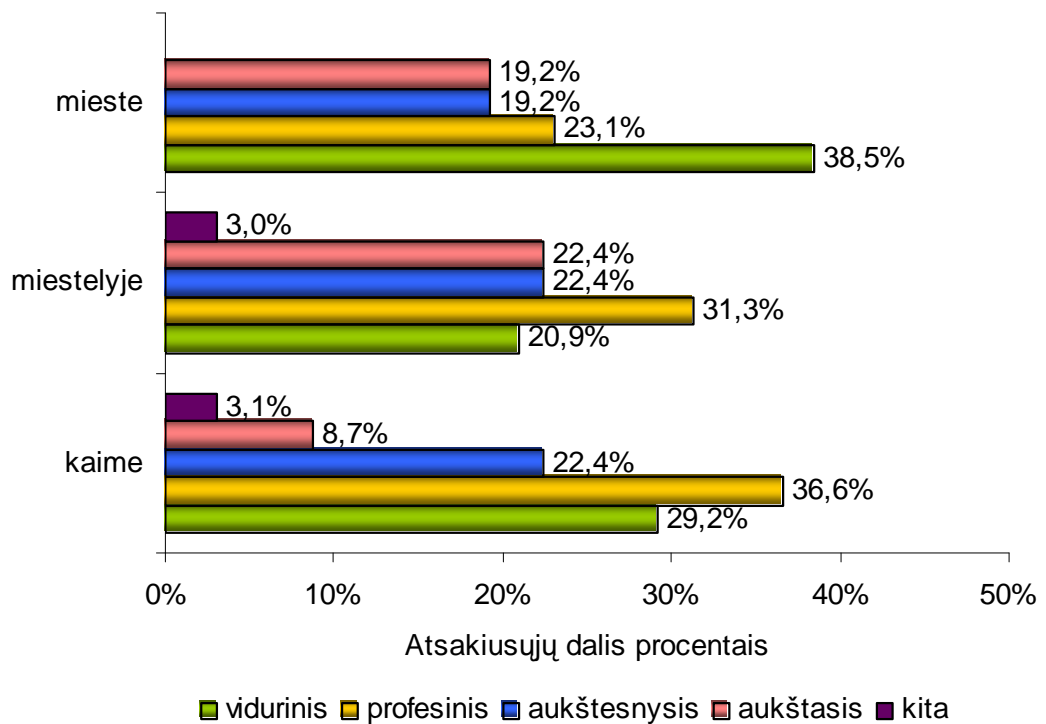
Jauniausias respondentas buvo 23 metų, vyriausias – 86 metų amžiaus. Lyginant skirtingų amžiaus grupių atsakymus į anketos klausimus, galima nustatyti bendras tendencijas kaip skirtingo amžiaus žemės savininkai suvokia bei vertina siūlomą Europos Sąjungos finansinę paramą ir ją įsisavina.

Apklaustųjų gyventojų pagal gyvenamąją vietą daugiausiai buvo iš kaimo gyvenviečių (64 %), žymiai mažiau iš miestelių (26 %). Taip pat buvo apklausta keletas miesto gyventojų, turinčių nuosavos žemės (10 %), tačiau svarbu, kad didžioji dauguma respondentų buvo kaimo gyventojai, kadangi 2007 – 2013 metų Kaimo plėtros programos žemės apželdinimo mišku priemonės daugiausia orientuotos būtent į kaimo žmones.

Tyrimo metu buvo apklausti įvairių išsilavinimą turintys žemės savininkai. Daugiausia apklaustųjų turėjo profesinį – 34 % ir vidurinį – 28 % išsilavinimą. 22 % apklaustųjų turėjo

aukštesnįjį (specialų vidurinį arba aukštąjį neuniversitetinį) išsilavinimą. Tik 13 % visų apklaustųjų sudarė aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys.

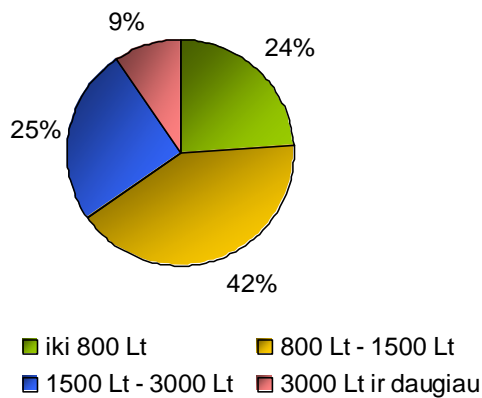
Statistikos departamento duomenys rodo, kad kaimo vietovėse gyvenantys žmonės mažiau išsilavinę. Tai pasitvirtino ir šio tyrimo metu. Palyginus apklaustų žemės savininkų išsilavinimą su jų gyvenamąją vietove, paaiškėjo, kad daugiausiai kaimo gyventojų turi profesinį bei vidurinį išsilavinimą (žr. 5 pav.). Daugiausia aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų apklausta miesteliuose ir miestuose.

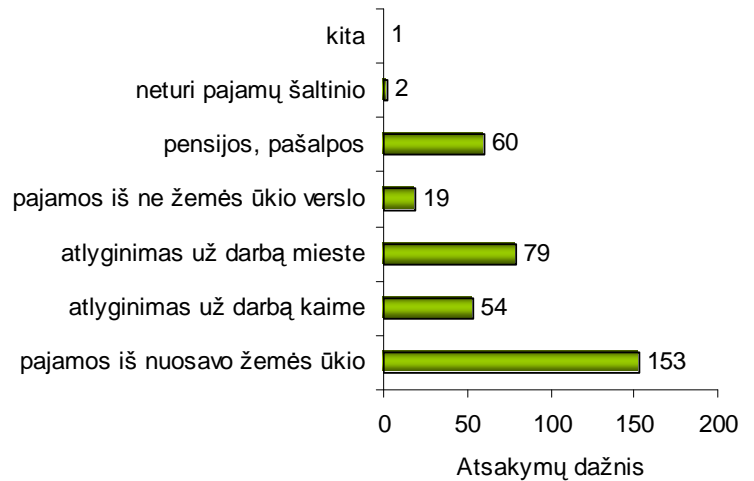
5 pav. Apklaustųjų gyventojų išsilavinimo skirtumai skirtingose vietovėse

Gyventojų pajamos yra bene svarbiausias rodiklis tiriant tai, kaip žemės savininkai vertina ES finansinę paramą kaimo plėtrai, nes būtent dėl gaunamų pajamų privačios žemės savininkai dalyvauja kaimo plėtros programose. Todėl tam, kad galėtume įvertinti kiek žemės turėtojams yra svarbi Europos Sąjungos parama Kaimo plėtrai ir būtent miškų ūkiui, klausėme apie jų vidutines mėnesines pajamas bei pagrindinį šaltinį, iš kurio jie gauna pajamų. Apklausos rezultatai pateikti 6 ir 7 paveiksluose.

Vidutinės apklaustųjų gyventojų pajamos daugiausiai buvo nuo 800 iki 1500 lt (žr. 6 pav.) Iš 7 paveikslo matoma, kad pagrindinis pragyvenimo šaltinis daugiau nei pusei apklaustų žemės savininkų (60,2 %) yra pajamos iš nuosavo žemės ūkio, kadangi buvo apklausti daugiausia kaimo žmonės. Taip pat nemažai gyventojų dirba miestuose, gyvena iš pensijų ar pašalpų.

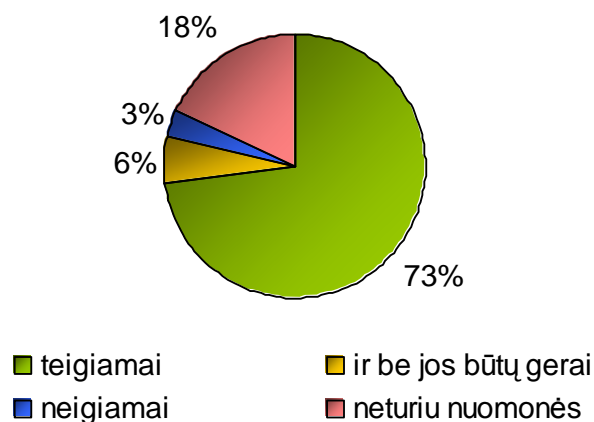
6 pav. Žemės savininkų vidutinės mėnesinės pajamos

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pagrindinius pajamų šaltinius

3.2. Europos Sąjungos paramos, skirtos miškui apželdinti pagal 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos priemones, vertinimas, paremtas anketinės apklausos tyrimu

Rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ rinko duomenis siekiant įvertinti gyventojų požiūrį į kaimo plėtrą ir Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programą. Apklausa parodė, kad absoliuti dauguma apklaustų gyventojų sutiko (88 %), kad ūkininkams reikia mokytis investuoti ir išnaudoti Europos Sąjungos paramą. Mūsų anketoje taip pat buvo panašaus pobūdžio klausimų, kurie atskleidė kaip žemės savininkai vertina paramą kaimo plėtrai ir konkrečiai miškams įveisti. Atsakymai į aštuntąjį anketos klausimą nusakė, kaip jie vertina Europos Sąjungos finansinę paramą Lietuvos kaimo plėtrai parodo 8 paveikslas:

8 pav. Europos Sąjungos finansinės paramos kaimo plėtrai vertinimas

Iš 8 paveikslo matoma, kad daugiau nei du trečdaliai dalyvavusių apklausoje teigiamai vertina finansinę paramą, kuria yra remiama kaimo plėtra. Tačiau atsirado ir maža dalis tokių, kurie priešišškai nusiteikę ir finansinę paramą vertina neigiamai (3 %), arba ji visai nereikalinga (6 %). Ratkevičienė V., (2008) atliko tyrimą, kurio metu buvo analizuojamas ūkininkų požiūris į tai, kaip pasikeitė jų gyvenimo ir veiklos sąlygos Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Apie 70 % ūkininkų buvo sunku atsakyti į šį klausimą. Apie 24 % respondentų teigė, kad situacija pagerėjo, o 1 % atsakė, kad jų gyvenimas pablogėjo. Iš mūsų tyrimo rezultatų būtų galima daryti išvadą, kad žmonių požiūris į ES finansinę paramą keičiasi. Jei anksčiau Lietuvos gyventojai dar nejautė realios finansinės paramos kaimo plėtrai, tai dabar jau pradeda teigiamai ją vertinti, jaučia Europos Sąjungos paramos kaimui naudą. Dauguma gyventojų – 56 %, jau pajuto ES paramos naudą, 58 % tikisi naudos ateityje, o 43 % mano, kad pasitikėti ES parama per didelę riziką – tokie duomenys buvo gauti po visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ 2008 metais atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos (Žemės ūkio ministerija, 2008).

Skirtingų amžiaus grupių respondentų atsakymai apie ES finansinės paramos vertinimą statistiškai reikšmingai skyrėsi ($\chi^2=206,32$; $df=141$; $p=0,0001$). Jauniausi respondentai (iki 35 metų) ir vyresni (nuo 60 metų) dažniausiai neturi nuomonės arba teigia, kad ir be ES paramos būtų gerai.

Statistinis reikšmingumas nustatytas ir priklausomai nuo gyventojų vidutinių mėnesinių pajamų ($\chi^2=21,4$; $df=9$; $p=0,011$) (žr.7 lent.).

7 lentelė

ES paramos vertinimas priklausomai nuo gyventojų vidutinių mėnesinių pajamų

Kaip vertinate ES finansinę paramą Lietuvos kaimo plėtrai 2007-2013m?					
Jūsų vidutinės mėnesinės pajamos	teigiamai	ir be jos būtų gerai	neigiamai	neturiu nuomonės	Iš viso:
iki 800	43	6	2	10	61
800-1500	81	4	1	19	105
1500-3000	44	4	1	15	64
3000 ir daugiau	17	1	4	2	24
Iš viso:	185	15	8	46	254

Analizuojant 7 lentelės duomenis matosi tokia tendencija, kad mažesnes pajamas gaunantys gyventojai susidarę neigiamą nuomonę finansinės Europos Sąjungos paramos kaimo plėtrai atžvilgiu. Tai rodo, kad žemės savininkams trūksta garantijų, informacijos ar pasitikėjimo ES fondų

parama, kad ją pradėtų tinkamai vertinti ir ja naudotis. Tam įtakos gali turėti ir informacijos stoka bei baimė patirti finansinių nuostolių ir taip mažas pajamas gaunantiems asmenims.

Analizuoti finansinės ES paramos žemės apželdinimo mišku temą padėjo ir 18 anketos klausimas, kuris puikiai atskleidė privačios žemės savininkų nuomonę ES fondų lėšų panaudojimo klausimu. Gyventojų buvo paprašyta išsakyti savo nuomonę ar ES parama miškui įveisti bus racionaliai panaudota ir išskirstyta žemės savininkams (žr. 8 lent.).

8 lentelė

Žemės savininkų nuomonė apie racionalų ES lėšų paskirstymą ir panaudojimą

Amžiaus grupės	Atsakymų pasiskirstymo dažniai		
	Galvoja, kad taip	Galvoja, kad ne	Sunku pasakyti
20-29	5	5	13
30-39	20	8	20
40-49	40	12	50
50-59	17	12	56
60-69	2	5	10
70-89	1	3	4

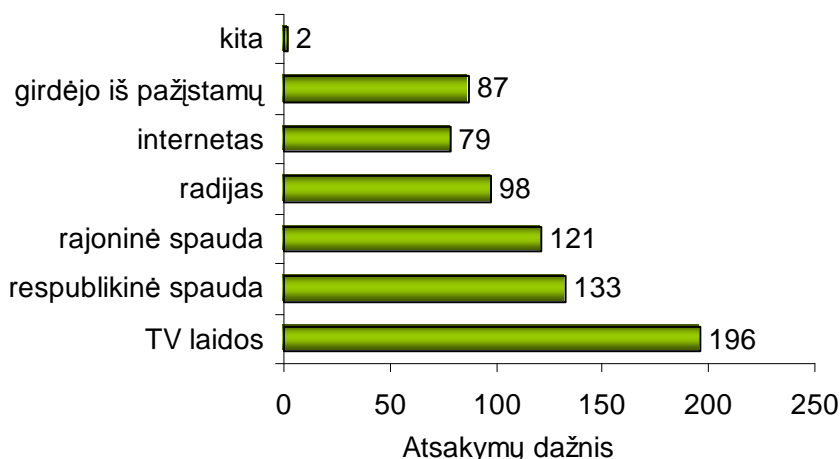
Iš lentelės duomenų galime daryti prielaidą, kad žmonėms, kurie tiesiogiai nebuvo susidūrę su ES lėšomis sunku atsakyti į klausimą, kaip jos yra panaudojamos. Nustatytas statistinis reikšmingumas priklauso nuo respondentų amžiaus ($\chi^2=132,12$; $df=94$; $p=0,006$). Žemės savininkai amžiaus grupėse nuo 30 iki 59 metų linkę manyti, kad ES parama bus racionaliai išskirstyta ir panaudota. Galbūt tokio amžiaus grupėse vyrauja tokia nuomonė, kadangi šio amžiaus gyventojai dažniausiai naudojami šia parama.

3.2.1. Visuomenės informavimas ir švietimas kaimo plėtros įgyvendinimo klausimais

Miškų įveisimas ir atkūrimas yra viena iš svarbiausių miškų plėtros tikslų. Kaip pagrindinė priemonė siekti miškų plotų didinimo per Kaimo plėtros priemonės, yra visuomenės informavimas ir švietimas. Tokios informacijos pateikimą ir skleidimą reikėtų suvokti, ne kaip vienkartinę politinę priemonę, o kaip kruopščiai parengtą veiklos planą.

Rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ rinko duomenis siekiant nustatyti, per kuriuos informacijos kanalus yra sužinoma apie kaimo problemas. Dažniausiai apie kaimo plėtrą gyventojai sužino iš šių informacinių šaltinių: TV žinių – 82 %, radijo laidų – 49 %, specialių laidų per TV – 37 %, nacionalinių dienraščių – 36 %. 28 % respondentų (dažniausiai tai miesto gyventojai) teigia, kad informaciją apie kaimą sužino iš giminių (Žemės ūkio ministerija, 2008). Šio tyrimo rezultatai buvo proporcingi minėto rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atlikto tyrimo rezultatams. Mūsų tyrimas

parodė, kad žemės savininkams informatyviausias šaltinis ES finansinės paramos ir kaimo plėtros tematika taip pat yra televizija (77,2 %) (žr. 9 pav.).

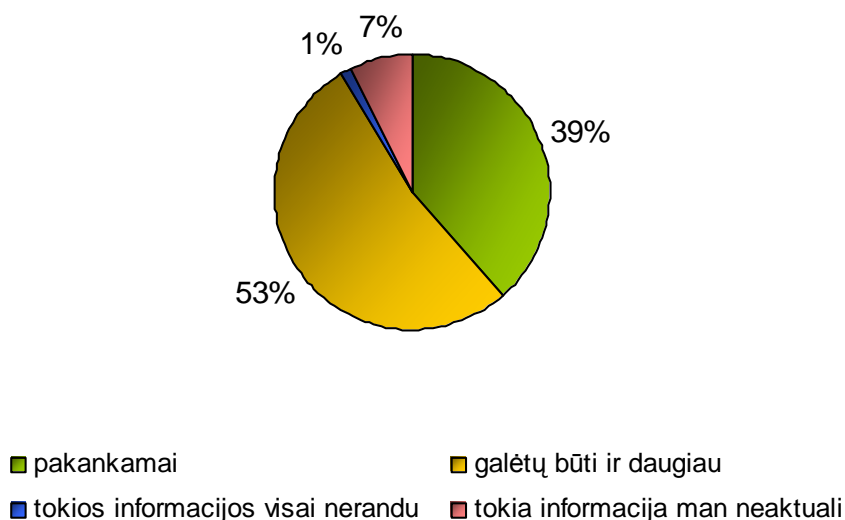

9 pav. Pagrindiniai informacijos šaltiniai apie ES finansinę paramą apželdinimui mišku

Apžvelgus šiuo metu rodomų televizijos laidų programas, pastebėjome, kad yra rodoma nemažai laidų Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programos įgyvendinimo tematika. Pavyzdžiui: LNK – „Naujas ūkis“, BTV – „Tarp miesto ir kaimo“, TV3 – „Apie ūkį ir bites“. LNK vakaro žinių metu kasdien rodoma reklaminio pobūdžio trumpi reportažai skatinantys ūkininkus pasinaudoti vienokia ar kitokia 2007-2013 m. Kaimo plėtros programos priemone. Šios laidos rodomos patogiu laiku – savaitgaliais. Tai yra tiesioginė, skatinanti Europos Sąjungos paramos kaimo plėtrai įsisavinimą, priemonė. Tokios laidos yra geras pavyzdys, padedantis apsispręsti abejojantiems dėl pasinaudojimo parama pagal kaimo plėtros priemones.

Toliau kalbant apie informacijos kanalus, galima būtų paminėti, kad Žemės ūkio ministerija bei kitos atsakingos institucijos rengia seminarų Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos ir jos įgyvendinimo aktualijų temomis, kuriuose gali dalyvauti žemės savininkai. Šio tyrimo rezultatai parodė, kad 15 % apklaustųjų yra dalyvavę ir 12 % dar žada dalyvauti rengiamuose seminaruose 2007 – 2013 metų Kaimo plėtros programos įgyvendinimo tematika. Visgi didžioji dalis – net 37 % respondentų nėra dalyvavę panašaus pobūdžio renginiuose. Todėl organizuojant sklandų paramos panaudojimo įsisavinimą, reikėtų privačios žemės savininkus dar labiau skatinti dalyvauti tokiuose renginiuose. Rengiant seminarus ar mokymus, kuo anksčiau ir plačiau paskleisti informaciją.

Rinkos tyrimų centras „Vilmorus“ duomenimis, beveik trečdalis – 31 % respondentų teigia, kad jiems pakanka informacijos apie Kaimo plėtros programą, ketvirtadalis – 24 %, kad nepakanka, o 37 % tuo nesidomi (Žemės ūkio ministerija, 2008). Kalbant apie informavimą būtent žemės apželdinimo mišku aspektu, mūsų tyrimo duomenys parodė, kad daugiau nei pusei apklaustos dalyvių mano, jog informacijos apie žemės apželdinimui mišku skiriamą paramą ir jos sąlygas galėtų būti ir daugiau, tačiau 39 % respondentų tokios informacijos visiškai pakanka (žr. 10 pav.).

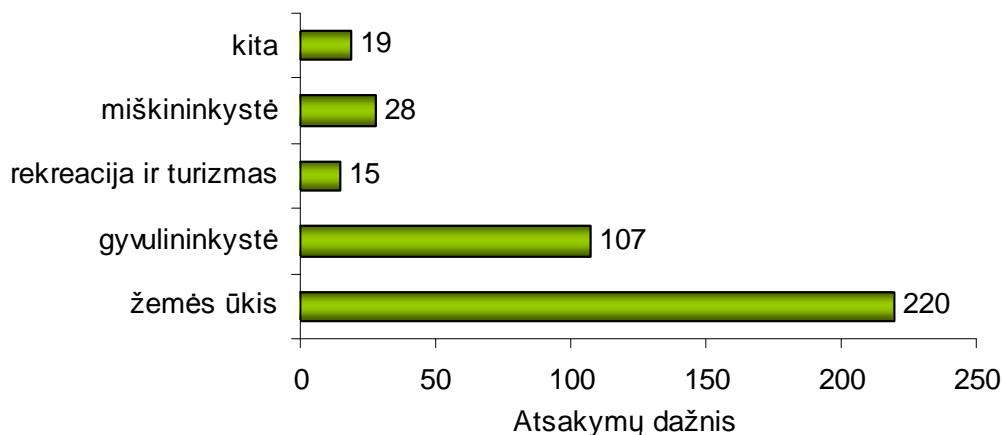

10 pav. Žemės savininkų informuotumas apie žemės apželdinimo mišku priemones

3.2.2. Žemės apželdinimo mišku, pasinaudojant 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos priemonėmis, perspektyvos Lietuvoje

Didžioji dauguma apklaustų žemės savininkų vidutiniškai turi apie 12 hektarų nuosavos žemės. Net 74,4 % respondentų turi ne daugiau nei 12 hektarų nuosavos žemės. Iš anketų duomenų buvo nustatyta imties moda – dažniausiai pasikartojanti požymio reikšmė, kuri parodė, kad daugiausia atsakiusiųjų į anketos klausimus turi 3 hektarus žemės, t.y. 16,5 % respondentų.

Savo žemėje apklaustieji gyventojai daugiausia užsiima žemės ūkiu bei gyvulininkyste (žr. 11 pav.). Ši veikla, kaip jau buvo minėta anksčiau, yra žemės savininkų pagrindinis pragyvenimo ir pajamų šaltinis. Kiti respondentai savo žemę naudoja kitai veiklai – rekreacijai ir turizmui (5,9 %), išnuomoja kitiems asmenims ar tiesiog laiko apleistą ir nenaudojamą (7,5 %).

11 pav. Pasiskirstymas pagal ūkinę veiklą savo žemėje

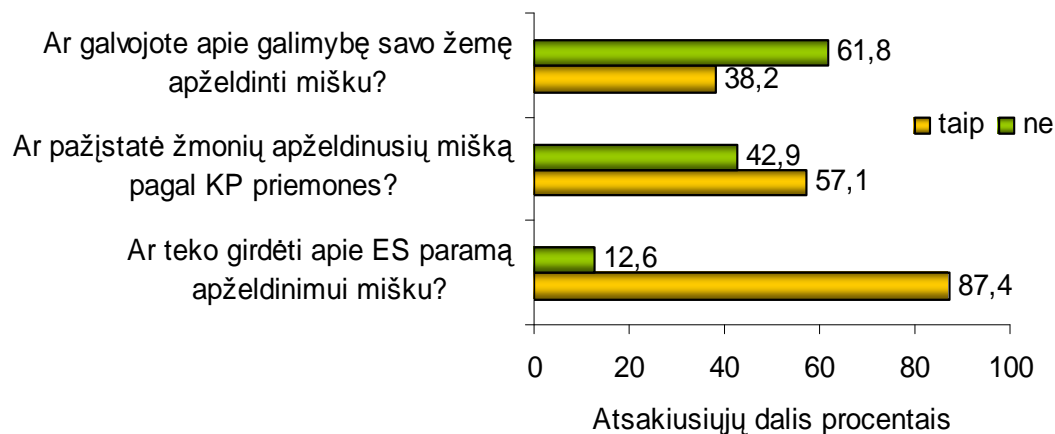
Tik 11 % dalyvavusių apklausoje užsiima miškininkyste (žr. 11 pav.). Maždaug 38 % apklaustųjų galvoja apie galimybę savo žemę ateityje apsodinti mišku pasinaudojant 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos priemonėmis miškui apželdinti (žr. 12 pav.). 2006 metais S. Mizaro ir D. Mizaraitės atliktas tyrimas parodė, kad 50,6 % žemės savininkų neketina apželdinti savo žemės mišku, 30,8 % ketina tai padaryti ateityje, o 18,6 % dar svarsto šią galimybę. Minėto tyrimo ir mūsų atlikto tyrimo rezultatų panašumas rodo, kad žmonių nuomonė šiuo klausimu mažai kinta.

Analizuojant šiuos duomenis pagal respondentų amžių buvo nustatytas statistinis reikšmingumas ($\chi^2=77,39$; $df=47$; $p=0,003$). Daugiausia linkę savo žemėje įveisti mišką buvo žmonės nuo 40 iki 65 metų amžiaus. Tokio amžiaus gyventojai, kaip jau buvo minėta aukščiau 8 lentelėje, dažniausiai buvo linkę manyti, jog lėšos skirtos žemės apželdinimui mišku bus racionaliai panaudotos ir išskirstytos žemės savininkams.

51 % apželdintų savo žemę pagal priemonę „Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“. Maždaug tiek pat – 49 % pasinaudotų kita 2007-2013 metų Kaimo plėtros programoje siūloma priemone – „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“. Tyrimo rezultatai sutampa su realia statistika, kadangi 2009 balandžio 23 d. Nacionalinės mokėjimo agentūros duomenimis, pagal 2007-2013 metų Kaimo plėtros priemonę „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ iš viso jau yra surinkta 441 paraiška, iš kurių autorizuotos ir pasirašytos 202 sutartys. Pagal priemonę „Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ surinkta 400 paraiškų, iš kurių autorizuota ir pasirašyta 210 sutarčių. Todėl matydami tokią miškų įveisimo galimybę, turime sutelkti visas pastangas ir pasinaudojant Europos Sąjungos fondų teikiamomis paramomis didinti Lietuvos miškingumo procentą iki užsibrėžtų tikslų ir įveisti miškus tiek žemės ūkio paskirties žemėje, tiek ne žemės ūkio paskirties žemėje.

Nacionalinėje 2007-2013 metų kaimo plėtros strategijoje (2006) pažymėta, kad apie pusę privačių miško valdų ploto sudaro valdos iki 5 ha dydžio. Šio tyrimo metu paaiškėjo, kad daugiausia žemės savininkų – net 90,7 %, galvojančių apželdinti savo žemę mišku, taip pat apsodintų iki 5 ha savo žemės (vidutiniškai 3,5 ha).

62 % respondentų neketina keisti savo žemės naudojimo paskirties ir užsiimti miškininkyste, nors 87 % teko girdėti apie Europos Sąjungos suteikiamą finansinę paramą sodinantiems miškus, ir daugiau nei puse apklaustųjų gyventojų turi pažįstamų, kurie jau yra pasinaudoję šiomis 2007-2013 metų Kaimo plėtros programos priemonėmis.

12 pav. Apželdinimo mišku perspektyvos

Tik 13 % gyventojų visiškai neteko girdėti apie miško apželdinimui skiriamą paramą. Daugiausia tai buvo žmonės turintys žemesnį išsilavinimą, ieškant koreliacinių ryšių su kitų klausimų atsakymais pastebėjome, kad neturintys nuomonės ar neigiamai vertinantys ES paramą kaimo plėtrai žemės savininkai, apie paramą skirtą miško apželdinimui taip pat nėra girdėję ($r_s = 0,44$; $n=254$; $p<0,01$) (žr. 9 lent.).

9 lentelė

Žemės savininkų informuotumas apie žemės apželdinimo mišku priemones, lyginant su tuo kaip jie vertina ES finansinę paramą kaimo plėtrai

Kaip vertinate ES finansinę paramą Lietuvos kaimo plėtrai 2007-2013 m ?	Ar teko girdėti apie ES skiriama parama žemės apželdinimui mišku 2007-2013 m?		
	Taip	Ne	Iš viso:
Teigiamai	178	7	185
Ir be jos būtų gerai	11	4	15
Neigiamai	4	4	8
Neturiu nuomonės	29	17	46
Iš viso:	222	32	254

Buvo nustatytas silpnas koreliacinis ryšys tarp respondentų atsakymų į 13 ir 17 anketos klausimus. Nustatyta, kad kuo daugiau žemės savininkų, kurie pažymėjo, jog pažįsta žmonių, apželdinusių mišką pasinaudojant parama pagal KPP priemones, tuo daugiau patys galvoja apie galimybę ateityje įveisti savo žemėje mišką ($r_s = 0,39$; $n=254$; $p<0,01$). Tai rodo, kad pažįstamų atsiliepimai bei rekomendacijos daro teigiamą įtaką, ir skatina naudotis miško apželdinimo priemonėmis (žr. 10 lent.).

10 lentelė

Pažįstamų įtaka apsisprendimui želdinti mišką savo žemėje pasinaudojant ES parama

	Ar pazistate žmoniu, kurie apželdino savo žemę mišku		
Ar galvojote apie galimybę savo žemę apželdinti mišku?	Taip	Ne	Iš viso:
Taip	79	18	97
Ne	66	91	157
Iš viso:	145	109	254

S. Mizaro ir D. Mizaraitės (2006) tyrimu buvo nustatyta, kad net 36,6 % respondentų gyvenančių mieste, ateityje savo turimą žemę norėtų apželdinti mišku. Kuo toliau nuo gyvenamosios vietos yra jų žemė, tuo labiau turintys žemės gyventojai linkę apželdinti ją mišku ($p=0,001$). Tačiau mūsų tyrimas parodė kad tik 4,7 % iš visų apklaustų žemės savininkų, kurių pastovi gyvenamoji vieta yra mieste, apželdintų mišką savo žemėje.

Apibendrinant tyrimo rezultatus ir žvelgiant bendrai į miškų įveisimo galimybes Lietuvoje, galime teigti, jog turime plačių galimybių tik reikia platesnio informavimo masto ir veiksmingų skatinamųjų priemonių.

3.2.3 Veiksniai įtakoiantys žemės savininkų apsisprendimą naudotis apželdinimo mišku priemonėmis

Tiriamųjų buvo paprašyta pateikti savo nuomonę ir, pasinaudojant anketoje duotais teiginiais, įvardyti pagrindines priežastis stabdančias žemės turėtojus pasinaudoti ES parama pagal 2007-2013 metų Kaimo plėtros priemones miškams želdinti. Apklausos rezultatai pateikti 11 lentelėje:

11 lentelė

Pagrindinės priežastys, stabdančios žemės savininkus apželdinti savo žemę mišku, pasinaudojant ES finansine parama

<i>Priežastys</i>	<i>Atsakymų dažnis</i>
didelis biurokratizmas (popierizmas)	152
sunkiai suprantama paramos administravimo sistema	77
baimė patirti finansinių nuostolių	153
nuosavų lėšų stygius	151
suteikiama per mažai informacijos apie žemės apželdinimo mišku sąlygas	38
baimė, kad nesugebėsime įvykdyti paramos sąlygų	119
pernelyg brangios konsultantų paslaugos	53
kitos priežastys	6

Apibendrinus lentelės duomenis galima daryti prielaidą, kad svarbiausios priežastys užkertančios kelią žemės savininkams įveisti mišką pasinaudojant Europos Sąjungos parama yra nuosavų lėšų stygius ir baimė patirti finansinių nuostolių. Labai stipriu koreliaciniu ryšiu nustatyta, kad kuo didesnis yra nuosavų lėšų stygius, tuo labiau žemės savininkai bijo patirti finansinių nuostolių ($r_s=0,99$; $n=99$; $p<0,01$). Daugelis abejoja, ar sugebės įvykdyti paramos sąlygas, o tokiu atveju taip pat būtų patirta finansinių nuostolių. Taip pat teikti paraiškas apželdinti savo žemę mišku trukdo ir didelis biurokratizmas paramos administravimo procese. Palyginimui galima būtų paminėti V. Ratkevičienės (2008) atliktą tyrimą, kurio metu buvo analizuojamas ūkininkų požiūris į ES finansinę paramą. Padaryta išvada, kad ūkininkams iškyla daug neaiškumų, kaip įsisavinti ES lėšas. Ūkininkai teigia, kad jiems labai sunku, kadangi labai didelis popierizmas, jų pildymas atima daug laiko. Tyrimas parodė, kad ES fondų parama daugiausiai pasinaudojo stambūs ūkininkai.

Be to, dalyvavusieji apklausoje be paminėtų priežasčių įvardijo ir tai, kad žemės apželdinimo mišku procesas užtrunka labai ilgą laiką ir jo nauda atsiperka tik už kelių dešimčių ar net šimtų metų, kaip buvo minėta analizuojant teoriją.

3.2.4. Miškininkystės, kaip alternatyvos žemės ūkiui, vertinimas

Siekiant įvertinti žemės savininkų požiūrį į miškininkystę, kaip alternatyvią ūkio šaką žemės ūkiui, anketoje buvo išskirta 11 teiginių ir buvo paprašyta juos paneigti ar patvirtinti. Apklausos rezultatai atsispindi žemiau esančioje lentelėje (žr. 12 lent.).

12 lentelė

Žemės savininkų požiūris į miškininkystę.

<i>Teiginiai</i>	<i>%</i>		
	<i>Taip</i>	<i>Ne</i>	<i>Nežinau</i>
<i>Miškininkystė pelningesnė nei žemės ūkis.</i>	38,2 %	21,3 %	40,6 %
<i>Miško žemė vertingesnė nei žemės ūkio paskirties žemė.</i>	48,4 %	18,9 %	32,7 %
<i>Miškininkystė nepatraukli ūkio šaka.</i>	14,6 %	51,6 %	34,0 %

12 lentelėje pateiktus tyrimo rezultatus būtų galima palyginti su B. H. M. Elands, T. N. O'Leary, H. W. J. Boerwinkel, K. F. Wiersum (2004) aštuoniose Europos šalyse atliktu tyrimu, kurio metu iš gyventojų buvo imta interviu apie jų gyvenimo kokybės suvokimą kaimo vietovėse ir miškų reikšmę kaimo plėtros procese. Kiekviename rajone buvo įvertinta kokią reikšmę turi miškininkystės plėtra kaimo vietovėse. Rezultatai atskiruose regionuose skyrėsi, jie parodė, kad dauguma žmonių neįvertina miškininkystės kaip kaimo plėtros priemonės, įtakojančios kaimiškųjų vietovių vystymąsi. Taip yra daugiausia dėl neigiamos asociacijos su darbo ir užimtumo galimybėmis miškininkystės srityje. Panašios tendencijos šiuo klausimu pasitvirtino ir mūsų tyrime.

Žemės savininkai nenuvertina miškininkystės, kaip nepatrauklios ūkio šakos, ir žino, kad miško žemė vertingesnė nei žemės ūkio paskirties ar apleista žemė, tačiau daugelis abejoja ar ši ūkio šaka pelninga, o tai yra didžiausias rodiklis dėl ko žemės savininkai bijo želdinti žemę mišku, t.y., kad nepatirtų finansinių nuostolių. Pagal 2006 metais atliktą S. Mizaro ir D. Mizaraitės tyrimą 8,3 % respondentų manė, jog miškininkystė pelningesnė nei žemės ūkis, 14,4 % pažymėjo, kad miško žemė vertingesnė nei žemės ūkio paskirties žemė, ir 1,8 % sakė, kad miškininkystė nepatraukli ūkio šaka. Taigi palyginus rezultatus matome, kad mūsų tyrimo metu gauti rezultatai pasikartojo beveik identiškomis proporcijomis.

Panašaus pobūdžio tyrimas buvo vykdomas ir dviejuose Graikijos kaimo regionuose. Buvo tirtas žemvaldžių požiūris į miško sodinimą, žemės paskirties keitimą, želdinimo mišku planų efektyvumą ir panašiai. Iš šio tyrimo padaryta išvada, kad kai kuriems žemvaldžiams miškininkystė yra priešiška, o ne sąveikaujanti su žemės ūkiu, todėl net socialiai nepriimtina. Anot tyrimo autorių Kassiouis, K., Papageorgiou, K., Christodoulou, Ath., Blioumis V., Stamou, N., Karameris, Ath. (2004) šito priežastis gali būti ir informacijos stoka bei administraciniai barjerai, kurie sunkiai suprantami žemės savininkams. Todėl sunku užtikrinti aplinkos bei socialinių tikslų įgyvendinimą. Lietuvos žmonės taip pat įvardijo didelį biurokratizmą, kaip kliūtį naudotis ES parama miškui želdinti (žr. 3.3 skyrių, 11 lentelę).

13 lentelė

Žemės ūkio paskirties keitimas

<i>Teiginiai</i>	<i>%</i>		
	<i>Taip</i>	<i>Ne</i>	<i>Nežinau</i>
<i>Apželdinimas mišku yra geras būdas išnaudoti apleistą žemę.</i>	85,0 %	4,0 %	11,0 %
<i>Žemės ūkio paskirties žemė turėtų būti naudojama tik žemės ūkiui.</i>	32,7 %	51,6 %	15,7 %
<i>Žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai ir pelningai panaudoti pagal paskirtį.</i>	83,9 %	6,3 %	9,8 %
<i>Ne žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai panaudoti kitai įdomesnei ir pelningesnei veiklai (pvz. kaimo turizmui ir pan.).</i>	70,1 %	14,5 %	15,4 %

Pagal 2006 m atliktą S. Mizaro ir D. Mizaraitės tyrimą 53,8 % ūkininkų sutiko, kad apželdinimas mišku yra geras būdas išnaudoti apleistą žemę. Mūsų tyrimo metu gauti rodikliai yra gerokai didesni (žr. 13 lent.). Pagal S. Mizarą, 50,2 % sakė, kad žemės ūkio paskirties žemė turėtų būti naudojama tik žemės ūkiui. Mūsų atliktas tyrimas rodo šiek tiek mažesnę rezultatą, nors dauguma (83,9 %) teigė, kad žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai ir pelningai panaudoti pagal paskirtį. Taigi iš tyrimo rezultatų galime daryti prielaidą, kad Žemės savininkams, kuriems pagrindinis pragyvenimo šaltinis yra nuosavas žemės ūkis, sunku pakeisti ūkininkavimo kryptį ir

pasirinkti miškininkystę. Ūkininkavimas realią naudą bei pelną duoda dabar, o apsodinus mišką – tik po kelių dešimčių metų.

Du trečdaliai respondentų pažymėjo, kad ne žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai panaudoti kitai įdomesnei ir pelningesnei veiklai, tuo tarpu S.Mizaro ir D.Mizaraitės (2006) tyrimas parodė, kad tik 15,7 % respondentų žemės ūkio paskirties žemę būtų linkę išnaudoti netradicinei veiklai.

14 lentelė

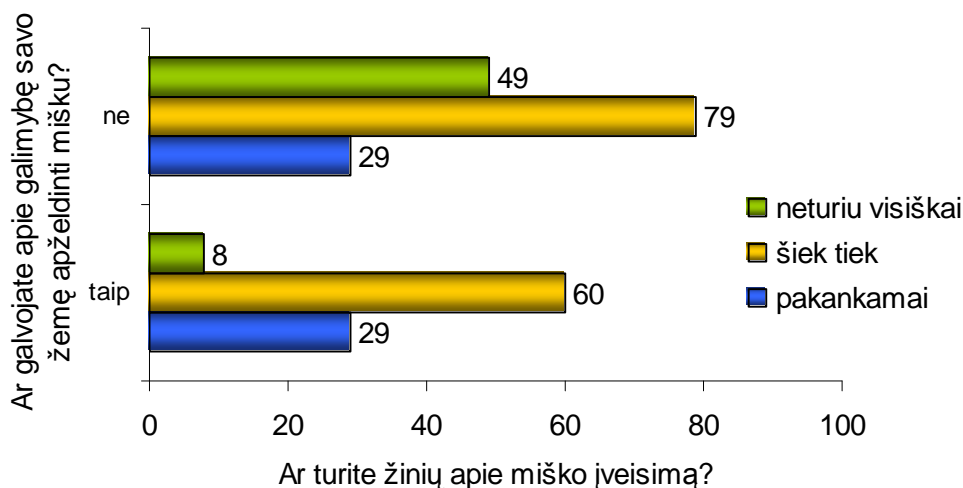
ES paramos miškui apželdinti vertinimas

<i>Teiginiai</i>	<i>%</i>		
	<i>Taip</i>	<i>Ne</i>	<i>Nežinau</i>
<i>Galimybė gauti ES fondų paramą apželdinimui mišku yra didelis paskatinimas žemės savininkams.</i>	77,6 %	3,1 %	19,3 %
<i>Žemės savininkai įveisia miškus vien dėl ES paramos.</i>	26,8 %	34,6 %	38,6 %
<i>Žinių ir patirties miškininkystės srityje stoka lemia žemės savininkų neapsisprendimą naudotis Lietuvos kaimo plėtros programos teikiamomis priemonėmis žemei apželdinti mišku</i>	46,9 %	19,3 %	33,8 %
<i>Žemę apželdinti mišku pasinaudojant ES parama Kaimo plėtrai yra nuostolinga.</i>	9,4 %	35,8 %	54,8 %

2006 metais dalyvavusieji S. Mizaro ir D. Mizaraitės tyrime žemės savininkai, galimybę gauti finansinę Europos Sąjungos paramą įvardijo, kaip vieną svarbiausių priežasčių dėl kurios verta želdinti mišką (32,6 %). Tokia tendencija pasitvirtino ir mūsų vykdytame tyrime (žr. 14 lent.). Net 77,6 % respondentų teigia, kad galimybė gauti ES fondų paramą apželdinimui mišku yra didelis paskatinimas, tačiau tik maža dalis (26,8%) respondentų atsakė, kad žemės savininkai įveisia miškus vien dėl ES paramos. Žmonių motyvai įveisiant mišką gali būti ne vien siekiant finansinės naudos. Kai kurie žmonės įveisia miškus pratešdami šeimos ar giminės tradicijas, aplinkosauginiais tikslais ar tiesiog verčiasi miškininkyste kaip ūkio šaka ir gaudami iš to nuolatinės pajamas.

Beveik puse dalyvavusių tyrime žemės savininkų sakė, kad žinių ir patirties miškininkystės srityje stoka lemia žemės savininkų neapsisprendimą naudotis Lietuvos kaimo plėtros programos teikiamomis priemonėmis žemei apželdinti mišku.

Silpnas koreliacinis ryšys rodo, kad kuo daugiau žinių žmonės turi miško sodinimo srityje, tuo daugiau linkę pasinaudojant ES parama įveisti mišką savo žemėje ($r_s = 0,25$; $n=254$; $p<0,01$). Grafiškai tai pavaizduota 13 paveiksle:

13 pav. Ketinimo įveisti mišką priklausomybė nuo žinių miško įveisimo srityje

Kaip jau buvo analizuojama teorinėje šio magistro darbo dalyje, tai rodo, kad kaimo žmonėms visgi trūksta mokymų ir konsultacijų, kadangi apželdinimas mišku, kaip jau buvo minėta yra mokslo sritis, reikalaujanti nemažai įvairių disciplinų žinių. Nuo to, kaip kokybiškai bus įveistas miškas, priklauso ir jo priežiūros poreikis, ateities pelnas, kurį duos miškas ir pan.

Iš lentelės duomenų galime išvelgti ir dar vieną aspektą, kad žmonės nežino ar žemę apželdinti mišku pasinaudojant ES parama kaimo plėtrai apsimoka, ar kaip tik yra nuostolinga (54,8 %). Tai vėl gi susiję su žmonių baime patirti finansinių nuostolių.

3.3. Kaimo plėtros priemonių, skirtų žemei apželdinti mišku, įgyvendinimo organizavimo rezultatai, remiantis interviu apklausos duomenimis

Atliekant šį tyrimą interviu metodu iš viso buvo apklausti šeši respondentai. Iš jų keturi žemės savininkai apsiželdinę žemę mišku pasinaudojant ES parama pagal 2007-2013 m. Kaimo plėtros planą ir du pagal ankstesnę 2004-2006 m. KPP. Tam, kad galėtume patvirtinti teorinėje tyrimo dalyje darytą prielaidą, jog naujosios 2007-2013 m. Kaimo plėtros programos priemonių administravimas patobulėjo lyginant su 2004-2006 m. KPP.

Apklaustųjų amžius svyravo nuo 35 iki 65 metų. Keturi iš šešių respondentų gyvena Kelmės rajone, su jais buvo bendrauta asmeniškai, vienas gyvena Vilkaviškio rajone ir vienas – Klaipėdos rajone. Su pastaraisiais buvo susisiekti telefonu. Daugumos respondentų mėnesio pajamos yra nuo 800 iki 1500 litų. Didžioji dalis respondentų turi specialųjį vidurinį išsilavinimą. Savininkų nuosavas žemės plotas labai įvairus: 9, 17, 21, 28, 80, 100 hektarų.

Atlikto tyrimo duomenys parodė, kad 5 iš 6 apklaustųjų mišką sodino žemės ūkio paskirties žemėje ir pasinaudojo „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ priemone. Kaip

teigia dauguma respondentų žemė buvo nederlinga, todėl, jų nuomone, ką nors auginti tokioje žemėje paprasčiausiai neapsimoka.

„Žemės derlingumas nesiekė nei 30 balų. Bandžiau auginti kviečius, cukrinius runkelius, tačiau derlius buvo menkas“ – teigė A respondentas.

Panašiai teigė ir B respondentas:

„Anksčiau šis žemės plotas buvo apleistas, nes žemė buvo nederlinga ir niekas joje neaugo, bet prieš pasinaudojant ES parama pora metų naudojau žemės ūkiui, nes norėjau pasinaudoti KPP priemone „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ pagal kurią mokama 15 metų išmoka už prarastas pajamas iš žemės ūkio“.

E respondentas pasinaudojęs KPP priemone „Pirmas ne žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku taip pat apsisodino žemę mišku, kadangi jis pats gyvena Klaipėdos rajone, o iš tėvų paveldėta žemė yra Kelmės rajone, todėl nėra galimybių ją dirbti, o be to ir neapsimokėtų, nes žemė, pasak jo, nederlinga.

Du iš šešių žemės savininkų apsisodinusių žemę mišku teigia, kad apželdinimo projektą parengė patys, pasikonsultavę su Nacionalinės mokėjimo agentūros specialistais. Miško apželdinimo projektą paruošti ne taip paprasta, ypač neturint pakankamai žinių apie miško sodinimą ir nežinant visų reikalavimų, todėl specialistų pagalba, šiuo atveju yra labai reikalinga ir naudinga. Visiems kitiems apklaustiesiems apželdinimo projektus rengė miško pareigūnai: girininkai, urėdai.

„Iš pradžių miško želdinimo projektui paruošti buvau pasitelkęs vieną pagyvenusį miškininką, tačiau jo parengtas projektas neatitiko Aplinkos ministerijos rekomendacijų. Pareigūnai projektą atmetė. Reikėjo parengti naują projektą. Tuomet daug kartų konsultavęsis su Nacionalinės mokėjimo agentūros specialistais, miško želdinimo projektą parengiau pats.“ – teigė A respondentas.

Kitokios nuomonės šiuo klausimu buvo F respondentas:

„Miško želdinimo projektą parengė Tytuvėnų miškų urėdija. Kadangi pati apie miško sodinimą visiškai nenusimanau, nusprendžiau kreiptis į specialistą. Jį rekomendavo vienas pažystamas, kuris jau anksčiau apsiželdino savo žemę mišku, pasinaudodamas ES parama, ir kuriam projektą parengė tas pats girininkas.“

Pasirašius sutartį su Nacionaline mokėjimo agentūra galima pradėti vykdyti sutarties reikalavimus ir sodinti pasirinktos rūšies medelius. Visi apklaustieji žemės savininkai mišką apsisodino patys, padedami tik šeimos narių, nes samdant darbininkus miško želdinimo darbams atlikti reikalingos papildomos pajamos. Kaip jau buvo minėta teorinėje tyrimo dalyje įveisiant mišką privaloma sodinti ne mažiau kaip 20 % lapuočių medžių, todėl tyrime dalyvavę apklaustieji sodino labai įvairios rūšies medelius.

„Tris su puse hektaro žemės plotą apsisodinome patys. Sodinome mišrų mišką, kuriame vyrauja daugiau lapuočiai medžiai, nors lapuočiai auga lėčiau, tačiau už tokį mišką moka daugiau. Šiame žemės plote iš viso buvo pasodinta 14 700 sodinukų. Sodinome ąžuoliukus, berželius, liepas, egles, šermukšnius, gudobeles, klevus.“ – teigė F respondentas.

Kaip teigė B respondentas:

„Nors sodinome net 8 hektarų plotą, žemei apsodinti mišku pagalbos neprireikė, viską pasidarėme su šeima. Sodinome pušis, egles, beržus, obelis, guobas.“

Panašiai teigė ir E respondentas:

„Iš urėdijos parsivežtus sodinukus pasisodinau pats padedamas šeimos narių t.y žmonos, sūnaus ir dukters. Kadangi norėjosi darbus atlikti greičiau dar paprašiau kaimynų pagalbos. Pagal projektą buvo suplanuota sodinti 20 % lapuočių, iš jų sodinome beržus ir drebulės, visas kitas plotas buvo apsodintas eglaitėmis ir pušaitėmis“

Remiantis atlikto tyrimo duomenimis dokumentų tvarkymo ir apželdinimo procesai visiems respondentams užtruko nevienodai, kadangi skyrėsi apželdinamų plotų dydis ir žmonių sodinančių mišką skaičius. Dokumentai buvo tvarkomi skirtinguose Žemėtvarkos skyriuose, kurie taip pat turi įtakos proceso organizavimui bei trukmei. ES paramos administravimo procedūros trukmė priklausė ir nuo to kelintų metų KPP priemonėmis buvo naudotasi: 2004-2006 m ar 2007-2013 m., nes naudojantis senąja programa Nacionalinei mokėjimo agentūrai reikėjo pateikti daug daugiau dokumentų, kurie prailgindavo procesą.

Respondentai A ir F, pasinaudoję 2004-2006 m. KPP, sakė, kad administravimo procesas užtruko labai ilgai, net apie metus.

„Kelias į ES paramą miškui buvo nelengvas, kadangi šios krypties paramai gauti myniau šalyje pirmuosius takus. Dokumentacijos ruošimas užtruko ilgiau nei metus. Leidimą miškui pasodinti gavau 2004 m. vasarį, o paramos sutartį su NMA pasirašiau 2005 m. balandį.“ – teigė A respondentas.

Savo panašia patirtimi pasidalijo ir F respondentas:

„Dokumentų tvarkymas nuo paraiškos pateikimo Nacionalinei mokėjimo agentūrai iki sutarties pasirašymo užtruko beveik pusę metų. 3,65 ha miško įveisimo darbai užtruko savaitę.“

Nuo 2008 m. iš norinčiųjų sodinti mišką asmenų Nacionalinė mokėjimo agentūra reikalauja mažiau dokumentų. Daugelį jų, pavyzdžiui, „Sodros“, Registrų centro, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Gyvulių ir žemės ūkio valdų registro bei kitų valstybės institucijų dokumentus NMA užsakinėja tiesiogiai. Žmonėms taip pat nereikia pateikti miško įveisimo, priežiūros ir apsaugos išlaidas patvirtinančių finansinių dokumentų. Didelis privalumas yra tai, kad naujuoju kaimo plėtros laikotarpiu paraiškų ir įsipareigojimų vykdymo eigoje privalomų pateikti dokumentų vertinimas vyksta ne NMA centrinėje būstinėje – Vilniuje, o NMA teritoriniuose skyriuose (Nacionalinė mokėjimo agentūra, 2008). Visi šie pakeitimai turėjo įtakos spartesniam dokumentų tvarkymui.

Keturi apklausoje dalyvavę respondentai, kurie pasinaudojo 2007-2013 m. KPP, sakė, kad dokumentus susitvarkė gana greitai – ilgiausiai per mėnesį.

„Dokumentų tvarkymas užtruko apie porą savaičių, 1,6 ha mišką keturiose apsodiname per 3-4 dienas“ – teigė C respondentas.

Panašiai užtruko ir E respondentas:

„Dokumentus susitvarkyti užtruko apie mėnesį, o apželdinimo procesas apie porą savaičių.“

Į klausimą su kokiais sunkumais tyrime dalyvavę žemės savininkai susidūrė tvarkydami dokumentus paramai gauti pasinaudoję 2007-2013 m. KPP priemonėmis sakė, kad su didesniais sunkumais tvarkydami dokumentus paramai gauti respondentai nesusidūrė.

„Žemėtvarkos tarnybos darbuotojai nežinojo visų reikalavimų, pavyzdžiui, visi medeliai turi būti sertifikuoti, o obelys, kurias sodinau, nebuvo sertifikuotos, todėl dokumentų tvarkymas kiek užtruko“ – teigė B respondentas.

Savo panašia patirtimi pasidalijo ir C respondentas:

„Dokumentus tvarkiau Kukečių kaimo Žemėtvarkos skyriuje, kuriame tokio pobūdžio dokumentai buvo tvarkomi pirmą kartą, todėl kilo keletas neaiškumų žemėtvarkos darbuotojams, tačiau didelių problemų tai nesukėlė. Visi neaiškumai buvo greitai išsklaidyti ir dokumentų tvarkymas dėl to neužsitęsė“.

Su rimtesniais sunkumais susidūrė A respondentas pasinaudojęs 2004-2006 m. ES parama:

„Kadangi mišką sodinau žemės ūkio paskirties žemėje, reikėjo gauti leidimą Žemėtvarkos skyriuje, mat mišką leidžiama įveisti tik menkesnėje nei 32 balų našumo žemės ūkio paskirties žemėje. Leidimui gauti reikėjo pažymų iš įvairių institucijų, valdžios sprendimų išrašų, o šiuos dokumentus susirinkti užėmė nemažai laiko ir sąnaudų.“ – pasakojo A respondentas, rodydamas krūvą dokumentų, kurių prireikė, kad gautų leidimą įveisti mišką.

Šio tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokie sunkumai kyla vykdant Kaimo plėtros programą. Penki iš šešių apklaustųjų sakė, kad su didesniais sunkumais nesusidūrė, nes reikalavimai nėra dideli. Pagrindiniai reikalavimai tai reikiamas tankumas tarp medelių, apželdintas plotas privalo būti aptvertas tvora ir medeliai nutepti repelentaais nuo žvėrių. Vienas respondentas sakė, kad jokių sunkumų nebuvo.

„Sodinau 10 ha miško. Sunku buvo gauti pinigų sodinukams, nes mišką veisti reikia už savo lėšas, o tokiam plotui apsodinti reikėjo apie 48 000 lt.“ – sakė D respondentas.

A respondentas taip pat pasidalino savo patirtimi:

„Po žiemos prisiėjo atsodinti vieną kitą iššalusį ar graužikų nuniokotą sodinuką, išrauti medelius stelbiančias piktžoles, iškirsti atsiradusius nederlingus krūmelius, naudoti priemones nuo graužikų. Pasodintą mišką aptverti tvora, kad neprieitų briedžiai ir stirnos. Šiaip kažkokių didelių sunkumų nebuvo.“

B respondentas teigė:

„Kažkokių ypatingų reikalavimų nėra, pagrindiniai tai, kad būtų geras tankumas ir reikia medelius nutepti repelentais nuo žvėrių.“

Po miško apsodinimo yra atliekama patikra, kurią atlieka Aplinkosaugos departamentų specialistai. Jie tikrina, kad miškas būtų pasodintas pagal visus ES paramai gauti keliamus reikalavimus. Jei pareigūnai randa kokių nors pažeidimų, jie turi būti kuo greičiau pašalinti, nes priešingu atveju parama nėra mokama. Visi pasinaudojusieji parama teigė, kad pareigūnai buvo atvykę patikrinti ar miškas pasodintas pagal visus reikalavimus, ar nėra kokių pažeidimų. Tik vienas iš apklaustųjų teigė, kad dar niekas netikrino.

„Dar niekas nebuvo atvykęs patikrinti ar pasodintas miškas atitinka visus reikalavimus, nes tik šį pavasarį jis buvo pasodintas, bet manau greitai laiku sulauksiu specialistų vizito. Tikiuosi, kad viskas bus gerai.“ – sakė D respondentas.

Nei pas vieną apklausos dalyvį jokių pažeidimų nebuvo rasta ir ES fondo parama buvo išmokėta. Taigi apklausus žemės savininkus pasinaudojusius ES parama, galima daryti išvadą, kad Kaimo plėtros programos priemonių skirtų žemei apželdinti mišku įgyvendinimo procesas nėra labai sudėtingas.

3.3.1. Kaimo plėtros priemonių vertinimo finansavimo aspektu analizė

Vertinant Žemės apželdinimo mišku priemonės finansavimo aspektu, daugumai respondentų nekilo jokių problemų įsisavinant ES fondų lėšas. Miško įveisimo išmokos buvo išmokamos laiku.

Paklausti ar patyrė nuostolių sodindami mišką ar apsimokėjo, visi respondentai į šį klausimą atsakė vieningai ir teigė, kad tikrai apsimokėjo, nes iš ES fondo gavo daug daugiau nei išleido sodindami mišką. Taigi viskas atsipirko su kaupu. Tik D respondentas į šį klausimą negalėjo atsakyti, kadangi jis mišką įveisė tik šį pavasarį, todėl išmokos dar negavo.

„Iš ES skirtos paramos atsiėmiau daugiau nei investavau į žemės apželdinimą NMA sumokėjo už dirvos paruošimą būsimam miškui, sodinukams, sodinimo darbams, padengė transporto bei kitas išlaidas. Taip pat moka kasmetinę kompensaciją - 1 400 lt už prarastas pajamas iš žemės ūkio.“ – sakė A respondentas.

Kiekvieno respondento gautos išmokos labai skiriasi, nes kaip jau buvo minėta teorinėje dalyje, gaunamos pajamos iš ES fondo miško įveisimui priklauso ne tik nuo apželdinamo ploto dydžio, bet ir nuo sodinamų medelių rūšies. Kiekvieno respondento išlaidos ir gautos išmokos pateiktos 15 lentelėje. (1.2.4. skyriuje, 3 lentelėje buvo pateikti ES išmokų dydžiai už miško įveisimą ir priežiūrą 2007-2013 m.)

15 lentelė

Išlaidų ir pajamų palyginimas žemės apželdinimui mišku ir įveisto miško priežiūrai

Respondentas	Žemės plotas apsodintas mišku (ha)	Išleista pinigų suma žemės užsodinimui mišku (LT)	Gauta miško įveisimo išmoka (LT)
A	12	50 000	100 000
B	8	15 000	25 000
C	1,6	3 000	8 000
D	10	48 000	-
E	3	5 500	7 000
F	9	20 000	27 000

Kalbant apie ES paramos miškui įveisti racionalų panaudojimą ir išskirstymą žemės savininkams, visi respondentai dalyvavę apklausoje sakė, jog sunku prognozuoti. Dauguma interviu dalyvavusių žemės savininkų savo žemę apželdino pagal „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ priemonę ir išmoka už prarastas pajamas iš žemės ūkio jiems bus mokamos dar 15 metų, todėl sunku pasakyti, kas bus ateityje. 2007-2013 m. KPP 74.7 punkte yra numatyta, kad jei iki įsipareigojimų pabaigos (15 metų) miškas žūva ne dėl stichinių nelaimių, Agentūra susigražina visą suteiktą paramą.

3.3.2. Žemės savininkų, dalyvavusių interviu apklausoje, rekomendacijos ES paramai apželdinti mišku

Nederlingoje žemėje ką nors užauginti labai sunku, derlius būna menkas. Todėl žemės savininkai, pasinaudoję Europos Sąjungos parama žemei apželdinti mišku, į klausimą kokie motyvai nulėmė tokį jų pasirinkimą, keturi iš šešių, atsakė panašiai, kad pagrindinis motyvas, tai mažas žemės našumas.

„Žemė buvo nederlinga, našumas siekė tik 28 balus, o vietomis net 12 balų. Tokioje nederlingoje žemėje niekas neauga, todėl ją naudoti žemės ūkiui neapsimokėjo, o ir apleisti nesinorėjo. Iš pažystamų sužinojau apie ES paramą žemės apželdinimui mišku ir nusprendžiau pasisodinti mišką.“ – teigė C respondentas.

Panašūs motyvai nulėmė ir E respondentų apsisprendimą:

„Kadangi žemė buvo nederlinga ir apleista, nes neturiu galimybių ją dirbti, iš jos jokios naudos nebuvo, o iš pažįstamų sužinojau apie ES paramą ir nusprendžiau apsisodinti mišku.“

B respondentas žemę mišku apsiželdino dėl kitų priežasčių:

„Jei ir nebūčiau gavęs paramos iš Europos Sąjungos, vis tiek būčiau sodinęs mišką, bet kaip tik kai ruošiausi sodinti mišką sužinojau apie ES paramą, tai ir pasinaudojau.“

A respondentas teigė:

„Mano senelis buvo eigulys ir tėvas buvo miškininkas. Pats užaugau pamiškės sodyboje, todėl labai myliu mišką ir gamtą. Sužinojęs apie Europos Sąjungos teikiamą paramą žemei apželdinti mišku, nedvejodamas nusprendžiau pasisodinti savo mišką.“

Atlikto interviu apklausos duomenys parodė, kad tik vienam respondentui iš šešių teko dalyvauti seminare žemės apželdinimu mišku klausimais. Likę penki apklausti žemės savininkai sakė, kad nedalyvavo jokiuose mokymuose, konferencijose ar seminaruose, dėl laiko stokos ar dėl paprasčiausio nežinojimo, kad tokie seminarai yra rengiami. Tačiau jiems užteko informacijos susijusios su Kaimo plėtros priemonėmis miškui apželdinti.

„Daugiausiai informacijos gavau iš pažįstamų žmonių, kurie jau pasinaudojo Europos Sąjungos teikiama parama, todėl konferencijose dalyvauti neprireikė, o ir laiko tam nelabai turiu.“
– sakė F respondentas.

C respondentas teigė:

„Apie ES teikiamą paramą sužinojau iš vietinės spaudos ir televizijos, taip pat iš pažįstamų. Informacijos yra pakankamai, tačiau galėtų būti ir daugiau. Apie jokių seminarus girdėti neteko, nežinojau, kad tokie rengiami, jei būčiau žinojusi gal būčiau dalyvavusi.“

„Informacijos teko pasiieškoti nemažai, tačiau viską ko ieškojau radau, todėl manau, kad jos yra pakankamai tik reikia mokėti susirasti ir tas, kas nori tikrai randa. Man asmeniškai yra tekę

dalyvauti ir viename seminare apie ES teikiamą paramą žemės apželdinimui mišku, kurio metu gavau tikrai labai naudingos informacijos ir susipažinau su žmonėmis, kurie taip pat buvo apsisodinę arba planavo apsisodinti savo žemę mišku, pasikonsultavau su specialistais. Jei būtų dar tokia galimybė sudalyvauti seminare tikrai dalyvaučiau.“ – savo patirtimi dalijosi A respondentas.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kodėl žemės apželdinimas miškais vyksta vangiai. Visi 6 tyrimo dalyviai šiuo klausimu buvo panašios nuomonės, pagrindinę šios problemos priežastimi jie įvardijo ilgai trunkantį miško augimą ir baimę patirti nuostolių bei nuosavų lėšų stygių.

„Apželdinimas miškais vyksta vangiai, nes miškas iš karto neduoda naudos taip kaip auginant kviečius, miežius ar pan. Pasodinai miežius, užaugo, nukūlei, pelną pasiėmei, o pasodinus mišką reikia laukti daug metų kol jis pradės duoti pelną ir juo pasinaudoti galės tik anūkai.“ – sakė F respondentas.

Respondentas C taip pat pasidalijo savo nuomone šiuo klausimu:

„Žmonės bijo patirti nuostolių, nes žemę apsodinti reikia savo lėšomis, o jei įveistas miškas neatitinka reikalavimų, tai parama nėra mokama. Daug kas bijo želdinti mišką, nes kol jis užauga tai ilgai trunka ir kol viskas atsiperka praeina ne vienas dešimtmetis.“

E respondentas teigė:

„Žmonės neturi pinigų miškui įveisti, nes mišką reikia įveisti savo lėšomis, o parama mokama tik po įveisimo. Tie kurie turi pinigų bijo, kad miško įveisimas gali būti nuostolingas ir į jį neapsimoka investuoti, be to reikia daug metų laukti kol iš miško bus naudos.“

Kaip jau buvo minėta teorinėje dalyje, norint žemės ūkio paskirties žemę apželdinti mišku iš Žemėtvarkos skyrių reikia gauti leidimus, kurie yra išduodami atsižvelgiant tik į pagrindinį kriterijų t.y. žemės derlingumą. Pastarasis yra nurodytas Miško įveisimo ne miško žemėje taisyklėse ir siekia 32 žemės derlingumo balus.

Pasak Aplinkos ministerijos Miškų departamento Miškininkystės skyriaus vyriausios specialistės Z. Bitvinskaitės, Vakarų šalyse apskritai nėra tokio rodiklio kaip žemės derlingumo balas. Jose svarstant, leisti ar neleisti ne miško žemėje sodinti mišką, lemia ne žemės derlingumas, o kokią paskirtį atliks būsimas miškas - apsauginę (saugos vandenį nuo teršalų, dirvožemį nuo erozijos), rekreacinę (žmonių poilsio), bioįvairovės gausinimo. Atsižvelgiama ir į vietos sąlygas: jei

ten ūkininkauti nepatogu ar neverta (šalia miško, nuošaliai, per mažas plotas efektyviai žemdirbystei ir pan.) ar žemė apleista - noras sodinti ten mišką tik sveikinamas ir remiamas. O mūsų šalyje žiūrima tik į žemės našumą, todėl tuose regionuose, kur yra derlingos žemės, gauti leidimą praktiškai neįmanoma.

A respondentas, pasinaudojęs 2006-2007 m. KPP priemone „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“, kaip tik ir susidūrė su problemomis leidimui gauti, todėl siūlė tobulinti tvarką ir šiek tiek supaprastinti ES administracinę struktūrą.

„Reikia ne tik gerokai supaprastinti leidimų išdavimą norintiems sodinti savo žemėje miškus žmonėms bei kompensuoti jų patirtus nuostolius, tačiau ir skatinti žmones juos sodinti, juk miškai tai mūsų žemės plaučiai.“ – sakė A respondentas.

F respondento nuomone:

„Yra labai daug popierizmo, daug dokumentų tvarkymo ir lakstymo iš vienos įstaigos į kitą. Gal būtų galima juos sutvarkyti kaip nors paprasčiau arba net apsieiti ir be kai kurių dokumentų.“

Visi likę keturi apklausos dalyviai, pasinaudoję naująja 2007-2013 m. Kaimo plėtros programos priemone sakė, kad dokumentų tvarkymo procedūra jau pakankamai patobulinta lyginant su 2004-2006 m., todėl nemano, kad dar reiktų kažką keisti.

Interviu ir anketinės apklausos rezultatų palyginimas

Privačios žemės savininkų, kurie jau yra apželdinę savo žemę mišku pagal 2007-2013 m. ar 2004-2006 m. Kaimo plėtros programų priemones, ir apklaustų atsitiktinių žemės savininkų nuomonė smarkiai išsiskyrė. Iš abiejų tyrimų rezultatų aišku, kad tiek pasinaudojusiems ES parama tiek potencialiems jos gavėjams įvairiomis priemonėmis suteikiama pakankamai informacijos, tačiau žmonės, kurie dar realiai nebuvo susidūrę su paramos įgyvendinimo procesu bei jo ypatybėmis, yra susidarę neigiamą ir klaidingą nuomonę, kad paramos administravimo procesas yra sunkiai suprantamas, užtrunka ilgą laiko tarpą, reikalauja daug pastangų tvarkantis reikalingus dokumentus ir gali atnešti net nuostolių. Tačiau iš interviu apklausoje dalyvavusių respondentų pasisakymų matyti, kad taip tikrai nėra, kadangi paramos įgyvendinimo procesas nuolat tobulinamas ir žymiai sutrumpėjo lyginant su senąja 2004-2006 metų programa. Taip pat žemę mišku apsiželdinę žemės savininkai, teigė, kad ES reikalavimai nėra dideli ir juos įvykdyti nesunku. Visi apklaustieji džiaugėsi gavę paramą ir patikino, kad miško sodinimas jiems atsipirko su kaupu. Be to, daugelis anketinėje apklausoje dalyvavusių žemės savininkų nežino ar tiesiog neturi nuomonės apie miškinystę, kaip alternatyvią šaką žemės ūkiui. Dauguma jų teigė, kad žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai ir pelningai panaudoti pagal paskirtį, tačiau pasak interviu apklausoje dalyvavusių respondentų, jei žemė yra nenaši, joje vykdoma žemės ūkio veikla yra nepelninga, todėl geriausia išeitis ją apželdinti mišku už tai gaunant paramą iš Europos Sąjungos.

IŠVADOS

Išanalizavus mokslinę ir dalykinę literatūrą Europos Sąjungos paramos kaimo plėtrai pagrindu, apibendrinus pagrindinius apželdinimo mišku aspektus, buvo padarytos pagrindinės išvados:

1. Europos Sąjungos vykdoma kaimo plėtros politika siekiama spręsti kaimo vietovėms tenkančius uždavinius. Vystant kraštovaizdžio ir aplinkos apsaugos potencialą, kaimo plėtros kontekste vis svarbesnę reikšmę įgauna miškas. Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programa yra pagrindinis dokumentas teikiant ES paramą miškų ūkiui nuo 2007 metų.
2. 2007-2013 m KPP pasižymi didele priemonių miškui įvairove. Kaimo plėtros programos žemės apželdinimo mišku priemonės padeda spręsti aplinkos apsaugos problemas Lietuvoje, prisideda prie klimato kaitos procesų neigiamo poveikio mažinimo. Šios priemonės vis dažniau vertinamos kaip alternatyva žemės ūkio verslui, prisideda prie nedarbo problemos kaimiškose vietovėse sprendimo kaip galimybė gauti papildomų pajamų.
3. Pastaruoju metu pagrindinis miškų atkūrimo ir įveisimo būdas yra jų želdinimas, galintis ne tik pagerinti atkūrimo ir įveisimo procesą, bet ir specializuojant pagal paskirtį, gerokai pagerinti auginamų medynų kokybę ir padidinti našumą reguliuojant rūšių sudėtį ir medžių sąveiką, įdiegiant miško genetikos pasiekimus, bei pagerinti Lietuvos miškingumo būklę. 2007-2013 metų kaimo plėtros programos priemonių žemės apželdinimui mišku įgyvendinimas su kitomis Lietuvos miškingumo didinimo programomis padės padidinti Lietuvos miškingumą keletu procentų.
4. Palyginus naujojo laikotarpio 2007-2013 m. Kaimo plėtros programos ir senosios 2004-2006 m. KPP įgyvendinimą, priemonių miškų ūkiui padaugėjo net keletą kartų. Be to, mokantis iš senojo laikotarpio programos įgyvendinimo klaidų, priemonės miškui apželdinti žymiai patobulėjo, nes siekiant palengvinti administracinį procesą bei sutrumpinti procedūros trukmę jos labai supaprastėjo. Nuolat atnaujinamos žemės apželdinimo mišku priemonių įgyvendinimo taisyklės. Tačiau paramos įgyvendinimo organizavimą dar reikia tobulinti, kadangi tiek žemės savininkams tiek už priemonių įgyvendinimą atsakingų institucijų darbuotojams vis dar kyla daug neaiškumų, daroma nemažai klaidų.

Įvertinus Kaimo plėtros programos priemonių – žemės ūkio paskirties ir ne žemės ūkio paskirties žemės apželdinimo mišku, – kaip alternatyvaus žemės panaudojimo, įgyvendinimo galimybes Lietuvoje, ir apibendrinus gautus tyrimo rezultatus padarytos pagrindinės išvados:

1. Tyrimas parodė, kad dauguma žemės savininkų (t.y. daugiausiai kaimo žmonės) teigiamai vertina paramą kaimo plėtrai, palyginus su ankstesniais tyrimų rezultatais jų nuomonė keičiasi, kadangi vis daugiau žmonių pajutę realią ES finansinę paramą susidaro teigiamą nuomonę, pradeda kitaip ją vertinti.

2. Iš tyrimo rezultatų susidarė nuomonė, kad dauguma žmonių apie EŽŪFKP paramą apželdinimui mišku žino tik teoriškai, tačiau praktiškai nėra su tuo susidūrę, todėl jiems sunku vertinti paramos įsisavinimo galimybes, jie dažnai nežino ar naudotis šiomis priemonėmis apsimoka, kiek tai atneša finansinės naudos, o gal net nuostolinga. Todėl būtina skleisti dar daugiau skatinančios informacijos naudotis šiomis priemonėmis. Būtina informuoti visuomenę apie galimą naudą jiems patiems bei aplinkai įgyvendinus šias priemones.
3. Išanalizavę anketinio tyrimo rezultatus, išskyrėme pagrindines priežastis, skatinančias privačios žemės savininkus naudotis miško apželdinimo priemonėmis: pažįstamų rekomendacijos, kurie jau yra apželdinę savo žemę mišku naudojantis ES parama pagal Kaimo plėtros programą; televizijos ir spaudos informavimas aktualiausiomis su kaimo plėtra susijusiomis temomis; žemės savininkų dalyvavimas seminaruose ir mokymuose kaimo plėtros tematika; žinių miškininkystės įveisimo bei priežiūros srityje turėjimas bei patirtis tų, kurie jau į miškininkystės ūkį buvo įsitraukę anksčiau.
4. Remiantis anketinės apklausos rezultatais taip pat išskyrėme pagrindines priežastis stabdančias žemvaldžius naudotis miško apželdinimo priemonėmis. Kadangi daugiausia dalyvavusių apklausoje buvo kaimo žmonės, kurių vidutinės mėnesinės pajamos palyginti nėra didelės (800-1500 lt per mėnesį), todėl jie kaip svarbiausią priežastį kliudančią želdinti mišką pagal kaimo plėtros programą, įvardija baimę patirti finansinių nuostolių, o taip pat ir nuosavų lėšų stygių. Tyrimas parodė, kad žemės savininkus gąsdina didelis biurokratizmas kaimo plėtros administravimo procese. Kaip žinia, daugiausia buvo apklausta kaimo žmonių ir, kaip rodo anketinio tyrimo rezultatai, jie mažiau išsilavinę, todėl nesuvokimas elementarių paramos administravimo taisyklių ir reikalavimų taip pat yra didelė kliūtis. Nemaža dalis žmonių bijos ir to, kad gavę ES paramą, nesugebės vykdyti jos sąlygų.
5. Palyginus 2004-2006 m. ir 2007-2013 m Kaimo plėtros programų priemonių miškams įvesti administravimo procedūras, paaiškėjo, kad naujosios programos supaprastinimas ne tik teoriškai, bet ir praktiškai davė naudingų rezultatų. Žymiai sutrumpėjo paramos administravimo procesas, nes žemės savininkams žymiai sumažėjo biurokratinių reikalų.
6. Palyginus iš anketinės apklausos duomenų susidariusią žemės savininkų nuomonę apie ES paramą žemės apželdinimo mišku priemonėms, ir interviu metodu ištirtą gyventojų nuomonę apie kaimo plėtrą, apibendrinus galima daryti išvadą, kad žmonės bijo naudotis parama dėl įvairių priežasčių, tačiau tie kurie jau yra apsiželdinę savo žemę mišku tik džiaugiasi ir su jokiais rimtais sunkumais ar problemomis nesusidūrę nei paramos administravimo procese, nei įgyvendinant programos reikalavimus. Žemę apželdinti mišku pagal 2007-2013 metų kaimo plėtros programą.

REKOMENDACIJOS

Tyrimo eigoje išryškėjo šios pagrindinės žemės apželdinimo mišku priemonių įgyvendinimo probleminės sritys:

- Žemės savininkų baimė patirti finansinių nuostolių bei nuosavų lėšų stygius;
- Mažas miškininkystės, kaip ūkio šakos, populiarumas lyginant su tradicine žemės ūkio veikla;
- Žemės savininkams sunkiai suprantama ES paramos administravimo sistema;
- Žmonės bijo ilgalaikių įsipareigojimų Europos Sąjungai vykdant paramos sąlygas.

Dabartinė ekonominė situacija Lietuvoje yra kritiška. Iš bankų paskolas gauti sunku, todėl didelė problema norintiems įveikti mišką tampa nuosavų lėšų stygius, kadangi žemę apželdinti mišku pirmiausia reikia iš savo lėšų. Miško įveisimo išmoka iš ES gaunama tik po miško įveisimo. Miškui apželdinti reikia nuo kelių iki keliolikos tūkstančių litų, priklausomai nuo apželdinamo miško ploto bei įveisiamų medžių rūšies, todėl reikėtų patobulinti paramos įgyvendinimo procesą taip, kad pinigai būtų žemės apželdinimo darbams būtų mokami prieš įveisiant mišką.

Žemės savininkai vangiai naudojami žemės apželdinimo priemonėmis, o tai rodo, kad ilgalaikės investicijos šiuo metu nėra populiarios tarp privačios žemės savininkų. Miškininkystė nevertinama kaip lygiavertė žemės ūkiui šaka, todėl labiau reikėtų žemės savininkus įvairiomis priemonėmis skatinti užsiimti miškininkyste, išaiškinti jiems apie naudą, kurią jie gautų ateityje iš pasodinto miško. Be to, reikia populiarinti miškininkystę siekiant aplinkosauginių tikslų – didinant Lietuvos miškingumą, sprendžiant globalią klimato kaitos problemą, suteikiant naujų užimtumo ir darbo galimybių kaimo gyventojams.

Šios problemos taip pat rodo, kad trūksta mokymų arba žemės savininkai paprasčiausiai tam negali ar nenori skirti laiko. Trūksta efektyvios informacijos apie mokymus sklaidos. Todėl seminarams ir mokymams organizuoti, reikėtų parinkti patogų kaimo žmonėms laiką. Skleisti informaciją tokiose kaimo vietose, kur būna didžiausi žmonių susibūrimai.

LITERATŪRA

1. Augutis, J., Krikštolaitis, R. (2006). *Kompiuterinis tyrimo duomenų apdorojimas*. Europos socialinis fondas.
2. Baležentis, A., Abugelytė, A. (2007). *Lietuvos kaimo infrastruktūros plėtros valdymo teisės aktų sistemos analizė*. Kaunas: Lietuvos žemės ūkio universitetas.
3. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. II dalis*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
4. Bitvinskaitė, Z (2006). [žiūrėta 2009-01-08]. Prieiga per internetą:
<http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=4982>
5. Bitvinskaitė, Z. ES lėšos miškams veisti turi būti naudojamos geriau. [žiūrėta 2009-01-08]. Prieiga per internetą: <<http://www.pmsa.lt/dokumentai/ar%20aug.doc>>
6. Bužinskas, P., Šatkus, J. (2001). *Lietuvos miškų valstybinė apskaita*. Kaunas: Valstybinis miškotvarkos institutas.
7. Dammert, L. (2001). *Dressing the landscape: afforestation efforts on Iceland*. [žiūrėta 2009-01-19]. Prieiga per internetą:
< <http://www.fao.org/docrep/004/y2795e/y2795e09a.htm#l>>
8. Danusevičius J., Gradeckas A., Kirklys A., Malinauskas A. (1991). *Miško želdinimas*. Vilnius: „Mokslas“.
9. Daukšas J. (2004). *Aplinkos apsaugos technologijos*. VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
10. Deltuvas R. (2006). *Privačios miško nuosavybės patirtis Europoje*. „Baltijos miškai ir mediena“ Nr. 12 (26).
11. Domarkas, V., Varapnickas, A. (2006). *Miškininkystės vystymo Europos Sąjungoje tendencijos ir Lietuvos miškų ūkio valdymo aktualijos*. Viešoji politika ir administravimas, 18, p. 41-56.
12. Elands, B. H. M., O'Leary T. N., Boerwinkel, H. W. J., Wiersum K. F. (2004). Forests as a mirror of rural conditions; local views on the role of forests across Europe. *Forest Policy and Economics: The Future of European Forestry - Between Urbanization and Rural Development*, 5(6) p. 441-507 [žiūrėta 2009-04-22] Prieiga per internetą:
<http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VT4-4C8P5GK-3&_user=2994919&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&view=c&_acct=C000059394&_version=1&_urlVersion=0&_userid=2994919&md5=d16d54238b7fb49c9a2ae2d15af9b96b>
13. Gaižutis, A. (2005). *Miško savininko ABC*. Kaunas: Lututė

14. Gaižutis, A., Kurtinaitienė, J. (2007). *Lietuvos miškų sektoriaus raidos galimybės: esami konkurenciniai pranašumai ir prioritetinės plėtros kryptys*. Mokslo darbai: Ekonomika, (79 tomas), p. 50-63.
15. Generalinė miškų urėdija (2009). [žiūrėta 2009-04-22] Prieiga per internetą: <<http://www.gmu.lt/>>
16. Gyventojai palankiai vertina kaimo plėtrą. (2008). Žemės ūkio ministerija. [žiūrėta 2009-04-10] Prieiga per internetą: <http://www.alfa.lt/straipsnis/204004/?Gyventojai.palankiai.vertina.kaimo.pletra=2008-10-28_18-46>
17. Gradeckas, A., Malinauskas, A. (2005). Miško želdynų veisimo biologiniai ir ekologiniai veiksniai bei patirtis Lietuvoje. Kaunas: Lietuvos miškų institutas.
18. Išoraitė, M. *Lietuvos kaimo plėtros politikos tendencijos*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2008. 2 (11) 99-109.
19. Ivoškus, T. *Galimybių sodinti miškus vis daugiau*. „Artojas“ 2008 sausio mėn. 24 d.
20. Yves Le´on. (2005). *Rural development in Europe: a research frontier for agricultural economists*. European Review of Agricultural Economics. Vol 32 (3) p. 301–317 [žiūrėta 2009-04-10] Prieiga per internetą: <<http://erae.oxfordjournals.org/cgi/reprint/32/3/301?maxtoshow=&HITS=10&hits=10&RESULTFORMAT=&fulltext=rural+development&searchid=1&FIRSTINDEX=0&resourcetype=HWCIT>>
21. Johnson L. C. (2003). *Socialinio darbo praktika*. Vilnius: VU specialiosios psichologijos laboratorija.
22. Juozaitienė, J., Tijūnaitienė, R. (2004). *Studentų savarankiškų ir mokslo tiriamųjų darbų rašymo ir įforminimo tvarka*. VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
23. Kaimo plėtros 2007-2013 metais aktualijos. (2007). Žemės ūkio ministerija [žiūrėta 2009-01-28]. Prieiga per internetą: <<http://verslas.banga.lt/lt/spaudai.full/465ee43c4f5c8>>
24. Karazija, S. (2008). *Miško ekologija*. Vilnius: Enciklopedija.
25. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex
26. Karpavičius A. (2006). *Miško savininkams - naujos galimybės. 2007–2013 m. finansinio laikotarpio ES parama atveria daugiau perspektyvų* [žiūrėta 2009-04-10] Prieiga per internetą: <<http://www.bmm.lt/straipsnis.cfm?id=575>>
27. Kassioumis, K., Papageorgiou, K., Christodoulou, Ath., Blioumis V., Stamou, N., Karameris, Ath.. (2004). *Rural development by afforestation in predominantly agricultural areas: issues and challenges from two areas in Greece* 5(6) p. 483-496 <http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VT4-

- 47CY39S-
1&_user=2994919&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&view=c&_acct=C000059394
&_version=1&_urlVersion=0&_userid=2994919&md5=0a98544ae252e2a8d5eae4bb4c1f222
44>
28. Kompensuojama fiksuota suma apželdinimui mišku (2009). [žiūrėta 2009-04-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.girininkija.lt/index.php?lang=1&sid=449>>
29. Kriščiukaitienė, I., Tamošaitienė, A., Andrikienė, S. (2006). Ūkio veiklos modeliavimas ieškant pelningiausių sprendimų. *Žemės ūkio mokslai*, 1 (priedas), p. 35–47.
30. Kuliešis A. (2008). Žvilgsnis į Lietuvos miškus. „Mūsų girios“ Nr. 1 (647).
31. Kupstaitis, N. (2003). Miškas: ar turtas, ar tik išlaidos. V, Nr. 240, Investicija, Nr. 5, 26p. [žiūrėta 2009-01-28]. Prieiga per internetą:
<<http://archyvas.vz.lt/news.php?id=35122&strid=1114&rs=0&ss=&y=2003%2012%2010>>
32. Kupstaitis, N. (2006), Europos Sąjungos paramos miškų ūkiui perspektyvos. [žiūrėta 2009-01-28]. Prieiga per internetą:
<http://eko.laei.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=369&Itemid=36>
33. Kupstaitis, N. (2008). Europos milijonai – Lietuvos miškams. [žiūrėta 2009-01-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.am.lt/VI/index.php#a/7239>>
34. Dale Teeter L., Cashore B. W., Cashore B., Zhang D. *Forest Policy for Private Forestry– Global and Regional Challenges*. CABI Publishing, (2003) 307 psl. [žiūrėta 2009-03-22] Prieiga per internetą:
<http://books.google.com/books?id=DKRuY6Ze6ygC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_summary_r&cad=0#PPA91,M1>
35. Lazdinis, M. (2005). Europos Sąjungos parama miškų ūkiui. [žiūrėta 2009-04-27] Prieiga per internetą:
<[http://www.laimaandrikiene.lt/naujienos/visa/?tx_ttnews\[tt_news\]=120&tx_ttnews\[backPid\]=26&cHash=d951b2e8eem](http://www.laimaandrikiene.lt/naujienos/visa/?tx_ttnews[tt_news]=120&tx_ttnews[backPid]=26&cHash=d951b2e8eem)>
36. Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metų programos priemonės. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija. 2007 metų rugsėjo 19 d.
37. Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonių projektas. [žiūrėta 2008-12-26]. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/min/failai/KPP_LT_07_01_24.pdf>.
38. Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų strategijos pagrindinės nuostatos. [žiūrėta 2009-01-10]. Prieiga per internetą:
<http://www.zum.lt/min/failai/1_2006_06_06_SRATEGIJOS_PAGRINDIN%C4%96S_NUOSTATOS.pdf>.

39. Lietuvos miškingumo didinimo programa. 2002 m. gruodžio 2 d. Nr. 616/471 [žiūrėta 2009-01-10]. Prieiga per Internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=198062>.
40. Lietuvos miškų ir jos įgyvendinimo strategijos veiksmų ir priemonių planas 2007-2010 m. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymu NR. D1-627
41. Lietuvos miškų ūkio statistika. (2008). Kaunas: Aplinkos ministerija, Valstybinė miškotvarkos tarnyba.
42. Lietuvos Respublikos Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatai. 2008 m. balandžio 14 d. Nr. D1-199
43. Lietuvos Respublikos Miškų įstatymas. 1994 m. lapkričio 22 d. Nr. I-671.
44. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas 2001 m. balandžio 26 d. Nr. IX-299.
45. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 Nacionalinė darnaus vystymosi strategija.
46. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo plėtros įstatymas. 2002 m. Birželio 25 d. Nr. IX-987.
47. Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerija. (2004). Kaimo plėtros 2004-2006 metų plano priemonė „Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“. Vilnius: UAB „Lodvila“.
48. Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerija. 2007-2013 metų kaimo plėtros programos priemonių projekto pristatymas (2005). žiūrėta [2008-06-19]. Prieiga per internetą:
<http://www.zum.lt/min/failai/10_26_II_kryptis_koord_d_gr_posedziui.pps>
49. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. vasario 6 d. įsakymu Nr.3D-59 patvirtintos Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ įgyvendinimo taisyklės.
50. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2008 m. vasario 6 d. įsakymu Nr.3D-60 patvirtintos Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ įgyvendinimo taisyklės.
51. Lileikienė, A., Šaparnis G., Tamošiūnas, T. (2004). *Magistro darbo rengimo metodika*. VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.
52. Marcinkonis Saulius. (2007). *Transition paths of former low productive agricultural land. Ekologija*. 3(53), p. 30–33.
53. Merkys G. (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys (paskaitų konspektas)*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.

54. Ministry of Finance of the Republic of Lithuania. (2005). Tvarus ūkininkavimas privačiuose miškuose. [žiūrėta 2009-04-30] Prieiga per internetą:
<http://www.esparama.lt/en/bpd/sf_projects/map_of_projects/?id=2562&sav=1099&prior=4#>
55. Miškų sektoriaus svarba kaimo plėtros kontekste. (2007). Žemės ūkio ministerijos informacija. [žiūrėta 2009-03-28]. Prieiga per internetą:
<http://www.zum.lt/min/Informacija/dsp_news.cfm?NewsID=3144&langparam=LT&Title=&From=&To=&Page=9&list=50>
56. Mizaras S., Mizaraitė D. 2006. Afforestation of Agricultural Land as a Tool of Rural Forestry Development in Lithuania. Small-scale Forestry and Rural Development the Intersection of Ecosystems, Economics and Society. Proceedings of IUFRO 3.08 Conference. Galway-Mayo Institute of Technology. Ireland, p. 305-311. [žiūrėta 2008-12-26]. Prieiga per internetą: <<https://www.coford.ie/iopen24/pub/Books-pdf/iufro-06/Mizaraite.pdf>>
57. MŪ informacija. (2008). Pradedamos rinkti paraiškos apželdinti žemes mišku. [žiūrėta 2009-02-18]. Prieiga per internetą:
<<http://www.manoukis.lt/euroukis/index.php?t=1&s=139&m=1>>
58. Nacionalinė 2007-2013 metų kaimo plėtros strategija. Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerija. 2006 liepos 27 d.
59. Nacionalinė mokėjimo agentūra. (2008). Teikiantys paraiškas neišvengia klaidų. [žiūrėta 2009-01-10] Prieiga per internetą: <<http://www.valstietis.lt/Priedai/ES-parama/Teikiantys-paraiskas-neisvengia-klaidu>>
60. Pagrindiniai miškų rodikliai metų pradžioje. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. [žiūrėta 2009-04-17] Prieiga per internetą:
<<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M5020101&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&Pxsid=2668&TC=0&UseDots=True&ST=ST>>
61. Paraiškos ES paramai gauti vertinamos keliais etapais. (2008). Nacionalinė mokėjimo agentūra [žiūrėta 2009-04-22] Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-12217613601220195066-p1-kaimas-parai%C5%A1kos-es-paramai-gauti-vertinamos-keliais-etapais.htm>>
62. Privačių miškų savininkams trūksta profesionalių patarimų. (2007). [žiūrėta 2009-01-08] Prieiga per internetą: <<http://www.manoukis.lt/euroukis/index.php?s=23&m=1&t=5>>
63. Ratkevičienė, V. (2008). *Naujausi Lietuvos ūkininkų situacijos pokyčiai*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2 (11). 127-135. Šiaulių universiteto leidykla.

64. Razauskas M. (2007). „Artojas“ spalio 23d. [žiūrėta 2009-04-16]. Prieiga per internetą: http://www.giria.lt/lit/_Sodinantys_miskus_vel_sulauks_ES_paramo/283
65. Rienecker, L., Jorgensen, P. S. (2003). Kaip rašyti mokslinį darbą. Vilnius: Aidai
66. Rimkutė L. (2007). Mišką reikia ne tik kirsti, bet ir sodinti. Artojas, rugsėjo Nr. 9 (29)
67. Rural Development policy 2007-2013. [žiūrėta 2009-02-18]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm
68. Rural Development policy 2007-2013. [žiūrėta 2009-02-18]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_en.htm
69. Selby, A., Petäjistö, L., Koskela, T. (2005). *Forests and Afforestation in a Rural Development Context: a Comparative Study of three Regions in Finland* [žiūrėta 2009-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2005/mwp014.pdf>
70. Seniūnienė Ž. Žemės ūkis ir miškinystė. [žiūrėta 2009-01-08]. Prieiga per internetą: http://www.kretinga.lt/files/file/pletra_2007_2013/2007_3_4_ZEMES%20UKIS%20IR%20MISKININKYSTE.doc
71. Stonkutė, E. (2005). *Kaimo plėtros galimybės Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare*. Lietuvos kaimo raida, p. 27-31. Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas.
72. Tamašauskienė, L. (2007). *Valstybės ekonominės paramos priemonės Lietuvos smulkiems ūkiams*. Lietuvos žemės ūkio universitetas. Studentų mokslinės konferencijos Jaunasis mokslininkas 2007 straipsnių rinkinys. Žemės ūkio ekonomikos sekcija.
73. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1257/1999. 1999 m. gegužės 17 d. dėl Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) paramos kaimo plėtrai ir iš dalies pakeičiantis bei panaikinantį tam tikrus reglamentus. [žiūrėta 2009-01-19]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:03:25:31999R1257:LT:PDF>
74. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 rugsėjo 20 d. dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai.
75. Tavorienė V. (2008). Už žemės apsodinimą mišku – Europos Sąjungos išmokos [žiūrėta 2009-04-22] Prieiga per internetą: <http://www.valstietis.lt/Priedai/ES-parama/Uz-zemes-apsodinima-misku-Europos-Sajungos-ismokos>
76. Telšių miškų urėdija (2009). [žiūrėta 2009-04-22] Prieiga per internetą: <http://www.telmu.lt>
77. Tidikis R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
78. Trakelis, D. (2007). *Europos Sąjungos bendrosios žemės ūkio politikos raidos perspektyvos ir Lietuvos interesai*. Politologija, 4 (48), p. 87-113.

79. Utenos miškų urėdija (2009). [žiūrėta 2009-04-22] Prieiga per internetą: <<http://www.utmu.lt>>
80. Varėnos miškų urėdija (2009). [žiūrėta 2009-04-22] Prieiga per internetą: <<http://www.varmu.lt>>
81. Watson, R. T., Noble, Ian R., Bolin, B. (2000). *Land use, land-use change, and forestry*. Cambridge University Press: p. 377 [žiūrėta 2009-01-08] Prieiga per internetą: <http://books.google.com/books?id=EyXQW-gRey0C&printsec=frontcover&dq=afforestation+land+use&lr=&hl=lt&source=gbs_summary_r&cad=0>
82. Žemės ūkio ekonomikos terminų aiškinamasis žodynas [žiūrėta 2009-01-08]. Prieiga per internetą: <www.laei.lt/agzo/zodz_a.php>.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Anketa žemės savininkams

Gerb. Respondente,

Ši anketa parengta žmonėms, kurie turi nuosavos žemės. Šiuo klausimynu siekiama išsiaiškinti koks yra žemės turėtojų domėjimasis Europos Sąjungos parama pagal Kaimo plėtros 2007-2013 m. programos (toliau KPP) priemones – „Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku“ bei Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku”.

Anketa ANONIMINĖ, visi anketiniai duomenys bus apibendrinti ir panaudoti rašant baigiamąjį magistro darbą Šiaulių universitete tema: „Žemės apželdinimo mišku, kaip kaimo plėtros priemonės, įgyvendinimas“. Jūsų atsakymai bus panaudoti pateikiant tyrimo rezultatus.

Jums tinkančius atsakymus pažymėkite taip: ☐

Prašome atidžiai sekti klausimų numeraciją!

1. Amžius (įrašykite)	2. Jūs gyvenate: ☐ <i>kaime</i> ☐ <i>miestelyje</i> ☐ <i>mieste</i>
3. Jūsų išsilavinimas: ☐ <i>vidurinis</i> ☐ <i>profesinis</i> ☐ <i>aukštesnysis</i> ☐ <i>aukštasis</i> ☐ <i>kita (įrašykite).....</i>	4. Jūsų pagrindinis pajamų šaltinis: ☐ <i>pajamos iš nuosavo žemės ūkio</i> ☐ <i>atlyginimas už darbą kaime</i> ☐ <i>atlyginimas už darbą mieste</i> ☐ <i>pajamos iš ne žemės ūkio verslo</i> ☐ <i>pensijos, pašalpos</i> ☐ <i>neturite pajamų šaltinio</i> ☐ <i>kita (įrašykite).....</i>
5. Jūsų vidutinės mėnesinės pajamos: ☐ <i>iki 800 Lt</i> ☐ <i>800 Lt – 1500 Lt</i> ☐ <i>1500 Lt – 3000 Lt</i> ☐ <i>3000 Lt ir daugiau</i>	6. Kiek hektarų žemės turite? (įrašykite).....
7. Kokiai ūkinei veiklai naudojate savo žemę? (galimi keli atsakymų variantai) ☐ <i>žemės ūkis</i> ☐ <i>gyvulininkystė</i> ☐ <i>rekreacija ir turizmas</i> ☐ <i>miškininkystė</i> ☐ <i>kita (įrašykite)</i>	8. Kaip vertinate Europos Sąjungos finansinę paramą Lietuvos kaimo plėtrai 2007-2013 m? ☐ <i>teigiamai</i> ☐ <i>ir be jos būtų gerai</i> ☐ <i>neigiamai</i> ☐ <i>neturiu nuomonės</i>

<p>9. Iš kokių informacijos šaltinių dažniausiai tenka girdėti apie ES paramą Lietuvos kaimo plėtrai 2007-2013 m? (galimi keli atsakymų variantai)</p> <p>☐ TV laidų</p> <p>☐ respublikinės spaudos</p> <p>☐ rajoninės spaudos</p> <p>☐ radijo</p> <p>☐ interneto</p> <p>☐ iš pažįstamų</p> <p>☐ kita (įrašykite).....</p>	<p>10. Ar teko dalyvauti seminaruose 2007-2013 m. Kaimo plėtros programos įgyvendinimo tematika?</p> <p>☐ taip</p> <p>☐ ne</p> <p>☐ žadu dalyvauti</p>
<p>11. Ar teko girdėti apie ES skiriamą finansinę paramą žemės apželdinimui mišku 2007-2013 metais?</p> <p>☐ taip</p> <p>☐ ne (praleiskite 12 klausimą)</p>	<p>12. Jūsų nuomone žemės savininkams suteikiama pakankamai informacijos apie šios paramos sąlygas?</p> <p>☐ pakankamai</p> <p>☐ galėtų būti ir daugiau</p> <p>☐ tokios informacijos visai nerandu</p> <p>☐ tokia informacija man neaktuali</p>
<p>13. Ar galvojote apie galimybę savo žemę apželdinti mišku?</p> <p>☐ taip</p> <p>☐ ne (praleiskite 14 ir 15 klausimus)</p>	<p>14. Jei nuspręstumėte apželdinti savo žemę mišku, kuriai priemonei teiktumėte prioritetą?</p> <p>☐ Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku</p> <p>☐ Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku</p>
<p>15. Kokią žemės dalį apželdintumėte mišku? (įrašykite apytikslį plotą hektarais).....</p>	<p>16. Ar turite žinių apie miško sodinimą (įveisimą)?</p> <p>☐ pakankamai</p> <p>☐ šiek tiek</p> <p>☐ neturiu visiškai</p>
<p>17. Ar pažįstate žmonių, kurie apželdino savo žemę mišku pasinaudoję ES parama?</p> <p>☐ taip</p> <p>☐ ne</p>	<p>18. Jūsų nuomone, ES parama miškui įveisti bus racionaliai panaudota ir išskirstyta žemės savininkams?</p> <p>☐ manau, kad taip</p> <p>☐ manau, kad ne</p> <p>☐ sunku pasakyti</p>
<p>19. Kokios, Jūsų nuomone, pagrindinės priežastys, stabdančios žemės savininkus apželdinti savo žemę mišku, pasinaudojant ES finansine parama? (galimi keli atsakymų variantai)</p> <p>☐ didelis biurokratizmas (popierizmas)</p> <p>☐ sunkiai suprantama paramos administravimo sistema</p> <p>☐ baimė patirti finansinių nuostolių</p> <p>☐ nuosavų lėšų stygius</p> <p>☐ suteikiama per mažai informacijos apie žemės apželdinimo mišku sąlygas</p> <p>☐ baimė, kad nesugebėsite įvykdyti paramos sąlygų</p> <p>☐ pernelyg brangios konsultantų paslaugos</p> <p>☐ kitos priežastys (įrašykite).....</p>	

<i>Patvirtinkite arba paneikite teiginius: (pažymėkite taip: V)</i>	<i>TAIP</i>	<i>NE</i>	<i>NEŽINAU</i>
<i>Apželdinimas mišku yra geras būdas išnaudoti apleistą žemę.</i>			
<i>Miškininkystė pelningesnė nei žemės ūkis.</i>			
<i>Miško žemė vertingesnė nei žemės ūkio paskirties žemė.</i>			
<i>Galimybė gauti ES fondų paramą apželdinimui mišku yra didelis paskatinimas žemės savininkams.</i>			
<i>Žemės savininkai įveisia miškus vien dėl ES paramos.</i>			
<i>Žemės ūkio paskirties žemė turėtų būti naudojama tik žemės ūkiui.</i>			
<i>Miškininkystė nepatraukli ūkio šaka.</i>			
<i>Žinių ir patirties miškininkystės srityje stoka lemia žemės savininkų neapsisprendimą naudotis Lietuvos kaimo plėtros programos teikiamomis priemonėmis žemei apželdinti mišku</i>			
<i>Žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai ir pelningai panaudoti pagal paskirtį.</i>			
<i>Ne žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai panaudoti kitai įdomesnei ir pelningesnei veiklai (pvz. kaimo turizmui ir pan.).</i>			
<i>Žemę apželdinti mišku pasinaudojant ES parama Kaimo plėtrai yra nuostolinga.</i>			

Dėkojame Jums už suteiktą informaciją ir sugaištą laiką! ☺

Šiaulių universiteto, Socialinių mokslų fakulteto, aplinkosaugos vadybos specialybės magistrantūros studijų studentės Birutė Božytė ir Aistė Čepaitė, el. paštas: misko@inbox.lt

2 PRIEDAS

Interviu protokolo pavyzdys, naudotas apklausti žemės savininkams, pasinaudojusiems žemės apželdinimo mišku priemonėmis

2007 -2013 M. KAIMO PLĖTROS PROGRAMOS PRIEMONIŲ – „PIRMAS ŽEMĖS ŪKIO PASKIRTIES ŽEMĖS APŽELDINIMAS MIŠKU“ BEI „PIRMAS NE ŽEMĖS ŪKIO PASKIRTIES IR APLEISTOS ŽEMĖS ŪKIO PASKIRTIES ŽEMĖS APŽELDINIMAS MIŠKU“, ĮGYVENDINIMO SITUACIJA LIETUVOJE

Žemės savininkų, pasinaudojusių Europos Sąjungos parama pagal Kaimo plėtros 2007-2013 m. programos priemones žemės apželdinimui mišku, apklausa

Interviu protokolas

Šiauliai
2009

2007 -2013 m Kaimo plėtros programos priemonių miškui apželdinti įgyvendinimo situacija Lietuvoje

Žemės savininkų visos šalies mastu apklausa

Interviu protokololas

BENDRI DUOMENYS APIE RESPONDENTĄ

Amžius.....

Gyvenamoji vieta.....

Išsilavinimas.....

Nuosavos žemės plotas (hektarais).....

Vidutinės mėnesinės pajamos:

- ☐ iki 800 Lt
- ☐ 800 Lt – 1500 Lt
- ☐ 1500 Lt – 3000 Lt
- ☐ 3000 Lt ir daugiau

I. PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO PROCESAS IR ORGANIZAVIMAS

1. Kokį plotą žemės apsodinate mišku?.....

2. Apsodinta žemė buvo:

- ☐ žemės ūkio paskirties
- ☐ ne žemės ūkio paskirties
- ☐ kita.....

Komentaras

.....

.....

.....

.....

3. Kas parengė apželdinimo projektą?

- ☐ samdoma firma
- ☐ miško pareigūnas
- ☐ projektą parengėte pats
- ☐ kita.....

Komentaras

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Kas apsodino mišką?

- ☐ samdomi darbininkai
- ☐ šeimos nariai
- ☐ kita.....

Komentaras

.....

.....

.....

.....

.....

5. Kiek laiko užtruko dokumentų tvarkymo ir apželdinimo procesai?

.....

.....

.....

6. Su kokiais sunkumais susidūrėte tvarkydami dokumentus paramai gauti?

.....

.....

.....

.....

.....

7. Su kokiais sunkumais susidūrėte vykdant programos reikalavimus?

.....

.....

.....

.....

.....

8. Ar po apsodinimo buvo atliekama patikra?

- ☐ *taip*
- ☐ *ne*

Komentaras

.....

.....

.....

9. Ar buvo rasta pažeidimų?

- ☐ *taip*
- ☐ *ne*

Komentaras

.....

.....

.....

II. PRIEMONIŲ VERTINIMAS FINANSAVIMO ASPEKTU

1. Kokios pagrindinės problemos kyla įsisavinant ES lėšas pagal šias priemones? Kodėl?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ar patyrėte nuostolių ar apsimokėjo?

- ☐ *apsimokėjo*
☐ *patyriau nuostolių*
☐ *neskaičiavau*

Komentaras

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Kiek išleidote pinigų miško užsodinimui?

.....

.....

.....

.....

4. ES parama miškui įveisti bus racionaliai panaudota ir išskirstyta žemės savininkams.

- ☐ *manau, kad taip*
☐ *manau, kad ne*
☐ *sunku pasakyti*

Komentaras

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

III. PRIEMONIŲ VERTINIMAS IR ŽEMĖS SAVININKŲ REKOMENDACIJOS

1. Kokie motyvai nulėmė Jūsų pasirinkimą pasinaudoti ES parama ir pagal KPP priemonę apželdinti žemę mišku?

- ☐ *papildomas pajamų šaltinis*
☐ *bedarbystė*
☐ *sudomino kiti asmenys*
☐ *giminės tradicijos užsiimti miškininkyste*
☐ *aplinkosauginiais tikslais*
☐ *kita.....*

Komentaras

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ar jums užteko informacijos apie šias priemones, rengiama pakankamai seminarų, mokymų, konferencijų šiais klausimais?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Privačios žemės savininkų iniciatyva apželdinimas miškais vyksta vangiai, kaip manote kodėl?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Kaip reikėtų patobulinti sukurta institucinę ir administracinę struktūrą, administruojant ES struktūrinę paramą ateityje?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

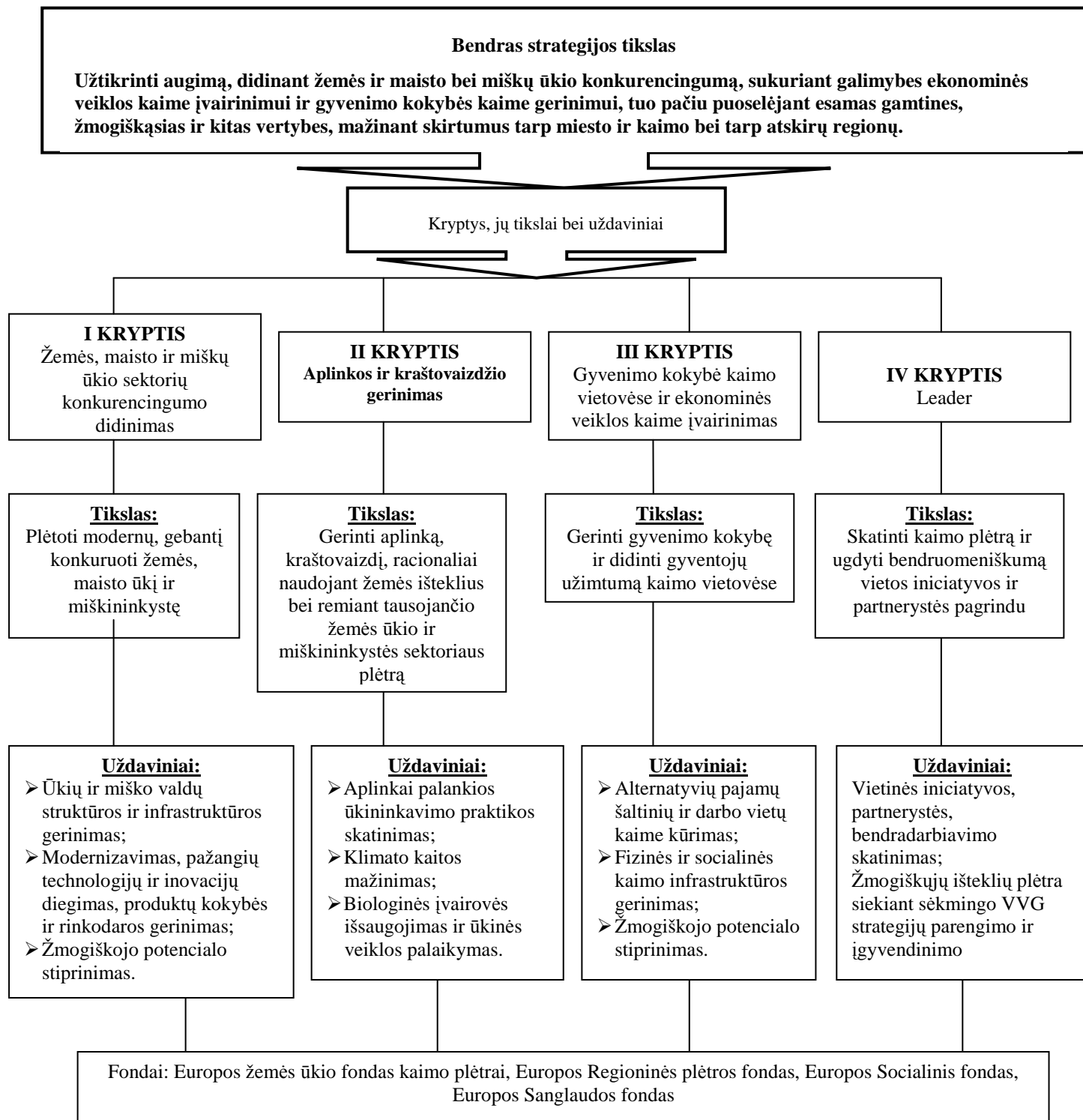
.....

.....

.....

3 PRIEDAS

Lietuvos kaimo plėtros strategijos tikslai, kryptys ir uždaviniai

Šaltinis: Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų strategijos pagrindinės nuostatos, p. 11.

4 PRIEDAS

Vietinės medžių ir krūmų rūšys iš kurių formuojamas medynas

<i>Spygliuočiai:</i>
paprastoji pušis – <i>Pinus sylvestris</i> L.
paprastoji eglė – <i>Picea abies</i> (L.) H. Karst.
europinis maumedis – <i>Larix decidua</i> Mill.
europinis kukmedis – <i>Taxus baccata</i> L.
<i>Kietieji lapuočiai:</i>
paprastasis ąžuolas – <i>Quercus robur</i> L.,
bekotis ąžuolas – <i>Quercus petraea</i> Liebl.
paprastasis bukas – <i>Fagus sylvatica</i> L.
paprastasis uosis – <i>Fraxinus excelsior</i> L.
paprastasis klevas – <i>Acer platanoides</i> L.
kalninė guoba – <i>Ulmus glabra</i> Huds.
paprastasis skirpstas – <i>Ulmus minor</i> Mill.
paprastoji vinkšna – <i>Ulmus laevis</i> Pall.
paprastasis skroblas – <i>Carpinus betulus</i> L.
<i>Minkštieji lapuočiai:</i>
beržas – <i>Betula</i> L.
juodalksnis – <i>Alnus glutinosa</i> L.
mažalapė liepa – <i>Tilia cordata</i> Mill.
drebulė – <i>Populus tremula</i> L., hibridinė drebulė – <i>Populus tremula</i> × <i>Populus tremuloides</i>
<i>Kiti medžiai ir krūmai:</i>
erškėtis <i>Rosa</i> L., gudobelė – <i>Crataegus</i> L., paprastoji ieva – <i>Padus avium</i> Mill., paprastoji kriaušė – <i>Pyrus communis</i> L., miškinė kriaušė – <i>Pyrus pyrastra</i> (L.) Burgsd., miškinė obelis – <i>Malus sylvestris</i> (L.) Mill., europinis ožekšnis – <i>Euonymus europaeus</i> L., karpotasis ožekšnis – <i>Euonymus verrucosus</i> Scop., paprastasis putinas – <i>Viburnum opulus</i> L., paprastasis sausmedis – <i>Lonicera xylosteum</i> L., raudonoji sedula – <i>Cornus sanguinea</i> L., juodasis serbentas – <i>Ribes nigrum</i> L., raudonasis serbentas – <i>Ribes rubrum</i> L., kalninis serbentas – <i>Ribes alpinum</i> L., dygioji slyva <i>Prunus spinosa</i> L., paprastoji vyšnia – <i>Cerasus vulgaris</i> Mill., raugerškis – <i>Berberis</i> L., paprastasis šaltekšnis – <i>Frangula alnus</i> Mill., dygioji šunobelė – <i>Rhamnus cathartica</i> L., paprastasis šermukšnis – <i>Sorbus aucuparia</i> L., paprastasis lazdynas – <i>Corylus avellana</i> L., kadagys – <i>Juniperus</i> L.
<i>Greitai augančios rūšys trumpos apyvartos (plantaciniam) želdiniams:</i>
tuopa, drebulė – <i>Populus</i> L., <i>Populus tremula</i> × <i>Populus tremuloides</i>
baltalksnis – <i>Alnus incana</i> (L.) Moench

Šaltinis: Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos priemonės, p. 100.

5 PRIEDAS

MIŠKO ŽELDINIMO IR ŽĖLIMO PROJEKTAS

0.1 Projekto Nr.		0.7 Bendras plotas, ha																			
0.2 Miškų urėdija		0.8 Miškų grupė (2, 3, 4)																			
0.3 Girininkija		0.9 Vykdyto metai																			
0.4 Kitas žemės valdytojas		0.10 Sezonas: pavasario(1) rudens (2)																			
0.5 Kvartalo Nr.		0.11 Būdas :																			
0.6 Sklypo:	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Nr.</th> <th>Dalis</th> <th>Plotas</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> <tr><td></td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>	Nr.	Dalis	Plotas																- sodinimas (1)..... ha - sėjimas (2) ha - žėlimas (3) ha - mišrus (1-3 deriniai) (4) ha	
Nr.	Dalis	Plotas																			
		0.12 Įveista: želdiniais (1) ,žėliniais (2)																			

BRĖŽINYS

Spausdinamas masteliu **1: 10 000** atskirame lape. Pradiniai duomenys užrašomi programos darbo metu pateiktame lange pagal pasirinktą brėžinio sudarymo variantą ir jo paskirtį.

1. ŽELVIETĖS IR ŽELDAVIETĖS APRAŠYMAS

1.1 Želvietės ir želdavietės kategorija (mišku apaugęs plotas: savaiminės kilmės (1), įveistas (2)); kirtavietė (5); žuvę želdiniai (6); aikštė (7); žemės ūkiui naudotos žemės (8); rekultivuoti karjerai ir durpynai (9): [].

1.2 Želdavietės, želvietės buvusio medyno sudėtis :; skalsumas:
 charakteristika
 selekcinė grupė :; medyno nukirtimo ar žuvimo; reljefas:
 metai:

1.3 DTG, nurodant dirvodarinių uolienų indeksus (l, p, s): [].

1.4 Suvelėnėjimo laipsnis (silpnas, vidutinis, stiprus):.....

1.5 Tikimasi P,E,M,A,U,B,J,K,L atžėlimo žėliniuose; žym. dviejų rūšių raidės; lab.tikėtina raš. pirma: [].

1.6 Tikslinių rūšių perspektyvių savaiminukų skaičius (tūks. vnt./ha) ir jų išsidėstymas (tolygus, grupinis) pagal aukščių grupes); pvz., pušis, tolygus,6,5 tūkst. vnt./ha, iki 0,5 m. reikia užrašyti taip:tolygus[P 6,5 ≤ 0,5]:[]

1.7 Ateityje laukiama tikslinė medyno sudėtis:.....

2. PROJEKTUOJAMOS PRIEMONĖS IR JŲ VYKDYMAS

Priemonės pavadinimas	Projektuota	Įvykdyta
A. Žėlimą skatinančios priemonės		
2.1 Medyno kirtimo būdas: plynas, atvejinis, atrankinis		
2.2 Kirtimo laikas (metai, sezonas)		
2.3 Medyno išretinimas (%), palikta sėklinių medžių, vnt./ ha		
2.4 Trako ir neperspektyvaus pomiškio pašalinimo būdas		
2.5 Dirvos ruošimas		

2.6 Savaiminukų apsaugos priemonės			
2.7 Kitos priemonės (mikrosausinimas, kalkinimas, kt.)			
B. Želdinimo priemonės			
2.8 Želdavietės paruošimas:			
2.9 Dirvos ruošimas:			
2.10 Sodinio/sėjimo būdas:			
2.11 Projektuota rūšinė sudėtis, rašomas sudėties koeficientas ir rūšies raidė (P,E,M, A,U, K, B, L, J, D):[
2.12 Mišrinimo schema ir išdėstymo atstumai, m:			
2.13 Projektuotas sodmenų poreikis <u>sklypu</u> medžių ir krūmų rūšimis pagal amžių ir tipą, tūkst. vnt. (l - laisvos šaknys, u-uždaros) pavyzdžiui, 10,5 tūkst. P sėjinukų:10,5 P1+0 (a); sodinukai: 8,0 P1+2 (u):[
2.14 Pasodinta sodmenų medžių rūšimis <u>sklype, tūkst. vnt. ir sudėtis</u>		[
2.15 Želdinių apsaugos priemonės:			
2.16 Priešgaistrinės mineralizuotos ir lapuočių juostos, priešvėjinės juostos:.....			

Projektą sudarė (girinininko pavardė, parašas, data):.....

Projektą tvirtino (pareigos, pavardė, parašas,

data):.....

3. ATLIKTŲ ŽELDINIMO DARBŲ DUOMENYS

3.1 Želdinta: atkuriant arba įveisiant (211), prieš kirtimą (212), kraštovaizdžiui formuoti (213): [

3.2 Želdiniai: grynai (1), mišrūs su P (2),E (3),A (4),U (5), K (6), B (7), L (8), J (9), kt. r. (10); *įraš. automat.:* [

3.3 Vyraujanti rūšis (*įrašoma automatiškai*): [

3.4 Miško dauginamosios medžiagos kilmė (*duomenys saugomi DB*) :

Medžio rūšis	Tūkst. vnt./ha ir sodmenų tipas	Miško dauginamosios medžiagos kategorija	PMDMKS* Nr./sėklinės bazės objekto kodas

3.5 Želdinimo darbų kokybė: želdavietės paruošimo kokybė.....dirvos paruošimo kokybė sodmenų (sėklų) kokybė..... pasodinimo (pasėjimo) kokybėželdinių tankumasželdinių apsaugos kokybė:

Kiti svarbūs darbų defektai ir priemonės jiems pašalinti, įskaitant mikrosausinimą:.....

.....

Želdinimo darbus įvertino (pareigos, vardas, pavardė, parašas, data):

.....

.....

4. ŽELDINIŲ APSKAITA (inventorizacija) I METAIS

4.1 Bendras prigijimo %: [].

4.2 Bendras želdinių tankumas (tūkst. vnt./ha):....., iš jų savaiminukų:.....

4.3 Siūlomos priemonės (papildyti, palikti žėlimui, naujai veisti, kitos):.....

Girininkas arba komisija (pareigos, pavardės, parašai): 1)

.....

2).....,

3)..... *Data*.....

5. ŽELDINIŲ APSKAITA (inventorizacija) III METAIS

5.1 Bendras prigijimo %: [].

5.2 Bendras želdinių tankumas (tūkst. vnt./ha):....., iš jų savaiminukų:.....

5.3 Siūlomos priemonės (papildyti, palikti žėlimui, naujai veisti, kitos):.....

Girininkas arba komisija (pareigos, pavardės, parašai): 1)

.....,

2) , 3) *Data*

.....

6. ŽELDINIŲ IR ŽĖLINIŲ PAPILDYMAS

I papildymo metai	Medžio rūšis	Tūkst. vnt./ha ir sodmenų tipas	Miško dauginamosios medžiagos kategorija	PMDMKS* Nr./sėklinės bazės objekto kodas
II papildymo metai	Medžio rūšis	Tūkst. vnt./ha ir sodmenų tipas	Miško dauginamosios medžiagos kategorija	PMDMKS* Nr./sėklinės bazės objekto kodas

I papildymas: *girininko pavardė, parašas,*

data:.....

II papildymas: *girininko pavardė, parašas,*

data:.....

7. ŽELDINIŲ IR ŽĖLINIŲ NURAŠYMAS

7.1 Nurašymo metai: [].

7.2 Plotas, ha: [].

7.3 Žuvimo priežastys: gaisras (1), šalčio poveikis (4), sausra (5), mechaniniai pažeidimai (6), agrotechniniai pažeidimai (7), oro užterštumas (8), rekreacinės perkrovos (9), išmirkimas (10), lapuočių stelbimas (11), žvėrių pažeidimai (13), ganiava (15), šaknų kenkėjai (16), lajos kenkėjai (17), liemenų kenkėjai (18), šaknų ligos (19), lajų ligos (20), liemenų ligos (21): [].

7.4 Sklypo paskirtis nurašius (želdinti (1), palikti želimui (2)): [].

Pastaba. Želdant nurašytų žėlinių arba želdinių sklypą, sudaromas naujas Miško želdinimo ir žėlimo projektas.

Nurašymo akto Nr:.....,data:.....,girininko pavardė.....,parašas
.....,data:.....

8. ŽELDINIŲ IR ŽĖLINIŲ PRIEŽIŪRA IR APSAUGA

Data, būdas (dirvos purenimas, chemikalų panaudojimas, biologinės priemonės, tręšimas, kt.):.....

.....

Girininko pavardė, parašas, data:

.....

9. ŽĖLINIŲ APSKAITA (inventorizacija)

(vykdoma ketvirtais metais po projekto sudarymo)

9.1 Sėklinės kilmės savaiminukų kiekis (tūkst. vnt./ha) medžių rūšimis ir aukščio grupėmis:.....

9.2 Vegetatyvinės kilmės savaiminukų kiekis (tūkst. vnt./ha) medžių rūšimis ir aukščio grupėmis:.....

9.3 Žėlimo įvertinimas (atžėlė (1), iš dalies atžėlė ir reikia iš dalies želdinti arba taikyti žėlimą skatinančias priemones (2), neatžėlė ir reikia želdinti (3)): [] .

9.4 Atžėlusio medžio rūšis: [].

9.5 Žėlinių įvertinimas po papildomų priemonių: [].

9.6 Galutinio žėlinių įvertinimo metai: [].

Komisija arba girininkas (pareigos, pavardės, parašai):

1).....,

2)....., 3)

.....Data.....

10. ŽELDINIŲ IR ŽĖLINIŲ PERDAVIMAS

10.1 Perdavimo metai: [].

10.2 Perduotas plotas, ha: [].

10.3 Perduota kitai žinybai, savininkams (11):[].

Perduota po reorganizacijos:

10.4 urėdijai: []; **10.5** girininkijai :[].

10.6 Skirta kitoms tos pačios urėdijos reikmėms (12): [].

Girininko pavardė, parašas,

data:.....

11. ŽELDINIŲ IR ŽĖLINIŲ VERTINIMAS 5–8 METAIS

11.1 Vertinimo metai: [].

11.2 Plotas, ha: [].

11.3 Bendras gyvybingų tikslinių m. rūšių medelių skaičius (tūkst. vnt./ha): [].

11.4 Želdinių arba žėlinių vidutinis aukštis, m.: [].

11.5 Rūšinė sudėtis vertinimo metu: [].

11.6 Želdinių arba žėlinių kokybės klasė (gera – 3, patenkinama – 2, bloga – 1): []

Vertintojo pareigos, vardas, pavardė, parašas,

data:.....

.....

Būtinios ūkinės priemonės

.....

- Pastabos. 1.** *Langeluose (□) arba laužtiniuose skliaustuose ir 0.1-0.11 duomenis rašyti griežtai laikantis nurodytų kodų bei kitų dydžių; paragrafuose, kur nėra langelių (skliaustų), duomenis trumpai įrašo projektuotojas (simbolių skaičius nurodytas programos aprašyme). Projektas saugomas nuolat. Kompiuteriniuose įrašuose duomenys laikomi 20 metų.*
- 2.** **PMDMKS – Pagrindinis miško dauginamosios medžiagos kilmės sertifikatas.*

Šaltinis: Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatų 1 priedas. Prieiga per internetą:
<girininkija.lt/media/File/dokumentai/misko_zeldinimo_projektas.doc>

6 PRIEDAS

Tyrimo metu gautų duomenų statistika:

Klausimas	Vidurkis
Pagal amžių	45
Kiek hektarų žemės turite?	12
Kokią žemės dalį apželdintumėte mišku?	3,5

Klausimas	Atsakymai	Procentai
Pagal gyvenamąją vietą	<i>kaime</i> <i>miestelyje</i> <i>mieste</i>	64 26 10
Pagal išsilavinimą	<i>vidurinis</i> <i>profesinis</i> <i>aukštesnysis</i> <i>aukštasis</i> <i>kita</i>	28 34 22 13 3
Vidutinės mėnesinės pajamos	<i>iki 800 Lt</i> <i>800 Lt – 1500 Lt</i> <i>1500 Lt – 3000 Lt</i> <i>3000 Lt ir daugiau</i>	24 42 25 9
Kaip vertinate Europos Sąjungos finansinę paramą Lietuvos kaimo plėtrai 2007-2013 m?	<i>teigiamai</i> <i>ir be jos būtų gerai</i> <i>neigiamai</i> <i>neturiu nuomonės</i>	73 6 3 18
Ar teko dalyvauti seminaruose 2007-2013 m. Kaimo plėtros programos įgyvendinimo tematika?	<i>taip</i> <i>ne</i> <i>žadu dalyvauti</i>	15 73 12
Ar teko girdėti apie ES skiriamą finansinę paramą žemės apželdinimui mišku 2007-2013 metais?	<i>taip</i> <i>ne</i>	87 13
Ar žemės savininkams suteikiama pakankamai informacijos apie šios paramos sąlygas	<i>pakankamai</i> <i>galėtų būti ir daugiau</i> <i>tokios informacijos visai nerandu</i> <i>tokia informacija man neaktuali</i>	39 53 1 7
Ar galvojote apie galimybę savo žemę apželdinti mišku?	<i>taip</i> <i>ne</i>	38 62
Jei nuspręstumėte apželdinti savo žemę mišku, kuriai priemonei teiktumėte prioritetą?	<i>Pirmas žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku</i> <i>Pirmas ne žemės ūkio paskirties ir apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas mišku</i>	51 49
Ar turite žinių apie miško sodinimą (įveisimą)?	<i>pakankamai</i> <i>šiek tiek</i> <i>neturiu visiškai</i>	23 55 22
Ar pažįstate žmonių, kurie apželdino savo žemę mišku pasinaudoję ES parama?	<i>taip</i> <i>ne</i>	57 43
Jūsų nuomone, ES parama miškui įveisti bus racionaliai panaudota ir išskirstyta žemės savininkams?	<i>manau, kad taip</i> <i>manau, kad ne</i> <i>sunku pasakyti</i>	33 18 49

Klausimas	Atsakymai	Dažnis
Pagrindinis pajamų šaltinis	<i>pajamos iš nuosavo žemės ūkio</i> 153 <i>atlyginimas už darbą kaime</i> 54 <i>atlyginimas už darbą mieste</i> 79 <i>pajamos iš ne žemės ūkio verslo</i> 19 <i>pensijos, pašalpos</i> 60 <i>neturite pajamų šaltinio</i> 2 <i>kita</i> 1	
Kokiai ūkinei veiklai naudojate savo žemę?	<i>žemės ūkis</i> 220 <i>gyvulininkystė</i> 107 <i>rekreacija ir turizmas</i> 15 <i>miškininkystė</i> 28 <i>kita</i> 19	
Iš kokių informacijos šaltinių dažniausiai tenka girdėti apie ES paramą Lietuvos kaimo plėtrai 2007-2013 m?	<i>TV laidų</i> 196 <i>respublikinės spaudos</i> 133 <i>rajoninės spaudos</i> 121 <i>radijo</i> 98 <i>interneto</i> 79 <i>iš pažįstamų</i> 87 <i>kita</i> 2	
Kokios, Jūsų nuomone, pagrindinės priežastys, stabdančios žemės savininkus apželdinti savo žemę mišku, pasinaudojant ES finansine parama?	<i>didelis biurokratizmas (popierizmas)</i> 152 <i>sunkiai suprantama paramos administravimo sistema</i> 77 <i>baimė patirti finansinių nuostolių</i> 153 <i>nuosavų lėšų stygius</i> 151 <i>suteikiama per mažai informacijos apie žemės apželdinimo mišku sąlygas</i> 38 <i>baimė, kad nesugebėsime įvykdyti paramos sąlygų</i> 119 <i>pernelyg brangios konsultantų paslaugos</i> 53 <i>kitos priežastys</i> 6	

Teiginiai	Atsakymų dažnis		
	Taip	Ne	Nežinau
<i>Apželdinimas mišku yra geras būdas išnaudoti apleistą žemę.</i>	216	10	28
<i>Miškininkystė pelningesnė nei žemės ūkis.</i>	97	54	103
<i>Miško žemė vertingesnė nei žemės ūkio paskirties žemė.</i>	123	48	83
<i>Galimybė gauti ES fondų paramą apželdinimui mišku yra didelis paskatinimas žemės savininkams.</i>	197	8	49
<i>Žemės savininkai įveisia miškus vien dėl ES paramos.</i>	68	88	98
<i>Žemės ūkio paskirties žemė turėtų būti naudojama tik žemės ūkiui.</i>	83	131	40
<i>Miškininkystė nepatraukli ūkio šaka.</i>	37	131	86
<i>Žinių ir patirties miškininkystės srityje stoka lemia žemės savininkų neapsisprendimą naudotis Lietuvos kaimo plėtros programos teikiamomis priemonėmis žemei apželdinti mišku</i>	119	49	86
<i>Žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai ir pelningai panaudoti pagal paskirtį.</i>	213	16	25
<i>Ne žemės ūkio paskirties žemę galima sėkmingai panaudoti kitai įdomesnei ir pelningesnei veiklai (pvz. kaimo turizmui ir pan.).</i>	178	37	39
<i>Žemę apželdinti mišku pasinaudojant ES parama Kaimo plėtrai yra nuostolinga.</i>	24	91	139